

MAKEDONIA

MAKEDONIA

FELLESKULTUR MELLOM FIENDEFOLK

Av Norvald Nilsen

Høgskolen i Agder

Skriftserien nr. 132e

134 sider

ISSN: 1503-5174 (elektronisk utgave)

ISBN: 978-82-7117-607-5 (elektronisk utgave)

© Høgskolen i Agder, 2007
Serviceboks 422, N-4604 Kristiansand

Design: Høgskolen i Agder

Emneord:

Makdonia
Kultur
Dans
Musikk

Innhold

Geografi	s. 6
Historie	s. 8
Om nasjonalstater og grenser	s. 10
Ulike synsvinkler	s. 13
Dans i området	s. 17
Dans over tre takter musikk	s. 18
Dans over fire takter musikk	s. 24
Dans over seks takter musikk	s. 29
Dans over åtte takter musikk	s. 33
Dans over ti takter musikk	s. 38
Andre felles danseformer i området	s. 43
Referansepersoner	s. 45
Dans i undervisning, og forholdet til forskning	s. 49
Etterord	s. 50
Litteraturliste	s. 51
Vedlegg (dansebeskrivelser i romanotasjon)	v. 1 - 57
Romanotasjonstegn	v. 58 - 63

MAKEDONIA

Så mange bilder flimrer gjennom hodet når ordet Makedonia nevnes. Sol og tørrsvidd landskap, fjell og vide daler, mange folkegrupper og broket historie, kamp og krig. Ingen områder i Europa har vært utgangspunkt for så mange kriger som Makedonia, og ingen steder er spenningen mellom gruppene større.

Jeg har vært svært opptatt av Makedonia helt siden jeg første gang kom dit i 1994, den gang til gresk sentral- (Drama) og øst-Makedonía (Kavála). Siden er det blitt mange reiser med feltarbeid til både gresk Makedonía, bulgarsk Makedonia (Pirin), og tidligere jugoslaviske Makedonia (nå Republikken Makedonia). Jeg har samlet materiale om mangt rundt folkekulturen i området: Musikk, dans, drakter, skikker og tradisjoner. Og om nasjonsbygging, og nasjonal fremheving av egenarter hos folkegrupper. Her vil jeg først og fremst ta for meg danseformer og strukturer, og sammenligne det de forskjellige folkegruppene faktisk gjør i den sammenheng. Materialet jeg har samlet inn til dette bruk er skaffet til veie på tre måter:

1. Video-opptak av dansen, slik den foregår på folkefester, brylluper og tilstelninger, under veiledning av framtrede fagfolk. Dette er video-opptak av dans jeg har gjort på mine reiser til området, og som også er skrevet ut på papir i dansenotasjonssystemet romanotasjon.
2. Intervju med eksperter og fagfolk på området, og da selvsagt med fagfolk fra alle sidene av nasjonale og geografiske grenser. Dette er informasjon som jeg har skaffet meg på alle mine reiser til området, og som står i notat-rapporter etter disse reisene. Liste over fagfolk finnes bakerst i denne boka.
3. Kildegransking/litteraturgransking, og sammenligning av kilder fra alle gruppene i området. En fylldig litteraturliste finnes bakerst i denne boka.

De største skillene i denne informasjonen går mellom nasjonale og religiøse ledere på den ene siden, og det jeg kaller vanlige folk på den andre siden. De nasjonale og religiøse lederne er generelt mest opptatt av å framheve forskjeller og egenarter, mens vanlige folk ikke er særlig opptatt av dette i perioder hvor det ikke er særlig politisk spenning i området. Nasjonalistiske ledere vil snakke om typisk gresk, bulgarsk eller makedonsk musikk- og dansekultur. Jeg vil påvise at de mest utbredte dansene i området er felles for alle folkegruppene i Makedonia, og at nasjonale grenser ikke er viktige i denne sammenhengen.

GEOGRAFI

Både Makedonia og Norge er fjelland, men egentlig framstår de svært forskjellige. Selv om fjelltopper i Makedonia mange steder er høyere enn i Norge, er landskapet åpnere og lysere. Bergartene er svært forskjellige. Hos oss er fjellet laget av harde bergarter som ikke holder på vannet, mens de makedonske fjellene er laget av porøse bergarter som holder mye mer på vannet. Selv om det regner mye mindre i Makedonia, og landområdet ligger langt mer sør, vil det så godt som alltid være vann tilgjengelig for jordbruket, og elvene tørker ikke helt inn. Det er også innlandsklima der slik at det kommer noen regnbyger, særlig om ettermiddagene, også i den tørreste delen av året.

Området har ikke hatt noen istider som har skrappt dalbunnene fri for jordmasse. Derfor har de breie dalbunnene gode jordlag som er lette å dyrke. Sommersesongen er jo også mye lenger enn hos oss, noe som gir mulighet for flere typer innhøsting i løpet av en sesong. Planteliv og nyttevekster er også mer preget av at dette ligger langt mer sør enn vårt land, og det ville dyrelivet er til dels mer inntakt enn i Norden. De høyeste fjelltoppene har snøsesonger lange nok til at det finnes mulighet for vinterturisme, men dette er lite utbygd til nå. Enkelte områder i Hellas opp mot grensen til Republikken Makedonia har utbygde vintersteder, og det er ikke uvanlig i Hellas å se biler med skiboks på taket.

Sommerturismen har i liten utstrekning nådd området. Bulgaria satser på badeturister ved Svartehavet, Hellas satser tilsvarende på turisme ved Middelhavet, for eksempel på Halkidiki. Og Republikken Makedonia satser på turisme ved de store sjøene Ohrid og Prespa i vest.

Etter at Hellas ble medlem av EU, og Bulgaria har fått nedtrappingsplan for det samme, har det blitt mye enklere for folk å kunne krysse grenser mellom landene. Makedonere fra Republikken Makedonia reiser til Pirin i Bulgaria på handleturer. Bulgarere reiser på handle- og ferie-turer inn i Hellas. Grekere drar på feriereiser både til Makedonia og Bulgaria. Mens det fortsatt er svært vanskelig for folk fra Makedonia å kunne komme til Hellas. Dette har historiske røtter, noe jeg vil komme tilbake til.

Hellas er selvsagt den rike storebroren oppi det hele, og jeg har ved selvsyn sett hvor vanskelig og tidkrevende greske tollere og grensevakter gjør det for bulgarere som vil krysse grensen. Dette må selvsagt bli enklere når kanskje alle landene i området har sine tilknytningsordninger med EU.

Grensene i området tegnes svært forskjellig ut fra hvem som tegner.¹ Et kart trykket i Skopje kan se ut som det en finner på vedlegg 57.

---

¹ Julia Vokopoulou: Macedonians (gresk) sier at det tradisjonelle Makedonia har vært mellom Olymposfjellene, og elvene Haliakmon (vest) og Strymon (øst).

Det viser at store deler av nord-Hellas er ”makedonsk”. Videre er Pirin og Rodopene i Bulgaria innenfor grensene til Makedonia. Et tilsvarende kart laget av greske nasjonalister ville vise hele den sørlige delen av Republikken Makedonia som gresk område, og et tilsvarende bulgarsk kart ville vise både deler av nord-Hellas og Makedonia som bulgarsk område. Dette vil jeg også komme tilbake til senere i boka. Vår trøst blir selvsagt at det er inngått ikke-angrepspakter mellom landene.

HISTORIE

Makedonia ligger midt i tråkket. Utgravinger fra langt tilbake i steinalder og førhistorisk tid viser at mange folkegrupper med sine særtrekk har kommet og gått igjen, eller blitt værende og blitt assimilert av stadig nye grupper. Keltere, trakere², illyrere og valakere.

I oldtiden var landet bebodd av et herskerfolk som var i slekt med grekerne, men av grekerne betraktet som barbarer. Kjerneområdet var slettelandet innenfor Saloniki-bukta langs elvene og inn mot fjellene. Fra 600 år f. Kr. ble det et kongerike med sentrum i området rundt Pella, og under Filip 2 (359 – 336) la de under seg, i kamper med illyrere og persere, hele Hellas. Under hans sønn, Alexander den store³ (336 – 323) ble Makedonia det mektigste riket ved Middelhavet. Romerne overtok i 148 f. Kr., og det er på denne tiden Paulus gjør sine misjonsreiser som også omfatter Makedonia. Skopje ble romersk garnisonsby. I 395 e. Kr. blir området del av det øst-romerske riket⁴.

På 500 og 600-tallet e. Kr. ble Makedonia kolonisert av slaviske folkegrupper og stammer. På 800-tallet kom landområdet under bulgarsk innflytelse. Etter en periode med selvstendighet rundt år 1000 ble landet igjen inntatt av andre: Bysants, Bulgaria og Serbia, og i 1395 innlemmet i det tyrkiske (osmanske) riktet, og delvis islamisert. Mange tyrkere bosatte seg i området, og ble tildelt den beste jorda.

Tyrkerne innførte millet-systemet som i resten av det Osmanske riket. Systemet bestod i at all trygghet for mennesker gikk gjennom religionssamfunn: Skole, helse, alderdom, nød. Kom en i vanskeligheter, fantes det ikke noe offentlig statsapparat som kunne hjelpe, hjelpen fantes bare i klostre, kirker og moskeer. Dette betydde at alle måtte kategorisere seg som religiøs tilhenger av ett eller annet trossamfunn. Å være ikke-troende var en umulig løsning, og blandete ekteskap var – helt fram til opprettelse av republikken Jugoslavia – en tilnærmet umulighet. I perioder med fred kunne folkegruppene bo ganske greit sammen, men ofte ble folkegrupper "tvunget" til å ta parti i konflikter, og da ble det verre. Ikke minst var det et problem at tyrkerne klarte å sette grupper opp mot hverandre for eksempel ved å tildele tyrkere og konverterte slaver og albanere økonomiske fordeler, skattelettelser, og gjerne også gode landbruksområder.

Overgang til islam skjedde nokså tilfeldig i noen områder av det Osmanske riket, som i Rodopene⁵, og inne i Makedonia. Mange har forsøkt å gi en forklaring på hvorfor personer i noen områder konverterte, og i andre områder ikke gjorde det. Men ingen forklaringsmodell peker seg logisk og konsekvent ut. Det kan ha vært tilfeldig ved at sterke personlige ledere har gjort det, og andre har fulgt med.

² Trakerne var et indoeuropeisk folk. De hadde nok kjerneområdet sitt i det som er Trakia i den sørlige delen av nåværende Bulgaria, mellom Svardehavet, Shopeområdet, Rhodopene og Balkanfjellene. I gresk nasjonalistisk ord-bruk var de en gresk stamme som hadde parallell utvikling med resten av Hellas. Kilde: Thimos Gagidis (ISBN 960-376-032-3)

³ Greske nasjonalister kaller ham "Alexander the greek."

⁴ Gresk blir verdensspråk, og Det Nye Testamentet blir skrevet på gresk.

⁵ Fjellområde på grensen mellom Bulgaria og Hellas.

En gruppe som tidlig fikk særfordeler av tyrkerne, var albanerne. De fikk i oppdrag å være leiesoldater og vakter i konfliktområder i riket, og mange av dem konverterte til islam. Det gjaldt også albanerne som bodde inne i Makedonia.⁶

Hele området på Balkan var altså ett land i tyrkertida, og mennesker kunne – i den grad tyrkerne tillot det – flytte på seg så mye de ville. Ingen landegrenser satte skiller, eller skulle forsvares. Området Makedonia med tilstøtende områder i Bulgaria og Hellas ble usedvanlig blandet av forskjellige folkegrupper, noe jeg skal komme tilbake til

På 1800-tallet våknet et makedonsk nasjonalistisk selvstendighetsarbeid, noe som igjen fikk i tur og orden Bulgaria (1878), Hellas og Serbia til å blande seg inn. Dette ble gjort både ved å bygge skoler, biblioteker, og ikke minst ved å plante ”nasjonale” kirker og klostre i området

I 1913 måtte Bulgaria avstå det meste av området til Serbia og Hellas, noe som ble bekreftet etter første verdenskrig. Da gikk både slavisk Makedonia og Serbia inn i republikken Jugoslavia. I disse årene pågikk en rekke konflikter i området som Balkankrigene og den greske borgerkrigen. Dette var kriger både mellom folkegrupper om rettigheter til land og grenser, og det var (i Hellas) en politisk kamp mellom en konservativ regjering, og et radikalt folk i nord. I denne perioden foregikk det en etnisk rensing av slavisktalende i Hellas ved at hundretusener ble mer eller mindre puffet over grensen i nord.⁷ De slavisktalende som ble igjen i nord-Hellas ble nektet å snakke sitt morsmål offentlig eller i skolen, og kunne bli straffet med å miste jobben eller bli arrestert/fengslet ved å bryte dette påbudet.⁸

Også i junta-tiden i Hellas på 1960-tallet⁹ blomstret nasjonalismen, og slaver og albanere ble nektet å vedkjenne seg kultur og språk. Helt fram til fløyelsrevolusjonen i kommunistlandene på Balkan i 1989 – 1992 bodde grekerne mer eller mindre som på ei øy i hjemlandet uten mulighet for reiser eller ferie i landene omkring. Dette endrer seg nå når alle sammen nærmer seg EU. Pengestrømmen til området fra Brussel er enorm, særlig til gjennomgående hovedveier.

---

⁶ Albanerne, som hele tiden har hevdet at de nedstrammet fra illyrerne, har ved alle fredsslutninger helt opp til etter andre verdenskrig hevdet at de, i forhold til folketallet, fikk for lite hjemland. Det gjelder områder i Kosovo, i Hellas, og i Republikken Makedonia. Et argument har vært rase, på tross av at ingen fagfolk vil kunne snakke om rene raser i Europa – selv på 1800-tallet.

⁷ Helt opp til våre dager har de vært nektet å komme tilbake til jorda si, og nekter – uansett om de ble deportert eller flyktet – å komme tilbake for å se sine forfedres boplasser og graver, eller besøke familie.

⁸ En drosjesjåfør som kjørte meg fra Aridea til Edessa i september 2000 fortalte (på tysk) at i landsbyene i området snakket ”alle” slik de snakket på andre siden av fjellet (les: Republikken Makedonia), at de så på fjernsyn derfra, men ikke kunne skrive språket. Han ville miste taxi-lisensen hvis gresk politi hørte han snakke morsmål i byene.

⁹ De høyre-orienterte oberstenes diktatur-

OM NASJONALSTATER OG NASJONALISME

Så langt tilbake som vi kjenner menneskenes historie har statsdannelser vært gjort ut fra herskeres behov for oppdeling og innhegning, og ut fra den makt og styrke som disse fyrstene har hatt. Herskere med utgangspunkt i et tilfeldig herrefolk har lagt under seg land, områder og strategiske posisjoner uavhengig av hva som fantes av mennesker i området. Minoriteter ble assimilert, eller tatt til slaver som billig arbeidskraft. Menneskelig og rettigheter har heller ikke hatt stor verd unntatt når det gjaldt klanens egne medlemmer.

Da det osmanske riket kollapset, og landområdene etter hvert ble selvstendige, kom nasjonalstats-tanken inn på Balkan for fullt. Den moderne romantiske nasjonalstaten var en relativt nytt fenomen, tanker fra før og under den franske revolusjonen: Folkets egen statsdannelse.

To modeller for nasjonalstat har vært brukt. Den franske modellen basert på et rettssamfunn bygget på felles tankegods om frihet, likhet og brorskap. Og den tyske modellen som også har i seg elementer av felles blodsbånd som kriterium for nasjon. På Balkan, etter frigjøringen fra osmanstyret, har nok den siste modellen vært sterkest, og mer ut fra hvilken gruppe man mente seg å tilhøre enn ut fra fakta om arv, "rase" og gener. Tyrkerne hadde jo også lagt et grunnlag for dette gjennom milletsystemet.

Noen av de nye, frigjorte statene fikk en midlertidig oppbremsing av nasjonalismen ved at "kommunistiske" regimer styrte det hele ovenfra. Her ble da også indre grenseoppdelinger nedtonet¹⁰, og folkegrupper vernet til å kunne bo sammen uten de store utrenskningene. I andre av landene kom denne folkelig nasjonalismen sterkt fram helt fra frigjøringsdagene, og oftest godt støttet av religiøse ledere. De viktigste skillene mellom grupper, når nasjonsbyggeri skulle fylles med innhold, blir da også: Religion, språk, skikker/folkekultur, og felles historie og fiendebilder.

Religion

Menneskene i området hadde, som nevnt, i osmantida hatt alle sine trygghetsnett¹¹ gjennom religionssamfunnene, og alle måtte definere seg ut fra religiøs tilhørighet.¹² Det å ikke ha religion var (og er) det mest mistenkelige av alt, for da vet en ikke hva en kan forvente av en slik person. Religion har vært (og er) den største kilden til hat og forakt i området, og helt utrolige massakrer har gjennom århundrene foregått i religionens navn. Religiøse institusjoner, som klostre¹³ og koranskoler, har vært nasjonssentre med skoler og biblioteker, og vært fremst i motstandskamp mot okkupanter. Av denne grunn ble det også viktig å få til nasjonale kirker, som den "bulgarske kirke" og "makedonske kirke", for å frigjøre seg fra den "greske kirke".

¹⁰ For eksempel i Jugoslavia hvor det var umulig å få kjøpt kart som viste grensene mellom eksempelvis Serbia, Kosovo og Makedonia.

¹¹ Trygghet for aldring, sykdom og ulykke

¹² Derfor får en slike uttrykk som "ateistisk muslim" og "ikkepraktiserende jøde" mange steder i området.

¹³ Den første bulgarsk kongen ble spadd opp igjen, og gravlagt på nytt inne i kirka ved Rila-klosteret.

I Makedonia ble den greske delen rensert for muslimer etter balkankrigene, og folkeombytingen i 1922. Enda står noen moskeer igjen, som i Drama og Serres, men de fleste er revet ned, og gjerne erstattet med kirkebygg. I den bulgarske delen er mange muslimer utvekslet med Tyrkia, eller samlet i egne muslimske landsbyer. En del moskeer står igjen, som ved gamletorvet i Blagoevgrad.

I Republikken Makedonia er alle de religiøse gruppene fortsatt til stede, bortsett fra mange jøder som har flyttet til Israel.¹⁴ De albanske (og tyrkiske) muslimene er i mindretall, og bor mest i den vestre og nordlige delen av landet, og i egen bydel øst for elva Vardar i Skopje. Flertallet av ortodokse kristne anklager muslimene for å unndra seg skatt, samtidig som dette flertallet bevilger enorme beløp til bygging av nye ortodokse kirker og klostre, og til kjempekors på mange av de største fjelltoppene i Makedonia, f.eks. på vest-siden av Skopje.

Språk

Språk lager skille mellom grupper, selv om mange mennesker er to- eller flere-språklige i områder hvor det bor mange folkegrupper. Ofte er det herrefolket som legger premissene for språkbruk, og herrespråket i området har gjennom tidene vært gresk. Frigjøring fra gresken var nok hovedmotivet for egne nasjonale ortodokse kirker i Bulgaria og Makedonia, mens det fremdeles er forbundet med straff å bruke slavisk offentlig i nord-Hellas (og albansk i Epirus). En kan miste jobben, eller bli straffet på annen måte.

Navn er også språk. I Republikken Makedonia vet man hvem du er straks en hører navnet ditt. Både fornavn og etternavn er brukt ut fra hva som er tradisjon ut fra religion

Skikker og folkekultur

Folkekultur og skikker er ytre koder som forteller hvilken gruppe en tilhører, og små avvik i form eller farge viser om en er innenfor eller utenfor klanen. Så enkelt er det ikke innenfor musikk og dans hvor variasjonene er mer regionale, og uavhengig av geografisk og andre grenser. En mulig forklaring kan være at det tradisjonelt har vært sigøynerne (tidligere også jødene) som har vært dansemusikerne i området, og de har tatt tradisjonene med seg til alle etniske grupper.

Nasjonsbyggere har alltid brukt folkekultur for å vise "egenart", og brukt den i nasjonale markeringer. Dette har selvsagt skjedd også i de tre områdene som Makedonia er delt i ved å snakke om "gresk" dans eller "bulgarsk" dans. Og det finnes selvsagt dans som ikke så lett finnes over grensene. Men denne boka vil vise at det mest brukte av dans i området ikke

¹⁴ Jødene i Nord-Hellas ble med god gresk hjelp sendt med kuvogner til Auswich og Birkenau, særlig fra Thessaloniki som hadde flertall av jøder før andre verdenskrig.

stopper ved nasjonale grenser. De anledningene denne folkekulturen er i bruk er også de samme over geografiske grenser.

Felles historie

Det skjebnefellesskapet som ligger i felles historieoppfatning er en svært viktig del av det å oppleve at man tilhører samme "nasjon". Noe historie er god historie, og noe historie er dårlig historie, og det som er god historie for meg og mine vil kanskje være svært dårlig historie for dem som ikke definerer seg til min "nasjon". En historisk hendelse som førte til fordel for en gruppe vil vel oftest være i disfavør for en annen gruppe. Tolking og omtale av historiske hendelser kan også være en del av propagandaen for en gruppe, og kan av makthavere brukes til farlige forenklinger i svart/hvitt. Slikt kan også vedlikeholde gamle håp og ønsker om at en gang skal vi få vår rett.

Nå når alle statsdannelsene i området i tur og orden går inn i Den Europeiske Unionen, og får støtte til høystandart gjennomgangsveibyggning over grensene i området, vil sjansene for nye storkonflikter minke.

ULIKE SYNSVINKLER

I områder med mange folkegrupper og urolig historie vil det selvsagt alltid være forskjellige syn og vektlegginger på hendelser og argumenter. I så måte er nok Makedonia et av de områdene i verden hvor motsetningene er størst.

Makedonia sett fra London

Da det tyrkiske riket begynte å gå i oppløsning på slutten av 1700-tallet, var Storbritannia stormakten i verden. Mange engelskmenn hadde vært på store reiser i verden, ikke minst til berømte steder i "det gamle Hellas". De hadde "kjøpt" Elgin-marmoren fra Akropolis i Athen av tyrkerne, og plassert den i Britisk Museum. Kjennskap til Hellas kom i bokform til hele vesten, og inngikk i pensum i skolen på samme måten som det gamle Egypt. Grekerne hadde derfor en ekstra stor sympati hos stormaktens styre i London, og derfor fikk Hellas støtte til mange av sine grensekrev, og det ble sett gjennom fingre med etnisk rensing.¹⁵ Alle slavisktalende som ble kastet over grensen fra Hellas til Republikken Makedonia opplevde ikke særlig mye sympati i verdenssamfunnet.

Makedonia sett fra Athen

Grekerne hadde nok mest å hevne etter tyrkertida. De hadde vært igjennom mange svært ydmykende hundreår under osmansk styre, fra å være svært viktig i det øst-romerske riket¹⁶, til å bli fullstendig undertrykt i pliktarbeid og fattigdom.¹⁷ Hovedlandet i nåværende Tyrkia og Konstantinopolos så ut til å være tapt for alltid, og det greske fastlandet var fattig, karrig, og befolket med mange minoriteter.¹⁸

Derfor ble det viktig å beholde så stort område i Makedonia som mulig. Også områder som hadde et flertall av slavisk- eller albansk-talende, eller store grupper etniske tyrkere. Nasjonalistene i statsforvaltningen og kirken lager kart som viser at hele den sørlige delen av dagens Republikken Makedonia "egentlig" er gresk, og at den sørlige delen av Albania egentlig er nord-Epirus.

¹⁵ Grekerne hadde vel også regnet med engelsk støtte da de i 1923 angrep Tyrkia i sitt "ideas megalis" for å gjenvinne gamle greske områder i Lilleasia. Det ble jo en kjempetask som førte til Kemal Atatürk, og til store grupper av greske Lilleasia-flyktninger i nord-Hellas. Samtidig ble tyrkerne kastet ut av gresk Makedonia, og jorden overtatt av greske flyktninger. Disse greske gruppene har helt opp til vår tid i stor grad klart å bevare sine dansetradisjoner omplattet på makedonsk jord. Det gjelder også grekere som ble deportert fra Bulgaria i samme periode.

¹⁶ Det nye testamentet skrevet på gresk.

¹⁷ Alle folk og riker har hatt sin stormaktsperiode. I Skandinavia hadde Norge sin stormaktsperiode rundt 1260 under kong Håkon 4. Magnussen og "Norgesveldet", Sverige på slutten av 1600-tallet da svenske konger la under seg Finland, Baltikum, og hadde interesser i Russland og Tyskland. Danmark har hatt storhetstider på 1200-tallet og 1400-tallet med viktige interesser i Sønder-Jylland (Slesvig/Holstein), Skåne, Helsingland og Blekinge, og Finland i 1920-årene. Disse landene har heldigvis gitt opp å få områder tilbake.

På Balkan er det mye verre: Språkene er mye mer forskjellige, religion er svært viktig, og temperamentet større. Håpet om å få tilbake grenser fire en gang i historien da en var stormakt er enda svært utbredt.

¹⁸ Athen var en mer eller mindre liten albansk by på 1800-tallet.

Da Republikken Makedonia (FYROM = former Yugoslavian republic of Macedonia) i begynnelsen av 1990-årene brøt ut av Jugoslavia, og lagte seg flagg og mynter med motiver som den makedonske sol og det gamle tårnet¹⁹ i Thessaloniki, ble protestene svært høylytte. De skulle, ifølge Athen, hete "Republikken Skopje" eller "Republikken Vardar", de måtte få nytt flagg uten sol, og sedler og mynter måtte få annen dekor.

Så har da grekerne også havnen i Thessaloniki som våpen: Dersom ikke Republikken Makedonia gjør som grekerne vil, kan havna bli stengt for lossing av varer til Makedonia.

Makedonia sett fra Beograd

Kongeriket Serbia har hatt stormaktsdrømmer i gjennom vekslende århundrer. Samtidig har ofte serberne tatt på seg offerrollen, og dyrker f. eks. nederlaget for tyrkerne ved Kosovo Polje (spurve-sletta) 28. juni 1389 som en stor nasjonal merkedag. Drømmen om igjen å få til et Stor-Serbia har levd i nasjonalistiske deler av folket, og i den serbisk ortodokse kirken, helt til våre dager.²⁰ Serberne hevder at det "makedonske" språket i Republikken Makedonia er en serbisk dialekt. Dessuten bor det mange som anser seg som "etniske" serbere i Makedonia, særlig i nord.

Rivaliseringen med albanerne i Kosovo er samme sak som rivaliseringen med albanerne i Makedonia, og serberne ser på seg selv som dem som gjennom historien har tatt de tyngste løftene i den kampen.

Makedonia sett fra Sofia

Makedonia er bulgarsk sett fra Sofia. Den bulgarske kirken fikk sin første selvstendige utvikling i Ohrid helt øst i Republikken Makedonia. Og det Makedonske språket er bulgarsk i sin oppbygging og grammatikk.²¹, men de har bevisst lagt rettskrivingsnormalen så langt vest i landet som mulig for å kunne hevde sine selvstendighetskrav. Den lille delen av Makedonia som i dag er innenfor bulgarske grenser kalles Pirin og Rhodopene.

Bulgarerne har hatt uflaks gjennom alle år etter 1876 med hvem de har vært alliert med i alle krigene i området.. Territoriale krav i Hellas og Republikken Makedonia er blitt forskuslet ved at de omtrent alltid har vært på krigs-tapernes side. Og den korridoren de har drømt om

---

¹⁹ Egentlig et gammelt tyrkisk tårn, bygd av østerrikerne, brukt til fengsel og tortur gjennom mange år med osmansk okkupasjon.

²⁰ Bemerkelsesverdig hvordan både nasjonalister og kirke har nektet å samarbeide med krigsforbryterdomstolen i Haag etter Bosnia-krigen langt inn i dette hundreåret.

²¹ Dette vil de fleste nøytrale forskere gi dem rett i.

ned til Egeerhavet ble aldri noe av. Hellas har da også kalt slaverne i Nord-Hellas for "bulgarere", selv om de fleste selv ville si de tilhørte den "makedonske" nasjon.

Makedonia sett fra Skopje

Det arealet som nå utgjør Republikken Makedonia er "bruden" som alle frierne omkring gjerne vil ha, men som ikke vil ha noen av dem. Republikken Makedonia vil være selvstendig. Det er et lite og fattig land, lite utnyttelse av ressurser, og med en usedvanlig brokete befolknings sammensetning. En av de siste målingene jeg har funnet er fra ca 1991, og viser de største gruppene i landet²²:

1,4 mill makedonere (slavere)
 0,4 mill albanere
 87.000 tyrkere
 50.000 sigøynere
 45.000 serbere
 40.000 muslimer
 8.000 vlacher
 2.000 bulgarere

Disse tallene er ikke alltid sammenlignbare, siden noen oppgir etnisk²³ og andre religiøs tilhørighet. Hva de 40.000 muslimene er for noe kan en ha gjetninger om. Mest sannsynlig en blanding av konverterte slavere, og andre som ikke føler de går inn i noen "etnisk" gruppe.²⁴

Helt siden Jugoslavia gikk i oppløsning, har det internasjonale samfunn²⁵ gjort mye for å unngå borgerkrig i landet. Og det er bemerkelsesverdig godt gjort å ha klart det, særlig siden konfliktene for eksempel i Kosovo har vært helt innpå, og med alle de gruppene utenfor grensene som gjerne har "berettigete krav" på landområder.

De mange slaviske makedonerne som fremdeles bor sør for grensen i Nord-Hellas skulle nok myndighetene i Skopje gjerne sett som landsmenn. Det vet man om i Athen, og passer på alle propagandautspill.²⁶

²² Human Rights Watch/Helsinki (1996) sier makedonere (66,5 %), albanere (22,9 %), tyrkere (4 %), rom-folk (2,3 %) og serbere (2 %).

²³ Ingen nøytral vitenskapsperson vil snakke om "rene raser" i Europa i dag. Alle grupper er blandet opp, så gruppetilhørighet blir ut fra følelser og vilje

²⁴ Slike målinger er også vanskelige fordi svarene kan være preget av hva det er "lurt" å svare.

²⁵ Både FN og EU har bidradd både med observatører, veiledere, soldater og penger for å holde temperaturen så lav som mulig.

²⁶ Gresk tall: 40.000, makedonsk tall 250.000.

Makedonia sett fra Tirana

Albanerne har alltid hevdet de er kommet dårligst ut ved alle fredsslutninger, og at de skulle hatt større områder i Serbia, Kosóva, Makedonia og Hellas. De albanerne som bor i Republikken Makedonia føler seg ekstra diskriminert av den slaviske befolkningen. Mange er arbeidsløse, eller har dårlig betalte jobber. Og de hevder at de er langt flere enn det tallene viser.

I det gamle Jugoslavia hadde albanerne i perioder stor grad av indre selvstyre, bl.a. ned å kunne bygge et albansk-språklig universitet i den albansk-dominerte byen Tetovo i nord-vest Makedonia. Dette ble av myndighetene i Skopje etter løsrivelsen fra Jugoslavia kalt separatisme, og universitetet ble stengt.

Makedonia sett fra Brussel

Både i det europeiske samfunn og i verdenssamfunnet har spenningene i Makedonia vært sett på som den aller største faren for verdensfreden, og særlig EU og EU-tilknyttede land (som Norge) har brukt mye penger i området for å stimulere til økt økonomisk vekst. Infrastruktur i form av veier (og flyplassen i Skopje) har fått store beløp, for eksempel den nye hovedveien fra Sofia gjennom Pirin til Thessaloniki, og hovedveien ned gjennom Vardar-dalen.

DANS I OMRÅDET

Både dansehistorien i området, og det faktiske dansebildet vi fortsatt finner, bærer sterkt preg av at området ikke har vært igjennom samme utvikling som hos oss i vest-Europa. Osman-tida la et lokk over området som gjorde at mange av de utviklingsstrangene vi har hatt, aldri nådde Makedonia.. Derfor finnes det ingenting mellom restene av levende middelalderdans (som rekke- og ringdanser), og helt moderne samværsdanser og populærdanser.²⁷ Slike danseperioder vi har hatt, har rett og slett ikke nådd fram:

- a. Barokktiden med sine formasjonsdanser
- b. Romantikken med sine pardanser
- c. Tidlig 19-hundretall med sine første internasjonale motedanser

Å se et gresk brudepar danse bryllupsvals er en selsom opplevelse. Det kan en forstå når det dreier seg om en dansetype en bare har sett på film. Mange steder i området snakkes det om tyrkisk påvirkning, og dette kan i noen tilfeller være riktig når det gjelder instrumenter eller spesielle rytmer. Eller vi kan kalle det orientalsk påvirkning i den grad alle i området mer eller mindre har syntes at noe er bra eller vakkert gjennom skiftende tider.

Noe kalles ”tyrkisk påvirkning” som umulig kan være det. Det gjelder selvsagt først og fremst når den tyrkiske påvirkningen ikke er den samme alle stedene.

Tidligere er nevnt den påvirkning på (særlig) musikken sigøyer og jøder har hatt som dansemusikere. De har selvsagt spilt tilnærmet den samme musikken for alle gruppene av folk i området.

De landene som i mange år hadde ”kommunistiske” regimer dyrket også det nasjonale, selv om de i teorien skulle være internasjonale. Mange folkløregupper fikk støtte til å lage oppvisningsprogrammer, og det var populært å være medlem i disse gruppene fordi det var en måte å kunne komme utenlands på. I disse gruppene ble det laget svært mye dans og dansesviter som ikke har hatt røtter i folket, men som til dels har overlevd på grunn av disse gruppene.²⁸ Mange instruktører fra disse miljøene har vært i for eksempel Vest-Europa, USA og Australia og lært bort disse ”ekte” dansene.

I fortsettelse skal jeg nå ta for meg de mest brukte danseformene i Makedonia, og vise at de har vandret fritt mellom folkene i området.

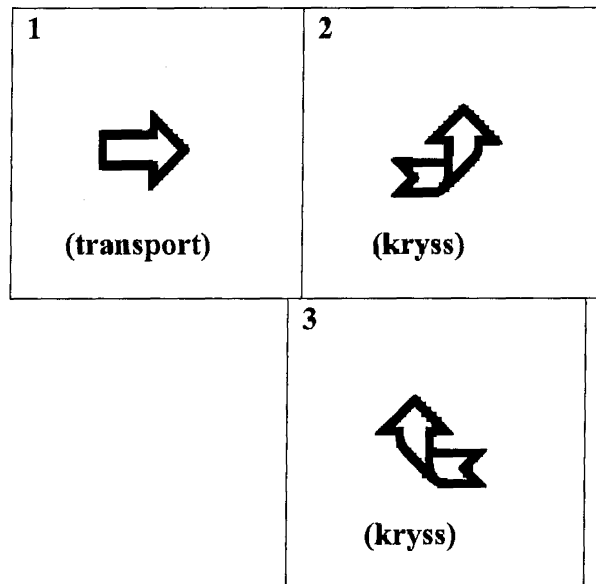
²⁷ Dette gjelder selvsagt alle kulturbølger, også i litteratur, kunstmusikk og bilder.

²⁸ Mye misbruk og komponering av dans har mange steder satt denne kulturen i miskreditt hos folk flest.

A: DANS OVER TRE TAKTER MUSIKK

Dette dansemønsteret er det mest utbredte i Europa, og i deler av den nære og midtre østen. Det er et trinn hvor to takter går til den ene siden i ringen, og den tredje takten går tilbake igjen. Med andre ord får en nettoframdrift på en takt for hver sekvens. Dette er nok et menneskelig behov for ikke "å stå og stange på samme sted, men gjøre litt framsteg". Dansen er asynkron i forhold til musikken som gjerne går over 16 takter musikk. Dette fører til at en stadig er på forskjellig sted i musikken når ny dansesekvens begynner.

I Norden finner vi det på Færøyene som "færøysteg", og i Norge som "Stordans". Noen²⁹ mener dette trinnet må ha levd over hele Europa i middelalderen. Danseretningen i Norden er til venstre i ringen, og mønsteret kan også oppfattes som en ransport-takt pluss et kryss til hver side.

I sør-øst-Europa er trinnet svært utbredt og det absolutt mest brukte blant folk flest, og i diverse utgaver og rytmer. Det har overlevd islamsk danserotstand gjennom hundreder av år, og er fortsatt levende også blant muslimer i området. Det ble danset av alle folkegruppene i verdens første moderne storby, Istanbul, og grekere derfra tok det med seg til Pireus, Athen og andre byer i Hellas særlig under folkeomflyttingen i 1922/23:

Dette er også det mest dansede trinnet i Makedonia. Det danses i enkle rytmer og kompliserte rytmer, og formene kan variere. Men grunnstrukturen er den samme.

²⁹ For eksempel professor Arne Espelund, NTNU

1. STA TRIA - Gresk Makedonía. (Dansebeskrivelse vedlegg 1)

Navnet betyr tre-steg, og viser til de tre første trinnene som går mot høyre. Den kalles også **Gaida**³⁰, særlig i gresk Vest-Makedonia, og er den absolutt mest utbredte dansen i landsbyer i gresk Makedonía³¹. Danses med rolige trinn³² i åpen ring og høy håndfatning (W-fatning), og ofte med bare sang til³³. Gjerne en forsanger (lengst til høyre) som synger en strofe, og så gjentar alle sammen den samme strofa.

I tradisjon har mennene danset først i den åpne ringen, og kvinnene bakerst. Mannsrekka og kvinnerekka har vært sammenføyet med et tørkle. Dette er ikke så nøye lenger, og i våre dager kan også kvinner lede dansen. Og menn og kvinner som ikke er gift eller beslektet kan holde hverandre i handa.

Dansen kan også være siste dansen i en danse-svite som har begynt i en langsom og innadvent dans, og altså ender i en litt rask og enkel Sta Tria. Jeg har filmet den mange steder i gresk Makedonía: Kavála, Drama. Naoussa, i smålandsbyer nær Loutrá og Serres, i Aridéa og i Germanós-området. Videre i vlach-landsbyen Xirótopos³⁴ høyt oppe i Rhorpopefjellene nær grensen til Bulgaria. Dette blir da hele gresk Makedonía. Den danses også lenger sør på det greske fastlandet.

2. LESNOTO/PRAVO - Republikken Makedonia (Dansebeskrivelse vedlegg 2)

Dansen finnes både i jevn takt (2/4) og ujevn takt (7/8 - 3/2), og er den absolutt mest dansede dansen i Republikken Makedonia.³⁵ Musikken som brukes er annerledes enn tilsvarende i Hellas. Mens den greske musikken fortsatt har middelalderpreg, er musikken både blant slaver og albanere i Republikken Makedonia mer "moderne" akkordfunksjoner, svært sentimentalt, og mest i moll.

Også **Lesnoto** danses i åpen ring med fordanser, og det kan være ganske stor forskjell på energibruk blant menn og kvinner. Mennene har gjerne høyere kneløft, mens kvinnene danser

---

³⁰ Gaida betyr sekkepipe, og avspeiler at musikkinstrumentet i hele området Makedonia i eldre tider har vært sekkepipe (som så mange andre steder i Europa). I Nord-Hellas kan det se ut som om sekkepipa ("bulgarsk") fortrenses av nasjonsbyggere til fordel for klarinaorkesteret som mer "gresk".

³¹ Går også under navnet Stagina (vedlegg 2a) i mer nasjonalistiske greske kretser. "Den er like utbredt i nord-Hellas som Kalamatianós er på Peloponnes", sier Paniotis Mavropoulos, Athen 1992. Stagina består ofte av to deler, en langsom (som Lesnoto), og en raskere med samme trinn. Danses den av begge kjønn, er det alltid w-fatning.

³² i jevn rytme i 2/4-takt

³³ Særlig i mindre landsbyer hvor de gjerne ikke har noen som spiller.

³⁴ Landsbyen har stort sett ren vlach-befolkning, i den grad det går an å snakke om "ren" befolkningsgruppe i Makedonia.

³⁵ Paul Mulders: 90 % av all dans i landet er Lesnoto/Pravo.

mer grasiøst, og har noe bevegelse i hoftene.³⁶ Lesnoto betyr ”enkel/lett dans”, og pravo betyr ”rett fram”.

De innbyggerne i Republikken Makedonia som definerer seg inn i det albanske mindretallet danser altså samme dansen, og de kaller den **Lesnoto**, eller **Valle Rend** som i Albania og Kosovo.

Sigøynerbefolkningen i Republikken Makedonien (Rom-folket) danser grovt sett samme mønsteret i dansen **Čoček**, men med mer bevegelse inn og ut av ringen. Stilen er også mer bevegelse i skuldre og hofter. Samme dansen finnes i gresk Makedonia som **Isos**, og danses både av sigøynere og andre grupper i området.

3. **PRAVO** (Pirinsko Gaida) – Pirin/Bulgaria. (Dansebeskrivelse vedlegg 3)

Dansen er svært mye brukt på fester og i brylluper, og mest i jevn 2/4-rytme. Det er samme dans som **Lesnoto oro** og **Pravo oro** i Republikken Makedonia, og **Sta Tria** i gresk Makedonia. Dansen går også under navnet **Jamušak**, og da gjerne med en langsom og en hurtigere del.³⁷

Dansen Pravo finnes også på den store trakiske sletta i Bulgaria, og trinnet er litt forskjellig ved at tredje takt har krysstrinn med venstre fot bak høyre fot.

4. **HASAPOSERVIKO** - Stedvis over hele Hellas. (Dansebeskrivelse vedlegg 4)

Dette er en raskere utgave av **Sta Tria**, og ordet betyr ”slik serberne danser” som igjen betyr at dansen er rask. Ordet ”Hasapiko” kommer muligens av ”slakter”, og myter forteller at slakterne i Istanbul danset disse trinnene. Mer sannsynlig er det at dansen var svært utbredt. Den bygger på formell ledelse (til høyre) i åpen ring, og fordanseren kan med tegn gi beskjed om å endre dansefigur. Dansen har rom for mange improvisasjonsmuligheter. Fra å være en del av rebetika-kulturen³⁸, er den nå utbredt over hele landet³⁹. På restaurantene i sentrum (Plaka) av Athen er dette absolutt den mest dansede dansen i sene nattetimer. I tradisjon danses den som den raske avslutningen i en svite bestående av ”Hasapiko” og ”Hasaposerviko”. Denne sviten er også (særlig i USA) blitt kalt **Sirtaki**.

³⁶ ”Men ikke så mye at det ligner på sigøynere” Pece Atanasovski 1997.

³⁷ Den hurtige delen er da Maleševsko eller Ograždensko.

³⁸ Den opprørske bykulturen som oppstod blant flyktningene i greske storbyer i mellomkrigsårene. Den slo også rot i Thessaloniki.

³⁹ Ikke minst på grunn av dansemessig nasjonsbygging i greske skoler.

Dansen finnes nå i den europeiske delen av Tyrkia som **Kasap**⁴⁰ og Gaida. På Svartehavskysten av Tyrkia kalte grekerne før 1923 dansen for Dipat Mono⁴¹, og de tok den med seg til Pireus/Athen. Nå finner vi den igjen blant tyrkerne i området ved Svartehavet som bl.a. **Atabare**⁴².

5. **ZONARÁDIKOS** (Pravo trakiisko) - Trakia og Øst-Makedonia i Hellas, og Trakia i Bulgaria. (Dansebeskrivelse vedlegg 5)

Det greske ordet betyr "beltetak" eller "belte", selv om den ikke danses med beltetak lenger blant vanlige folk⁴³, men med V-fatning. Det bulgarske navnet betyr enkel dans fra Trakia, som er det store slettelandet sør for Stara Zagora, og rundt byen Plovdiv.

I sin enkleste form er dansen den samme som de forutgående i denne gruppen. Men i denne tradisjonen er det mye mer rom for improvisasjon og ledelse, og mange turer fordanseren kan velge mellom. Dette gjelder både grekere, bulgarere, og de grekerne som måtte flytte sør for grensen etter 1922.⁴⁴ En variant av dansen er **Pira Vadaya**⁴⁵ fra Pirin (Bulgaria). Blant sigøynerne (Rom-folket) i Makedonia finner vi den som **Coccek**, og blant albanerne som **Valle rend**.

6. **TSOURÁPIA**⁴⁶ (Čočok, Devetorka, Ne si go prodovaj.) Gresk Makedonia, den Makedonske Republikk og Bulgaria/Pirin. (Dansebeskrivelse vedlegg 6)

Dette er samme dansemønsteret som de andre i denne gruppen har, men rytmen er noe mer kompleks, og danseserien er lenger i hver rute (takt). Rytmen er 9/8 med det tunge slaget sist i serien. Det er en svært utbredt dans blant folkene i hele sør-øst-Europa, og helt oppe ved grensen mellom Bulgaria og Romania finner vi den som **Dajtsjovo horo**⁴⁷.

En variant er dansen **Eleno Mome** som finnes over store deler av Bulgaria, og som i Pirin blir nevnt som en "nasjonal" dans⁴⁸. Det er samme grunnstruktur, men i en litt annen rytme igjen. I gresk Makedonia finner vi den som **Eleno Mome, Elení** og **Elénino**⁴⁹.

⁴⁰ Det kan like gjerne være ordet Kasap som har gitt navnet Hasapikos.

⁴¹ Andre navn var Omal, Omar Karslimsko. Dipat (7/8 322 og 9/8 2223) og Omal Trapzoun (9/8 2223)

⁴² Oppkalt etter Kemal Atatürk. Sansynligvis fordi den er svært utbredt for "alle" (enkel).

⁴³ Sceneversjoner er noe annet.

⁴⁴ Folkeomflyttingen mellom Hellas og Bulgaria, arrangert av Folkeforbundet etter alle krigene i begynnelsen av forrige århundre, førte særlig mange grekere sør for grensen. Mange av disse bor fortsatt i nye landsbyer i gresk Makedonia.

⁴⁵ Vedlegg 5a

⁴⁶ Tsourápia er et tyrkisk ord (navn på utbroderte strømper), så en kan jo lure på opprinnelsen til dansen. Denne 9-delte rytmen er jo også svært utbredt i deler av Tyrkia.

⁴⁷ Vedlegg 7

⁴⁸ Ilian Danchev, Blagoevgrad.

⁴⁹ Vedleggene 8 og 8a

En kan finne enda mer kompleks varianter, som **Kopanitsa**⁵⁰ som særlig er i bruk i Trakia i Bulgaria. Her er rytmen 11/16, og det tunge slaget kommer midt i serien. I vest i gresk Makedonia finner vi den svært utbredte **Levendikos**⁵¹ (Vedlegg 10) i den komplekse rytmen 12/8 (3432) i samme mønster. Samme dans finnes i det sør-vestre hjørnet av Republikken Makedonia som **Berovka** (vedlegg 10a).

Ellers finnes dette mønsteret i utallige lokale danser. Her vises til noen ganske få eksempler: **Dolgoto oro**⁵² fra Pelagonia i Makedonia, **Dervenayas** (vedlegg 12) som vlach-dans i Serres-området i gresk Makedonia, og **Mgoukite Razvivat** (vedlegg 13) i Aridéa-området⁵³ i gresk sentral-Makedonia. Vedlegg 14 viser en **gaidavariant** fra Kavála i gresk øst-Makedonia)

---

⁵⁰ Også kalt "Gankino horo". Vedleggene 9, 9a og 9b

⁵¹ Kalles også "ormanli havasi" etter den tyrkiskbefolkede byen i området som ble kalt Ormanlí. På slavisk heter dansen nå Poustseno eller Postino. På albansk heter den Mpairatse.

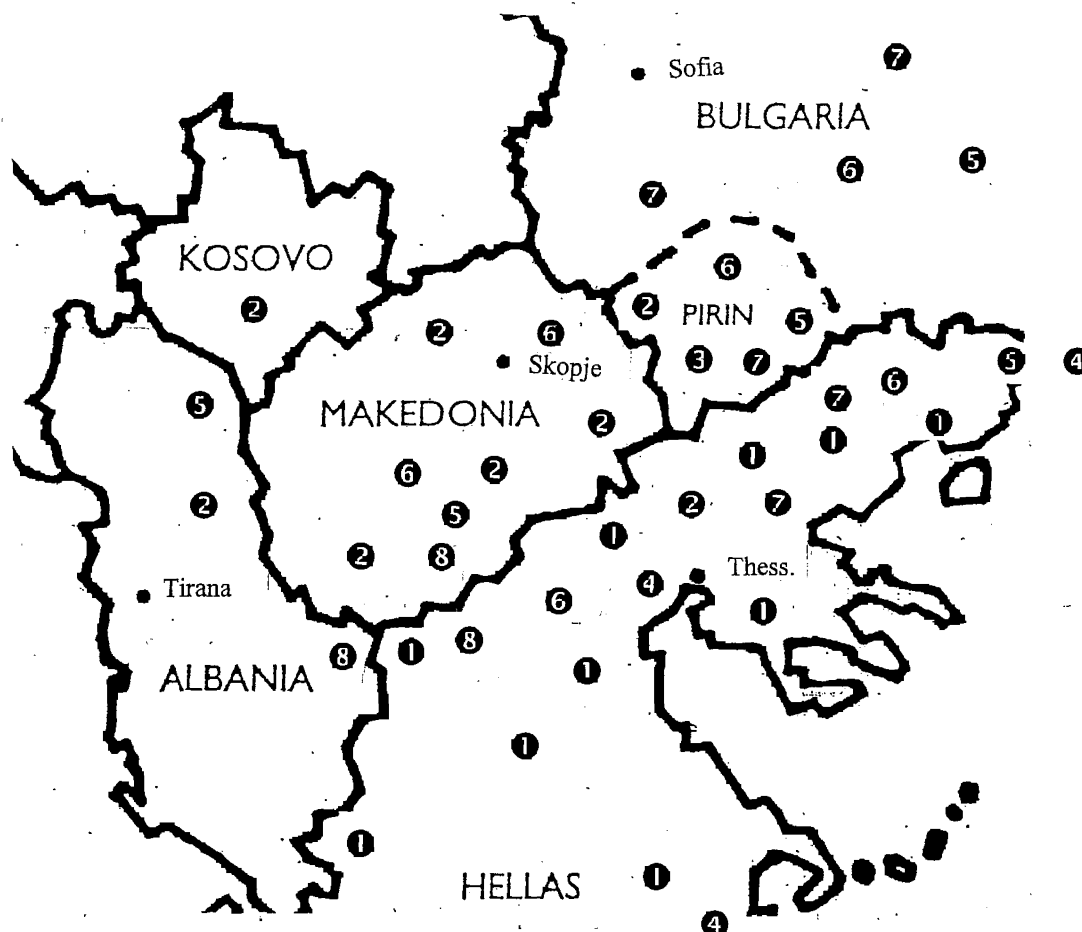
⁵² En "kopanitsa"-variant. Vedlegg 11.

⁵³ Ligger helt på grensen til Republikken Makedonia. Svært blandet befolkning av slavisktalende og gresktalende.

KART SOM VISER DANS OVER TRE TAKTER MUSIKK

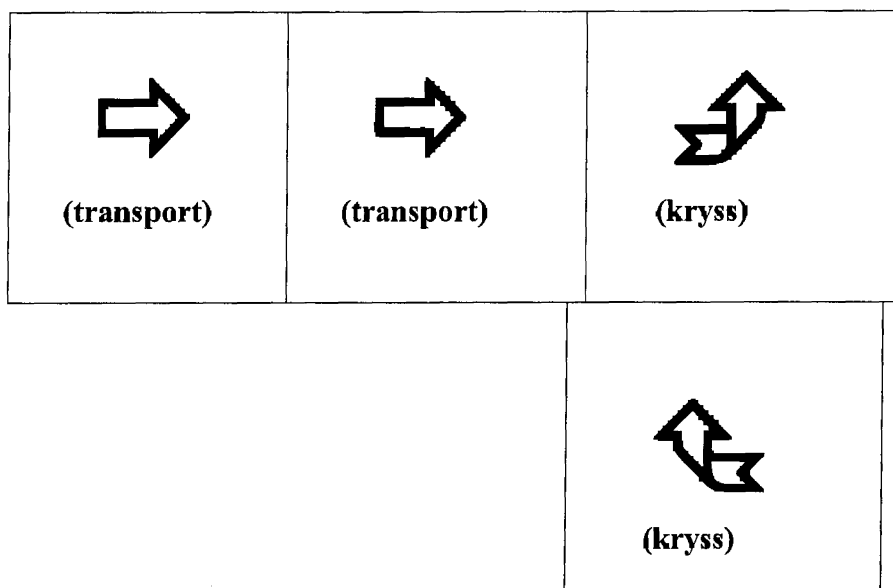
Tetthet av tall noen steder forteller ikke at der er utbredelsen størst, men der er mine kilder fra, eller der har jeg selv observert og/eller filmet dans. Kartet viser ellers at utbredelsen av dette danse mønsteret er svært stor, og at nasjonale og etniske grenser er uviktige.

- ❶ STA TRIA
- ❷ LESNOTO/PRAVO
- ❸ PRAVO (Pirinsko Gaida)
- ❹ HASAPOSERVIKO
- ❺ ZONARÁDIKOS
- ❻ TSOURÁPIA
- ❼ ELENO MOME/ELENINA
- ❽ LEVENDIKOS/BEROVKA/MPAIRATSE

B: DANS OVER FIRE TAKTER MUSIKK

Dette er også et svært utbredt dansemønster i området i sør-øst-Europa, og kan nesten konkurrere med tretakters-mønsteret i avsnitt A når det gjelder bruk og utbredelse. Det er det samme mønsteret, men første takt, transporttrinnet, blir danset to ganger før det avsluttes med et kryss (kryss høyre, kryss venstre). Dette trinnet fører til noe mer framdrift i danseretningen, og kan i en del tilfeller være mer sammenfallende (synkront) med musikken. I denne enkleste formen er det mest utbredt i Hellas, og Pirin-delen av Bulgaria. Men i mer utvidete former finnes det over hele området.

1. **SYRTÓS** ("Kalamatianós"), **SHIRTO** (Hellas, Pirin), **SIRTO** (Mak) . (danskebeskrivelser: Vedleggene 15 og 15a)

Dette er en svært utbredt danseform på hele fastlandet i Hellas, og i Pirin-området av bulgarsk Makedonia, og har svært mange navn.⁵⁴ Den danses med forskjellig intensitet fra sted til sted, for eksempel danses den lett gående⁵⁵ i landsbyene i gresk Makedonia, mens offisiell variant⁵⁶ er mye mer hoppende. Ungdom som har lært denne dansen i skolen, for eksempel på gymnastikk-akademiet i Athen, danser den med stor styrke og store hopp. De gamle damene i landsbyene går i tredje takt på skrått mot høyre, og i fjerde takt baklengs på skrått mot venstre. I den sør-østlige delen av republikken Makedonia heter den Sirto.

⁵⁴ For eksempel Ograzdensko, oppkalt etter en 1745 m høy fjelltopp i Makedonia

⁵⁵ Syrtós betyr "gående".

⁵⁶ Over lang tid har greske nasjonalister forsøkt å få framstilt "Kalamatianós" og "Tamikos/Kleftikos" som all-greske nasjonale danser. Dr. professor Lisbeth Torp, København, har påvist i sitt doktorarbeid (Chain and Round Dance Patterns, København 1990) at dette ikke er riktig: Det finnes ingen slike danser som dekker hele landet og stopper opp ved den greske grense. Tsamikos danses ikke i gresk Makedonia og på øyene. Og Syrtos/"Kalamatianos" danses ikke på de fleste øyene, for eksempel Kreta, Lesvos og Rhodos.

Dansen har rom for ledelse og improvisasjon, både de versjonene en finner på fastlandet i Hellas, og de utgavene vi finner i Pirin. Oppvisningsgrupper begge steder viser (og lærer bort til vestlige danseturister) fastlåste turdans-versjoner som ikke har noe med lokal kultur å gjøre.

2. **MAKEDONIKA KOLO**, Republikken Makedonia. (Dansebeskrivelse vedlegg 16)

Flere kilder oppgir dette som en svært utbredt dans blant alle folkegruppene i Republikken Makedonia: Ricky Holden, Børre Quamme, Paul Mulders. Den har mange lokale navn, og ordet "kolo" viser jo til landets fortid sammen med Serbia i statsdannelsen Jugoslavia. Mange kolo-danser i deler av Serbia har denne formen.

Den går i jevn rytme med V-fatning, og takt 3 går rett mot sentrum, mens takt 4 går baklengs ut fra sentrum. Slektskapet med de gamle kvinnenenes syrtós (Sirto) i regionen synes svært klar. Dansen har en form som gjør at en får to takter framdrift i ringen, og to takter på stedet.

På Halkidikí i Hellas finnes samme mønsteret i **Makedonikós Syrtós**. Dansen går i 7/8-dels takt, og de to første taktene går mot høyre⁵⁷. Resten har samme mønster med tredje takt mot sentrum, og fjerde takt ut fra sentrum. (Hendene går opp og fram i tredje takt, og ned og bak i fjerde takt.)

3. **ZARÁKA**⁵⁸, **Sirtós**. Florina-området i gresk vest-Makedonía. (Dansebeskrivelse vedlegg 17)

Dette er selvsagt samme dansen som syrtós, men med litt mer "pynting" på trinnet: Takt 4 har først en bevegelse bakover ut av ringen, for å avslutte med et trinn mot høyre. Denne er filmet i Germanós. Dette slutt-trinnet mot høyre er et framdrifts-trinn som går igjen i mange andre dansemønstre og – former i området. Trolig ut fra et ønske om å komme framover i rommet, eller ha en offensiv driv.

Dansen har navn etter noe konkret som er typisk for dans elelr stil, i dette tilfelle zaráke som betyr arm. Slike folkelige navn på danser er svært vanlige, og dette skifter svært lokalt over kort avstander.

⁵⁷ Framdriften er liten, siden trinnet har fram – bak – fram som mønster.

⁵⁸ Zaráka betyr arm, og viser til at en holder hendene i W-fatning.

4. **GAIDA** (Gaida Ghidas) i gresk øst-Makedonia. (Dansebeskrivelse vedlegg 18)

Mange utgaver av Gaida⁵⁹ finnes i den østre delen av gresk Makedonia. Dette er samme dansemønsteret som i de andre dansene i denne gruppen, men noe enklere: Egentlig er det 3-takters Sta Tria som er tillagt en ekstra takt transport mot høyre ved at takt en dances to ganger.⁶⁰ Dansen blir da gjerne mer synkron med musikken. I gresk øst-Makedonia dances den gjerne to-delt ved at en først danser den med langsomme bevegelser, og så øker tempoet til en hurtig andredel. (Eksempel her: Gaida fra landsbyen Ghidas). Variantene går på mengde av framdrift, og på de to siste avslutningstaktenes form: Går de til sidene, fram – bak, eller bak – fram?

5. **SYRTÓS PYLEAS** i gresk Makedonia. (Dansebeskrivelse vedlegg 19)

Pyleas er en landsby rett utenfor Thessaloniki, og altså i kjerneområdet i gresk Makedonia. Deres syrtós-dans begynner som syrtós makedonikós med fram – bak – fram – trinn (7/8 – dels takt) de to første taktene, og med en liten variasjon i takt tre og fire med en bevegelse til høyre og venstre med hevede armer. Men den har også en liten lokal variant ved at hver trede serie avsluttes med en ekstra gang dans av takt tre og fire. Slike lokale varianter forandrer ikke på at det formessig er samme dansemønster som i resten av denne gruppen. Musikken tilpasser seg dansemønsteret, og i denne varianten er musikken synkron med dansen.

6. **KASTRINÓS, HOROS TIS TRATAS, SOUFLITOU DA** OSV. (Dansebeskrivelse vedlegg 20, 20a og 20b)

Dansene i denne gruppa går i helt jevn rytme, og er en enkel sta-tria-takt. For så vidt kunne de stått under samme avsnitt som Gaida, men de er raskere. Det finnes svært mange navn på dem.

Kastrinós⁶¹ har lav håndfatning (V-fatning) de to første taktene, høy håndfatning (W-fatning) i takt tre og første del av takt fire, for å avslutte serien med å ta hendene ned i lag håndfatning.

Horós tis Tratas er en typisk landsby-variant, denne gangen fra lenger sør på fastlandet i Hellas. Hendene har W-fatning, og de to siste taktene har en fram- og tilbake-bevegelse.

⁵⁹ Gaida-navnet kommer jo av ordet for sekkepipe som er felles for det meste av området fra gammelt av. Den gamle musikken var spilt av gaida med borduntoner, kaval (kavali på gresk) og gjerne den store tromma med to stikker.

⁶⁰ Dansen blir dermed også synkron med musikken, noe som er en helt annen danse- og musikk-opplevelse enn vanlige gaida-danser.

⁶¹ Fra et område som nå er del av bulgarsk Trakia hvor det tidligere bodde mange grekere. Blandingskultur.

Souflitouda kommer fra helt øst i gresk Thrakí, og dette firetakters mønsteret er A-delen i en dans som skifter til en B-del (tre takter) når musikken forandrer seg. Så går dansen tilbake til A-delen ved ny endring i musikken. Dansen hadde, som de fleste andre danser i området, beltetak. Men i moderne tid, hvor folk går på fest uten det tradisjonelle breie beltet, brukes vanligvis lav håndfatning. Det er jo heller ikke vanlig lenger å la mennene danse først og kvinnene sist i ringen/rekka.

7. **ODENO ORO** – Republikken Makedonia (Dansebeskrivelse vedlegg 21)

Dansen er fra Pelagonia-området i sentralt sørlig del av republikken Makedonia. Det har det samme 4-takters-mønsteret både i den første langsomme delen, og i den hurtigere (og mer hoppende/hinkende) andredelen.

Mønsteret er det samme: To takter foroverbevegelse (transport), og to takter avslutning. Denne gangen som en bakover-bevegelse som ender med et godt trinn framover. Dette siste framovertrinnet gir da en nettoframdrift framover for hver serie, noe som synes å være et menneskelig behov for framdrift – også i dans.

8. **LAZARSKO** – Pirin/Bulgaria (Dansebeskrivelse vedlegg 22)

I denne dansen fra det sørlig Pirin (nær grensen til Hellas) finner vi samme mønsteret i en nidelt rytme, en slags Tsourápia med en ekstra takt i starten. Den har lav håndfatning (V-fatning). Lederen gir tegn til figurskifte, og det er stort rom for improvisasjon.

Vi ser altså at samme grunnform brukes i mange varianter, rytmer og taktarter. For eksempel finnes omtrent samme mønster i landsbyen Argitheia i Thessakia (Hellas) i dansen Klistós⁶² som går i langsom tredelt rytme (Tsamikos-rytme). Syrtós i Kavala i gresk øst-Makedonía går i 7/8-rytme, og med høye kneløft i takt 3 og 4 (vedlegg 23).

Mønsteret kan snus om slik at kryssdelen kommer først, som i Sfarlís. Dansen finnes nå både i bulgarsk Trakia, og det østlige gresk Makedonía, bl.a. hos flyktningegrupperinger der. Sfarlís går i 9/8-dels rytme (2223).

Sinkathistós fra gresk Thrakí går også i 9/8-dels rytme (2223), og har samme mønster. Men her starter hver takt med et svikt på den foten en til enhver tid har tyngden på. Dansen forekommer også som pardans (Karsilamás), uten fatning eller med enhåndsfatning, og med mye snurring.

---

⁶² Første del er tre-delt og langsom, andre del av dansen går til to-delt musikk, og er noe hurtigere.

KART SOM VISER DANS OVER FIRE TAKTER MUSIKK

- ❶ SYRTÓS, SHIRTO, SIRTO
- ❷ MAKEDONIKA KOLO
- ❸ ZARÁKA
- ❹ GAIDA
- ❺ SYRTÓS PYLEAS
- ❻ KASTRINÓS, HOROS, SOUFLITOUDA
- ❼ ODENO ORO
- ❽ LAZARSKO

C: DANS OVER SEKS TAKTER MUSIKK

Dette dansemønsteret er svært utbredt, og danses i mange varianter over hele området. Det er en enkel danseform som i liten grad brukes av danseinstruktører på kurs i nord-vest-Europa. Men brukes desto mer av folk flest på fester og i brylluper.

Dette er egentlig et dobbelt sta-tria-trinn, og har oftest en god framdrift i ringen (til høyre) for hver serie. Det starter med tre transport-takter mot høyre, mens fjerde takt blir stopp-og-snu. Femte takt kan være transport mot venstre, eller bare en liten bevegelse mot venstre, mens sjette takt er stopp-og-snu, og klar til ny serie. De kan gå i jevn rytme, men vi finner dem også i andre sør-øst-europeiske rytmer som 7/8 (322) og 7/8 (223). Håndfatning kan variere mellom høy (W) og lav (V) fra område til område, og armbevegelser fram-bak kan også variere. Også i dette avsnittet tar jeg med som eksempler dans jeg har filmet på reiser i området. Jeg mener det er grunn til å tro at de finnes i mange flere varianter, og med mange navn.

<p>1</p> <p>(transport)</p>	<p>2</p> <p>(transport)</p>	<p>3</p> <p>(transport)</p>	<p>4</p> <p>(kryss)</p>
		<p>6</p> <p>(kryss)</p>	<p>5</p> <p>(transport)</p>

1. MALISJEVSKO – Pirin/Bulgaria (Dansebeskrivelse vedlegg 24)

Denne utgaven av dansen er fra Pirin-området i Bulgaria, eller også kalt bulgarsk Makedonia. I de festene jeg observerte og filmet i Blagóevgrad, var denne dansen en av de aller mest brukte, altså blant vanlige folk. Den har denne typiske tre-takters framdriften mot høyre i ringen, fjerde takt blir en stopp-og-snu, femte takt litt til venstre, og siste og sjette takt stopp-og-snu, og klar til ny serie. På bryllupsfesten økte tempoet på dansen utover kvelden. I Pirin blir den danset med lav håndfatning (V-fatning), og i åpen ring med ledelse. Lederen bestemte retninger og framdriftstempo, men det var ingen figur-varianter.

2. HARALÁMSKA – gresk Makedonía (Dansebeskrivelse vedlegg 25)

Dette er samme dansen ("dansen har mange navn"- Yvonne Hunt), og er her hentet fra landsbyen Oriní i gresk øst-Makedonía. Landsbyen har en blandet befolkning av grekere, slavere og vlacher. Den danses noe langsommere enn Malisjevsko, og har høy håndfatning (W-fatning). De slavisktalende i området kaller den Kraimonastira⁶³. I Vlach-landsbyen Xirotopos (i Rodope-fjellene på grensen mellom Bulgaria og Hellas) kalles den Yanoula.

Haralamska har jeg også filmet i Aridea i sentral/vest-Makedonía i Hellas i september 2000, og (nesten lik) i Germanós i nord-vest-Makedonía i Hellas i august 2001. Jeg fikk ikke tak i lokale navn noen av stedene.

Tilnærmet samme dansen (med lav håndfatning) er filmet i Delcevo i den østlige delen av republikken Makedonia i juni 2003. Jeg tror jeg fikk svaret "Gaida" da jeg spurte om navnet, men er ikke sikker.

3. OVCEPOLSKO POTRCULKA – Republikken Makedonia (Dansebeskrivelse vedlegg 26)

Denne utgaven er hentet fra landsbyen Ovcepole i Skopje-området i Makedonia. Den har lav håndfatning, og de to første taktene har et startmønster som er mye brukt i mange danser i området fra sentral til øst i republikken Makedonia: Et hink-løp-gå-mønster (vestre-høyre-venstre). Ellers har dansen samme sekstakters mønster. De to siste taktene har ikke noen bevegelse mot venstre, men utføres på stedet med hender pendlende fram-bak i hver takt.

4. CRNOGORKA – Republikken Makedonia (Dansebeskrivelse vedlegg 27)

Denne utgaven fra fjellområdet nord for Skopje er svært enkel i rytmen. Formen er som omskrevet tidligere, men med små varianter i snu og retninger. Her er det høy håndfatning (W-fatning). Vanlig instrument i området er sekkepipe.

5. TIKFESKINO (Toukfeskino) – gresk Makedonía (Dansebeskrivelse vedlegg 28)

Denne utgaven er hentet fra Aridea-området i gresk sentral/vest-Makedonía, og er nok i utgangspunktet en mannsdans i to deler, en langsom del og en hurtig del. Oppvisningsgruppene danser fortsatt dansens første del med skuldertak, og siste del med lav håndfatning (V-fatning). I sosial bruk danset begge kjønn, og med høy håndfatning i første del, og lav håndfatning i hurtig del. Begge delene har samme 6-takters mønster.

---

⁶³ Navn fra et kloster.

6. **SERYIÁNI** (Siganós) – gresk Makedonía (Dansebeskrivelse vedlegg 29)

Denne utgaven av dansen er fra landsbyen Nikríta i gresk øst-Makedonía. Danses som de andre i gruppen i åpen ring med leder, og denne har høy håndfatning (W-fatning). Mønsteret er helt klart det samme, selv om ikke framdriften er veldig stor.

”Nifis” (brud) fra nord-Trakia i Hellas/Bulgaria har omtrent samme mønster, men har en mer inn-ut-bevegelse som tydelig er ”smittet” fra bulgarsk-trakisk Pravo horo. Vedlegg 30.

7. **KALESTOVO** – Pirin/Bulgaria (Dansebeskrivelse vedlegg 31)

Denne utgaven er fra byen Kalesto på grensen mellom Pirin og Shopeområdet i Bulgaria. Den går i en Rasenitsa-rytme (7/8 223), men formen er akkurat den samme som i de andre dansene i denne gruppa.

8. **MPAINTOUSKINO** – gresk Makedonia (Dansebeskrivelse vedlegg 32)

Mpaintouskino er hentet fra landsbyen Lefkopighi (Kazani) i gresk vest-Makedonia, og er filmet i Aridea i september 2000. Det er vanskelig å avgjøre om musikken går i 7/8 (322) eller $\frac{3}{4}$, det skifter med musikerne. Jeg har for enkelhets skyld valgt å notere den i $\frac{3}{4}$ -takt. Dansen har høy håndfatning, og hender går svakt opp-ned på hvert slag.

Dansen finnes i Norden under navnet Narodno oro (som betyr ”folkets dans”), og er brakt hit av flere kursholdere. Dette er nok et fellesnavn på mange lokale betegnelser på samme dansen med små varianter fra distrikt til distrikt (landsby til landsby) i Bulgaria. Vi finner mønsteret snudd i sigøynerutgaven **Romsko Bitolsko oro** (Fra byen Bitola) i det sør-vestre av republikken Makedonia. Dette er en mellomting mellom fire- og sels-takters utgave av dansemønsteret, og med dobbelkryss på slutten av serien. Vedlegg 33.

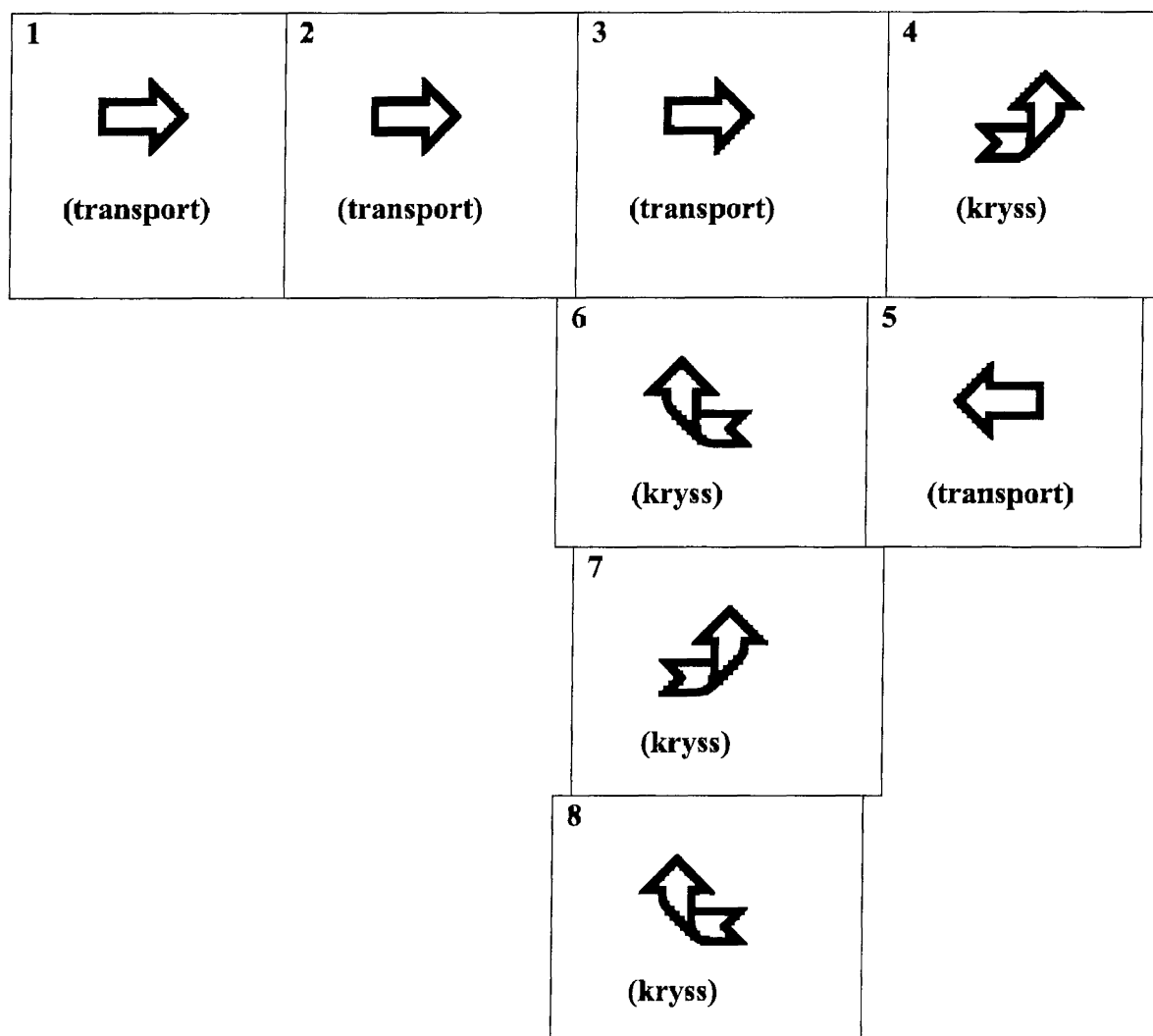
KART SOM VISER DANS OVER SEKS TAKTER MUSIKK

- ❶ MALISJEVSKO
- ❷ HARALAMSKA
- ❸ OVCEPOLSKO POTRCULKA
- ❹ CRNOGORKA
- ❺ TIKFESKINO
- ❻ SERYIÁNI
- ❼ KALESTOVO
- ❽ MPAINTOUSKINO

D: DANS OVER ÅTTE TAKTER MUSIKK

Dette er vel nesten samme dansegruppe som forrige over seks takter musikk, men avslutningen av hver serie er litt mer omstendelig, og dansene er gjerne mer synkrone med musikken. De starter på samme måte med tre takter transport (mot høyre i ringen) og en snu-takt. Avslutningen er en transport-takt mot venstre før det kommer tre avslutningstakter på stedet. Framdriften pr. serie er den samme som i forrige gruppe, men siden serien er lengre, blir den totale framdriften mindre. Dansen forekommer både i jevn (2/4) takt, og i 7/8-dels takt (322).

1. MALISJEVSKO – Pirin/Bulgaria (Dansebeskrivelse vedlegg 34)

Denne første dansen presentert i denne gruppa er nok den mest typiske for grunnmønsteret som er omtalt. Dette er nok blant de aller mest dansede fest-dansene i Pirin, Bulgaria, og har altså på folkemunne samme navn som den sekstakters utgaven vi beskrev i forrige kapittel.

Her er også tempoet høyt, og framdriften luftig og stor: Takt to og tre har et løp-løp-gå-mønster som gir stor framdrift. Det er lav håndfatning (V-fatning), og varierende håndbevegelser fram-bak hos ulike dansere. Den danses i åpen ring med leder, og lederen bestemmer retningen. Det er ingen improvisasjonsfigurer i dansen.

2. **FESILA GAIDA** – Republ. Makedonia (Dansebeskrivelse vedlegg 35)

Denne utgaven kommer fra området Delcevo i øst-Makedonia, og er omtrent helt lik Malisjevsko i retninger, trinn, rytme og håndfatning. Den enda raskere, og har mer preget av trinn inntil. Den ble danset på samme måte med leder som bestemte retningen.

3. **GAIDA** – gresk øst-Makedonía (Dansebeskrivelse vedlegg 36)

Her er omtrent samme dansen fra landsbyen Neohório i gresk øst-Makedonía. Den starter likt de fire første taktene, men avslutningen har litt andre retninger, og skjer mer på stedet. Den har lav håndfatning som de andre.

”Gaida” er som nevnt navnet på sekkepipe i alle landene i området, og instrumentet er svært populært blant folk flest⁶⁴ både i Bulgaria, Makedonia og nord-Hellas. Når en dans får dette navnet, kan det være fordi de ikke har andre navn på dansen, siden landsbyen ikke har så mange danser. Men for oss kan gaida-navnet være misvisende fordi det brukes om mange typer danser, også fra flere av gruppene omtalt i dette oppsettet.

Det finnes, ifølge Yvonne Hunt⁶⁵, mange utgaver av Gaida i gresk øst-Makedonia. Noen over åtte takter slik som er, og noen med enda lenger forløp. Den dansen er også svært utbredt i Aridea-området i sentral/vest-Makedonía i Hellas hvor jeg filmen den i september 2000.

Dansen ble også sett i Germanós i gresk vest-Makedonia i august 2001 danset av landsbyfolk i en litt mer hoppende utgave. Takt 5 og 6 ble danset til venstre og høyre på stedet, og avslutningen (takt 7 og 8) gikk mot venstre.⁶⁶ Jeg fikk ikke tak i navnet på dansen.

4. **VLACHOLA** – gresk (vlach) øst-Makedonía (Dansebeskrivelse vedlegg 37)

Navnet betyr ”vlachenes dans”, og da jeg første gang møtte den vist av vlacher i Xirótopos⁶⁷ juli 1996, ble den framstilt som ”typisk vlach-dans”. Men det er jo den samme dansen som

⁶⁴ Nasjonalister og nasjonsbyggere i Hellas kaller den ”bulgarsk”, og vil gjerne bytte den ut med klarina-orkester.

⁶⁵ Yvonne Hunt er amerikansk forsker tilsluttet Lilleasiainstituttet i Athen.

⁶⁶ Kan minne mer om samme mønsteret slik det brukes i mange serbiske danser.

ellers i hele området, uansett nasjonalgrenser. Begynnerdelen er helt lik, og med lav håndfatning. Avslutningen skjer mer på stedet med håndbevegelse fram-bak, og med litt høy kneløfting.

Siden vlachene i Rodopene har god kontakt med sine slektninger på andre siden av den bulgarske grensen, er det grunn til å tro at den også danses på bulgarsk side.

I Aridea i september 2000 filmet jeg landsbyfolk fra Oreini i gresk øst-Makedonia (ikke vlach-folk) som danset nøyaktig samme dansen. Jeg fikk ikke tak i hva de kalte dansen sin. Også andre landsbygrupper fra området rundt Aridea (sentral/vest-Makedonia) danset tilnærmet samme dansen, og det virket på meg som om den er svært utbredt.

5. PRILEBSKA SVADBARSKO ORO – Republ. Makedonia (Dansebeskrivelse vedlegg 38)

Dette er fest- og bryllupsdans⁶⁸ fra Prileb-området i sentral/sør i republikken Makedonia. Den har det samme mønsteret med de fire innledningstaktene, femte takt går mot venstre, og resten er varianter av samme avslutning på serien. Denne utgaven har høy håndfatning (W-fatning), noe som kanskje henger sammen med at den er litt langsommere enn de foregående. Og den går i 7/8-dels takt (322).

Ifølge Poul Mulders⁶⁹ er dansen ganske utbredt i området.

6. JERIKOS – gresk øst-Makedonia (Dansebeskrivelse vedlegg 39)

Jerikos er filmet i landsbyen Pondis Meno nær Serres i øst-Makedonia i Hellas. Landsbyen har flest sigøyner, og dette er selve dansen i landsbyen. Musikken til spilles på makedonsk lyre spilt stående på kneet, og med bue. Rytmen er 7/8-dels takt (322). Dansen starter serien med lav håndfatning (V-fatning). Hendene går opp i høy håndfatning (W-fatning) i takt nr. 4, og ned igjen i lav håndfatning i takt nr. 8.

Avslutningstaktene har en ut-inn-bevegelse, og siste takt avsluttes med en bevegelse mot høyre. Dette siste gir en ekstra framdrift i ringen.

---

⁶⁷ Landsbyen Xirótopos (betyr: "Tørt og vondt stad") ligger i 1.000 meters høyde oppe på gresk side av grensen til Rodopene over mot Bulgaria. Språket er gammeltromersk i slekt med italiensk og rumensk, og er bare i bruk som muntlig språk

⁶⁸ Svadbarsko betyr bryllup

⁶⁹ Poul Mulders er nederlandsk forsker som har gjort svært mye feltarbeid i Republikken Makedonia, og har svært mange kontakter der.

7. **ARÁPHAVASÍ** – gresk øst-Makedonía (Dansebeskrivelse vedlegg 40)

Dansen kommer fra landsbyen Kimísi i gresk øst-Makedonía. Navnet er tyrkisk, som mange dansenavn i området⁷⁰, og betyr ”arabisk dans”. Den har det samme mønsteret som de andre i gruppa, men litt varianter i steg. Den har høy håndfatning, og er relativt langsom.

8. **VELINGRADSKO** – Bulgaria (Dansebeskrivelse vedlegg 41)

Jeg tar med denne utgaven fra Velingrad i bulgarsk Rodopene bare for å vise hvor utbredt mønsteret er. Dansen har to deler, en langsom og en litt hurtigere. Særlig B-delen har klart samme form som de andre sansene i gruppa, men A-delen oppleves også å ha den samme formen.

Sarakatsani-folket⁷¹ i gresk øst-Makedonia danser den som Despo i ¾-dels takt. I gresk sentral-Makedonía finnes den som Tis Panagios med en ekstra avslutningstakt (9 takter).

---

⁷⁰ Havasí som navn for dans brukes også i noen grad fremdeles også i Pirin og Republikken Makedonia. Kilde: Ilian Danchev, Blagoevgrad.

⁷¹ Et gresktalende folk som tidligere levde som nomader eller halvnomader.

KART SOM VISER DANS OVER ÅTTE TAKTER MUSIKK

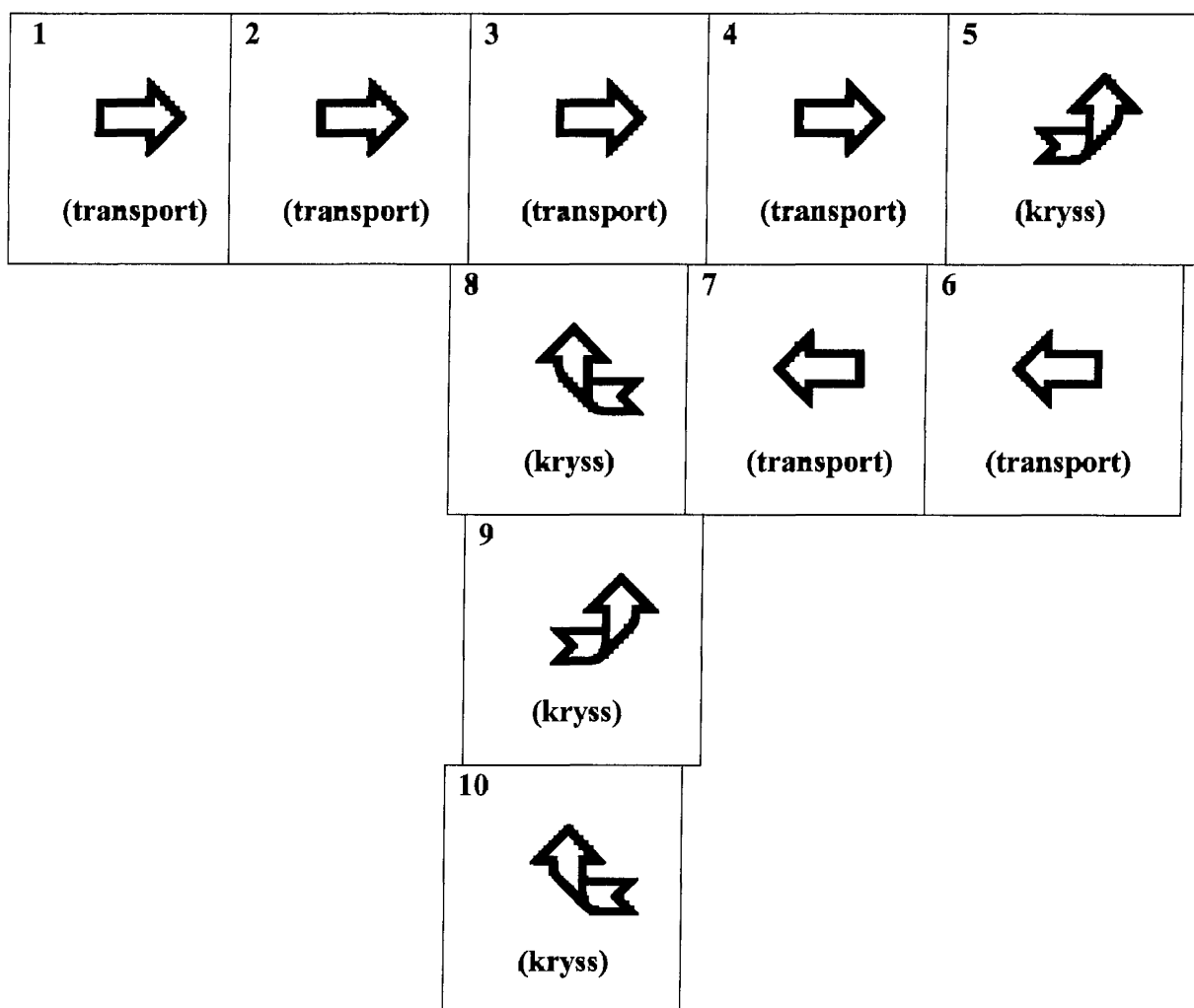

- ❶ MALISJEVSKO
- ❷ FESILA GAIDA
- ❸ GAIDA
- ❹ VLACHOLA
- ❺ PRILEBSKA SVADBARSKO ORO
- ❻ JERIKOS
- ❼ ARAP HAVASI
- ❽ VELINGRADSKO

E: DANS OVER TI TAKTER MUSIKK

Disse dansene er mest utbredt i Pirin/Bulgaria og Makedonia, men de finnes også i Hellas. Første halvdel er gjerne en bevegelse mot høyre, og med god forflytning i rommet. Så kommer en begrenset bevegelse mot venstre før det skjer en avslutning for eksempel i form av et trippelkryss på stedet. Dansene kan være både synkron og asynkron til musikken. De synkron danses gjerne bare til en melodi, mens de asynkron kan danses til flere melodier.

Dette er ikke fullt så folkelig utbredte danser (særlig ikke i Hellas), og de er ikke så utbredt på fester og brylluper blant folk flest. Men de er like fullt vanlige som landsbydanser i hele området, og med store varianter fra område til område.

1. PRAVO SELSKO HORO (Sjopsko selsko) – ”bygdedans” - Bulgaria (danskebeskrivelse vedlegg 42a og 42b)

Denne første dansen i denne gruppen har hovedområdet i Sjope-området, som er området rundt Bulgarias hovedstad Sofia. Den har også sin naturlige bruke i Pirin-området, selv om det ikke er fullt så stor del av befolkningen som mestrer den. Den er jo også ganske rask med mye bevegelse, og musikken til spilles gjerne i ekstra livlig tempo.

Dansen danses i åpen ring med leder, og mest med lav håndfatning (V-fatning). Den er også observert med høy håndfatning (W-fatning). I danskebeskrivelsesdelen er tatt med to utgaver. Den siste er en meget enkle utgave som danses av eldre mennesker som ikke er like spreke til beins lenger.

2. POTRČANO - ”løpende” (danskebeskrivelse vedlegg 43)

Dette er en en-melodis-dans⁷² fra sentral til østlig del av republikken Makedonia. Den er rask, og kan, om lederen legger opp til det, forflytte seg mye i rommet for hver serie. Dette henger selvsagt sammen med at den starter med fire takter før stopp og snu, og bare to takter til venstre før dans på stedet.

De to innledende taktene med hink – løp – løp er svært utbredt i den østlige delen av delen av Makedonia, og finnes i noen grad også i gresk⁷³ og bulgarsk Makedonia. Fra grenseområdet mot Pirin finnes for eksempel dansen **Berovka**⁷⁴ som danses litt forskjellig alt etter musikernes innfall: Den danses mest i ni takter, men finnes både i ti og åtte takter. Men innledningen en uansett den samme som i Potrčano. Danseskrivelse s. ....

3. GRAOVSKO ORO (danskebeskrivelse vedlegg 44)

Dansen er mest utbredt i den nord-vestre delen av Bulgaria, altså utenfor det området vi regner som bulgarsk Makedonia. Men den danses også lenger sør i Pirin, og opptaket min danskebeskrivelse bygger på er tatt i et bryllup i Blagoevgrad i 2003.

Den har dette typiske hink – løp – løp – trinnet som i Potrčano og Berovka⁷⁵, har gjerne stor fart (om lederen legger opp til det), og kan forflytte seg mye i rommet.

⁷² En-melodis danser er et kjent fenomen også i norsk dans, for eksempel Rugen og Varsoviene.

⁷³ Filmet bl.a. i Portariá juli 1993: Gruppe fra Meliki i gresk vest-Makedonia

⁷⁴ Fra området rundt byen Berovo i Republikken Makedonia

⁷⁵ Danskebeskrivelse tatt med som vedlegg 45

4. (Ukjent navn) – (dansebeskrivelse vedlegg 46)

Denne dansen ble filmet i Drama i gresk øst-Makedonía i juli 1994. Landsbyfolk fra Florina i vest-Makedonía viste dansene sine på den 8. internasjonale folkedanskonferansen. Jeg klarte ikke å få tak i navnet de brukte på dansen. Den har stort sett det samme mønsteret med fem takter mot høyre i ringen, men kryss-delen kommer før bevegelsen mot venstre. Også denne dansen har en netto framdrift mot høyre på to takter pr. serie. Den har høy håndfatning (W-tak), og danses i åpen ring med leder til høyre.

5. SAIKOS – (dansebeskrivelse vedlegg 47)

Dansen er filmet med dansere fra Kastoriá (gresk Vest-Makedonia) på Paros i 1996. Byen Kastoriá ligger ikke langt fra Florina, og omtrent samme dans finnes i Bitolaområdet i Republikken Makedonia under flere navn som for eksempel Romsko bitolsko oro⁷⁶ og Cocek za Merak. Den starter med to takter framdrift mot høyre, og resten er et dobbelkryss på stedet. Det er relativt liten framdrift i hver sekvens av dansen. I Katoriá danses den i klart adskilte langsommere og hurtigere deler, mens den i Bitola aksellererer fra langsomt til heller hurtig og hektisk rytme i samme delen. I Kastoriá varierer håndfatningen med lav og høy håndfatning i hver serie, mens den i Bitola er høy (W-fatning) gjennom hele dansen.

Dansen "Romsko botolsko oro" er tatt med tidligere i boka p.g.a. mønsteret.

6. ZAIKO KUKURAIKO – (dansebeskrivelse vedlegg 48)

Dansen er fra Pirin i sør-vest-Bulgaria, og er formmessig klart i denne gruppen med danser. Den har noe avvikende trinn i den innledende delen til høyre, og også i midtdelen har den litt andre trinn. Men den har klar framdrift mot høyre i hver serie.

7. SJUKA – (dansebeskrivelse vedlegg 49)

Dansen er fra Kalesto i vest-Bulgaria (Sjope-området). Trinnvariantene er i første delen stokket litt rundt: Først kommer gå-trinn (to takter) og så hink-løp-gå (to takter). Resten er samme form som de andre i dette avsnittet: Stopp, noe tilbake, og så krysstrinn på stedet.

---

⁷⁶ Som betyr "sigøynerdans fra Bitola".

8. PAIDUŠKA (Pajduška, Baiduska) – (dansebeskrivelse vedlegg 50a og 50b)

Dette er en av de mest utbredte dansene over grensene i området, og navnet er tyrkisk ("pent broderte strømper"), så en kan jo lure på hva opprinnelsen er. Alle i området betrakter den som "sin" dans, og den danses altså i gresk vest-Makedonia, i hele Republikken Makedonia, og i hele Bulgaria.⁷⁷ På spørsmål om hvorfor den ikke ble danset på vanlige fester i Pirin, fikk jeg som svar at "det er en nasjonal bulgarsk dans som bare danses på høytidsdager".

Den har denne spesielle 5-delt rytmen, med lett-tung i hver av de ti taktene. Det finnes teorier om at dette er "hjerterytmene", men ellers har jeg funnet 5-delt musikk bare i Tyrkia, og på Peloponnes i Hellas (Tsakónikos).⁷⁸ Mønsteret er det samme over alt: Fire takter til høyre, en stopp-og-snu-takt, tre takter til venstre, og avsluttes med to stopp-og-snu-takter. Det finnes varianter med armklapp foran og bak kroppen, men dette er scene-versjoner

Det finnes en rekke enkeltdanser i området som har et forløp over ti takter musikk, men ikke med det samme mønsteret. Sjetvorno⁷⁹ (for eksempel) fra Sjopeområdet går over 10 takter fram og tilbake, men har altså ikke samme formen, og ikke noen framdrift i ringen.

---

⁷⁷ Danses i Bulgaria, Albania, Romania, Makedonia, Hellas og Tyrkia. Kilde: Susanne Pihl, Lillehammer

⁷⁸ Zagorisios og Beratis fra Epirus/Hellas har også preg av femdeling, men mer med en følelse av at 4. taktslag trekkes ut

⁷⁹ Vedlegg51. Dansen har mange varianter.

KART SOM VISER DANS OVER TI TAKTER MUSIKK

- ❶ PRAVO SELSKO HORO
- ❷ POTRCANO
- ❸ GRAOVSKO ORO
- ❹ (uten navn)
- ❺ SAIKOS
- ❻ ZAIKO KUKURAIKO
- ❼ SJUKA
- ❽ PAIDUSKA

F: ANDRE FELLES DANSEFORMER OVER GRENSENE

Det finnes en rekke enkeltdanser som har nedslag på begge sider av grenser. Det er danser som ikke faller innenfor de gruppene som hittil er omtalt.

Når en dansesekvens kommer opp i mer enn 10 takter, for eksempel 12 eller mer, er sammenfallet så langt jeg har sett mer tilfeldig, og en kan likegodt snakke om enkeltdanser over nasjonal- og folkegrenser. Jeg skal her bare ta med noen helt få og tilfeldige eksempler. Det må gjøres mye mer forskningsarbeid hvis dette skal kartlegges ytterligere.

Ajdarova horo/ Ormanlí/ Aïdín. Dette er en totakters litt "sær" dans i 9/8-dels rytme (233) Her er tatt med tre utgaver med klare dialekter i trinn, bevegelse og håndbevegelser, men roten er åpenbart den samme:

Ajdarova horo er fra landsbyen Goce Delcev i bulgarsk Rodopene. Der bor det nå mest bulgarere og vlacher, men også andre minoriteter. Vedlegg 52

Ormanlí er fra landsbyen Malenikitsa i gresk Rhodopene. Byen har nå en blandet befolkning av grekere og vlacher, samt sigøynere (rom-folket) og andre smågrupper. Navnet tyder på ottomansk opphav. Det har jo tidligere vært en tyrkisk befolkning, men den ble tvangsflyttet ut i 1923. Vedlegg 53.

Aïdín er fra landsbyen Flambouro i gresk øst-Makedonia. Der bor grekere, sigøynere og noen andre små grupperinger. Også her har det før 1923 vært en tyrkisk befolkning. Vedlegg 54

Nasjonalistene i Athen/Thessaloniki og Sofija vil jo påstå at disse dansene er "greske" eller "bulgarske". Men alle folkegruppene i landsbyene og området danser dem med de varianter som hører med.

Ćucano/ Podaraki. Dette er en dans i to deler, et kort og et lit lengre motiv. A-delen kan danses en eller to ganger før skifte, det samme kan B-delen. Den danses over hele Rhodopene, både på bulgarsk og gresk side, og den danses av alle folkegruppene der: Grekere, bulgarere (kristne og muslimer), sigøynere vlacher, og andre mindre grupper. Jeg tar med bare den ene dansebeskrivelsen, siden dansene er tilnærmet helt like. Vedlegg 55

Jeg vil ikke gå videre på dette i denne boka, det kan være et annet prosjekt.

Helt til slutt tar jeg med et par kart fra området. Det første er fra 1918, og viser i grove trekk befolknings sammensetningen da. Vi gjør lurt i ikke å se på dette som annet enn en grovskisse. Folk har bodd svært sammensatt og svært blandet. Kartet er hentet fra Jannis Pettifers bok "Grekerne". Vedlegg 56

Slike kart vil alltid være preget av bakgrunnen til den som lager det, og vedkommendes forhold til en av folkegruppene. Det neste kartet har jeg fått i Skopje av personer innenfor den

nasjonalistiske folkløvebevegelsen. Originalen er større enn A-3 format, og det kan være ganske vanskelig å få mye informasjon ut av en forminskning for dem som ikke kjenner området godt. Vedlegg 57..

Det viser hva som i den bevegelsen anses som "Makedonia". Det dekker det meste av gresk makedonia, hele den sør-vestre hjørnet av Bulgaria (Pirin og Rhodopene), og store deler av nord-Hellas (mer enn gresk Makedonia).

Denne typen kart utgis mange steder av nasjonalistiske grupper på Balkan og i sør-øst-Europa. De er ment å vise hvor det bor minoriteter⁸⁰, og at dette er egentlig "vårt" land. Jeg har sett tilsvarende kart produsert av den ortodokse kirken i Hellas som for eksempel viser store deler av den sørlige delen av Albania som "nord-Epirus". Beklageligvis har jeg ikke kartet tilgjengelig for innlemming i boka.

Romanotasjonstegn. I dansebeskrivelsene er bruket romanotasjonstegn. Det er et notasjonssystem for dans som har sitt utspring i Romania, men er videreutviklet i vest-Europa. Romanotasjon gir, slik jeg ser det, best eksakt informasjon om danseretninger, trinn, og forhold til musikk og takt for større grupper av danseinteresserte lesere. I forhold til mitt behov for sammenligning er informasjonen god og eksakt nok. Vedleggene 58 – 63.

Det kunne vært brukt Laban-notasjon⁸¹ på dansebeskrivelsene i boka, slik andre forskere har gjort, for eksempel i Lisbet Torps doktorarbeid⁸². Men etter min mening er denne notasjonsformen så spesiell og vanskelig tilgjengelig, at svært få ville kunne ha nytte av denne boka.

---

⁸⁰ En minoritet kan være så mangt. Det kan være en historisk og følelsesmessig tilknytning kombinert med at de har beholdt "det andre" språket i tillegg til majoritetsspråket. Kulturelt sett tilhører de samme gruppe som dem de bor sammen med i landsbyene, for eksempel med musikk og dans.

⁸¹ Dansenotasjonssystem oppfunnet av Rudolf Laban bl.a. for å skrive ned scenisk koreografi. Det bygger også på musikalske takter, men er mye mer abstrakt.

⁸² "Chain and Round Dance Patterns", University of Copenhagen 1990

Referansepersoner og fagfolk jeg har møtt.

Dette er personer som på ulike områder har bidradd med opplysninger eller motforestillinger til det jeg har observert og mottatt. Mange av dem er også på sitt vis nasjonalister, og framstiller "sannheten" i sitt lys. Det har da vært min oppgave å veie for og imot når utsagn har trukket i hver sin retning.

Stuedsted:	Fagfolk (intervju):	Faglig utbytte:
Norge:	Professor Egil Bakka (Rff-senteret), NTNU, Dragvoll	Flere møter og samtaler i Kristiansand og Trondheim. Bøker og artikler
	Professor Arne Espelund, NTNU, Dragvoll	Mange møter og samtaler flere steder i Norge, og i Bulgaria. Bøker og artikler
	Professor Kjell Skyldstad, UiO, 1995	Samtaler om folkemusikk og folkedans. Han og professor Mønningsland satte meg i forbindelse med professor dr. Svanibor Pettan, Slovenia/Kroatia
	Professor Jan Petter Blom, UiB	Han er et eksempel på hvordan man ikke skal la seg blende av et lands (her Hellas) nasjonalisme og nasjonsbygging.
	Professor dr. Svein Mønningsland, UiO	Samtaler i Vågsbygd 1994. Bl. a. om sigøynerne på Balkan. Han har utgitt mange bøker om emnet.
Danmark/Sverige:	Forsker Dr. Lisbeth Torp, København	Samtale i København mars 1994. Doktorarbeid om dans på Balkan, og mange artikler om emnet.
	Forsker (faglitterær forfatter) dr. Anca Giurchescu, Bucuresti/København	Samtale i København mars 1994, og Norge. Bok og artikler
	Professor Dr. Owe Ronström, Stockholm (forsker/faglitterær forfatter)	Bøker og artikler om folkekultur og nasjonabygging. Telefonsamtaler.
	Dr. Lillian Apetri, Høstgildevej 110, 2300 København	Mange møter og samtaler i Danmark, Romania og Norge. Dansekurs i Danmark, og diverse steder i Norge. Også personlige observasjoner og video-opptak. Hun har fortsatt tradisjonen (som instruktør) etter sin mann Nicolai Apetri.
	Forsker Margareta Salminen, Malmö/Sverige	Mange samtaler (og observasjoner) diverse steder i Norge. Hun er utdannet folkedansinstruktør i

		Romania.
Hellas:	Professor dr. Alkis Raftis, The Dora Stratou Dance Theatre, Athens	Mange samtaler flere steder i Hellas, og i Paris. Utgitt diverse bøker og artikler om gresk dans og kultur..
	Professor dr. Markos Dragoumis, Centre for Folk Music, Asia Minor Institut, Plaka, Athen	Lange samtale om folkets danser og sceneversjoner av dans i Lilleasiainstituttet i Athen 1994 og 1995
	Paniotis (Takis) Mavrópolis, Athen (folkemusiker og forsker)	Flere samtaler i Athen (1992, 1994, 1995 og 1999) og Norge 1998. Gjennom han fikk jeg instruksjon av diverse lokale instruktører fra forskjellige deler av Hellas – folk med spesialkompetanse. Han opplyste meg også om forskjellen på forskning drevet av Dora Stratou Dance Theatre og Gymnastikk- akademiet i Athen.
	Forsker Stergios Theocharidis, Athens og Drama	Også han er forsker ved Dora Stratou Dance Theatre. Har møtt han flere ganger i Athen (bl.a. 1995 og 1999), Drama og Aridea (2000). Har satt meg i forbindelse med folk med spesialkompetanse i deler av gresk lokaldans.
	Maria Tripolitsiotou Tsounaki, Naousa, Paros/Hellas.	Samtaler på kurs i EU-regi på Paros i september 1994. Filming av øydans, samt kontakt med forskerne Herculez Hatsipoulos og Nicholas Gavallas.
	President Spiros Isopolos og professor Kiriakis Vlassiadis, Sinassós museum, Pireus/Athens	Møtte begge til samtaler i Sinasós- museet i Pireus i 1995. Fikk mye materiell, og bønn om å reise til Sinassós for dem. Byen heter nå Mustafasaray.
	Forsker og koreograf Yannis Konstantinou, Athen.	Samtaler i Germanós 2001 om dans og språk i området gresk nord-vest Makedonia.
Bulgaria:	Prof. Dimitar Roishkóv på Akademiet i Plovdiv	Samtaler i Plovdiv høsten 1997. Han tok meg med på div. møter med folkedans, bl.a. i fest for unge soldater. Han kommenterte opptak fra Koprivstitsa for meg.
	Professor (og rektor) dr. Georg Kanev, Akademiet i Plovdiv, Bulgaria.	Formidlet kontakter og adresser i Bulgaria.
	Forsker og koreograf Tudor Karaptchanski,	Samtaler i Norge, København og Koprivstitsa (1995). Kurs på

	Sofia	Sunny Beach 1995. Han formidlet kontakt til Margarita Dikova ved Sofia universitet.
	Forsker og koreograf Belcho Stanev, Sofia/Varna/Bulgaria	Gjennom samtaler i 2000 formidlet han fakta om dans blant vanlige folk i Pirin. At han ikke praktiserer som han lærer har med inntekter å gjøre.
	Professor Ilian Danchev. Blagoevgrad, Pirin, Bulgaria	Samtaler om lokale danseformer i Blagoevgrad 2003. Video-intervju.
Romania	Professor dr. Gheorghe Oprea, Bucuresti	Samtaler i Bucuresti november 1996. Han viste meg videre til forskere som Elizou Folesou, Ilie Masala og Georghe Leftrescu.
	Profesor og koreograf Gheorghe Sfirlogea, Bucuresti	Formidlet de mest utbredte danseformene blant folk flest i Moldova (Romania) juni 1992
Tyrkia.	General director dr. Yahya Aksoy, T.C. Kültür Bakanligi - Ankara, Tyrkia	Formidlet kontakter og adresser, særlig til forskermiljøet i direktoratet. Tips om litteratur.
	Prof. Ahmed Demirbag, I.T.Ü. Türk Musikisi Devlet Konservatuari, Macka, Istanbul, Tyrkia	Samtaler om utbredte folkedansformer i Tyrkia. Intervju på video, samt videoopptak av dans med veiledning.
Republikken Makedonia	Etnokoreograf ved kulturdirektoratet i Skopje: Ivona Tatarsjevska	Samtaler i Skopje 2003. Formidlet kontakt med folkedansgruppen Sviraj, og med dansemiljøet i Skopje og Delcevo.
	Professor dr. Dimitrije Buzarovski, Skopje universitet	Samtaler om Makedonsk kultur og folkemusikk i Skopje 2003. Forslag til litteratur.
Europa utenfor Balkan	Professor dr. Svanibor Pettan, Intitutt za etnologiju i folkloristiku, Zagreb (og Ljubliana)	Oslo mars 1995, og Zagreb mai 1996. Viktige samtaler om "jugoslavisk" kultur i forhold til serbisk og kroatisk nasjonalisme, og om bruk av folkemusikk og folkedans i nasjonsbygging og forsvar av folkekriminalitet.
	Forsker dr. Tvrtko Zebec, Intitutt za etnologiju i folkloristiku, Zagreb (statens institutt for folkloristikk)	Zagreb mai 1996. Viktige samtaler om likheter og ulikheter på dans i et Jugoslavia i oppløsning.
	Professor dr. Klaus Kramer, Pädagogische Hochschule, Freiburg, Tyskland.	Athen, Drama, Portaria og Peloponnes. Viktige synspunkter etter forskning på balkansk dans sett utenfra området.

	Dr. Rickey Holden, Rue Saint-Norbert 6, B-1090 Bruxelles. (Amerikansk) Den viktigste personen i tilgjengeliggjøringen av musikk, dans og dansebeskrivelser til den "internasjonale folkedansbevegelsen".	Møtte han første gang i Danmark på slutten av 1970-årene. (Kurs på Musikhøjskolen i Egtvedt). Møtte han igjen i Paris – UNESCO – 1998 hvor vi samtalte om vitenskapelig dokumentasjon av dans. Vi ble ikke hjertevenner etter det siste møtet.
	Dr. Frederich Naerebout, Open University, Rotterdam.	Møtt han i Drama og Athen flere ganger på 90-tallet. Han er en forsker som må gå forsiktig i forhold til gresk nasjonalisme, og som vet mye om hva som er ekte og hva som er scenisk konstruksjon av gresk dans.
	Professor dr. Ana Paula Batalha, Universidade Técnica de Lisboa, Portugal	Athen. 2000. Ser balkansk musikk og dans utenfra, og har gjort mye feltarbeid, bl.a. i Hellas.
USA/Verden	Yvonne Hunt, Hellas/USA (forsker/faglitterær forfatter), Seattle, WA 98105	Athen 1994 og Loutrá (gresk Makedonia) 1996. Amerikansk forsker som snakker gresk, oppholder seg store deler av året i Hellas (særlig nord-Hellas), og er av mange sett som en viktig vitenskapsperson (Markos Dragomis). Hun har falt i unåde i deler av det greske folkedansmiljøet, særlig oppvisningsgruppene. Hun er også utstøtt av miljøet rundt dr. Alkis Raftis.

Dans i undervisning, og forholdet til forskning.

Norsk skole har hatt dans som et viktig emne i flere skolefag helt siden 1974, aller sterkest ved Læreplanverket av 1997. Kunnskapsløftet nedtoner igjen noe av danseinnholdet. Gjennom planer i mer enn 30 år har mange dansformer og uttrykk vært nevnt i sammenheng med dans i skolen: Samværsdans, norsk og utenlandske folkedansformer, skapende dans, selvlaget danseuttrykk og forstillinger. Mer og mer har kvinner i spesielle miljøer omkring friere danseutdanninger overtatt defineringen av hva "dans" er i skole og læremateriell. Mange av danseformene med utgangspunkt i samværsdans og folkedans, fastlåste former og former med rom for kreativitet, har blitt marginalisert. Dette er også mer og mer typisk for lærerutdanning i musikk og kroppsøving.

Dans er mange ting, men slik jeg ser det først og fremst mestring og eksposisjon. Dersom den maskuline mestringsdelen nedtones, blir faget mer og mer et rent jentefag. Det er ikke norske gutter tjent med, og heller ikke norske jenter på sikt.

Det har vært foretatt mye forskning innenfor det norske dansmiljøet omkring utdanningen ved Dragvoll/NTNU. Det gjelder både danser, dansehistorie, utbredelse og dansedidaktikk. Noe av dette har vært publisert også i materiell beregnet på lærere som underviser i dans i skole og frivillig kulturliv.

Forskning på utenlandske dansformer har det vært lite av i Norge. Mye av det som har vært publisert av dansemateriale har vært udokumentert og uten kilde (for eksempel Rickey Holden), og har sitt utspring i den internasjonale folkedansbevegelsen i vest-Europa og USA/Canada. Det har vært lite spørsmål etter ekthet og kultur-troskap. Jeg har utgitt en del artikler i blader som Norsk Skoleblad og Gaida om emnet gjennom årene.

En hel del danseformer har vært tilgjengeliggjort i læremateriell og –verk for skolen med vekslende mønsterplaner og læreplaner. Det gjelder særlig musikkverk og læremateriell i kroppsøving. Danseinnholdet i disse to områdene har lenge vært to forskjellige verdener uten noe samarbeid. Danemateriellet som er brukt i disse lærebøkene har i svært liten grad endret seg over 30 år, og det som er tilgjengelig av forskning og dokumentasjon på området har ikke nådd fram til forfatterne. Man bruker fortsatt det som er "greit" å bruke uten å sjele til ekthet eller representativitet. Det samme gjelder kursholdere på læreres planleggingsdager.

Dette avspeiler vel egentlig at utvalget kommer fra andre kanaler enn det som måtte være forskningsbasert. Og at de som arbeider i området i liten grad synes det som kommer fram i forskningsrapporter er viktig

Etterord

Dette arbeidet, som nå foreligger i bokform, har jeg brukt svært lang tid på. Det hele var i utgangspunktet tenkt som et doktoreringsarbeid. Jeg har også søkt (og fått tilsagn om) doktoreringsplass, men med forbehold om nok FoU-tid til å gjennomføre det. Det har jeg jo også søkt, men aldri fått tilstrekkelig til å kunne motta plassen. Jeg har heller ikke hatt utvidet forskningstid til å skrive ferdig denne boka innen rimelig tid. Til det sitter jeg for perifer i organisasjonen.

Jeg har fått svært mye støtte fra Forskningsrådet til reiser for kontakter, studier/dokumentasjon og feltarbeid. Svært mye av dokumentasjonen bak denne boka har bakgrunn i disse reisene. Videre har jeg fått reisemidler fra både egen institusjon (HiA) og Kristiansand kommune. Dette er jeg takknemlig for, arbeidet ville ikke vært mulig uten det. Også Kristiansand Internasjonale Folkedansklubb har gitt reisestøtte.

Mine mål med dette arbeidet har vært todelt:

1. Jeg har hatt et ønske om å medvirke til å rydde opp i hva som brukes av "ekte" utenlandske danseformer i norsk og skandinavisk skole og frivillig kulturliv, og ikke minst til å spre kunnskap om hva som er representativt og utbredt i land og områder vi låner dans fra. Mange artikler og hefter om emnet har vært publisert opp gjennom årene. Dette har i liten grad vært tatt i mot. De store og selvbestaltede autoritetspersonene i feltet sitter i større byer i Norden.
2. Kjennskap til at folkekultur ikke ser på nasjonsgrenser som viktig ville være av stor betydning for mange områder på jorda, og ikke minst her i sør-øst-Europa. Så mange konflikter gjennom årene har hatt sitt utspring i at nasjonalister har helt bensin på bål i form av å fortelle "hvor unike vi og vår kultur" er. Dette står selvsagt i motsetning til den mindreverdige kulturen vi finner på andre siden av grensen, der hvor "våre" folk lever som minoritet. Kanskje kan dette arbeidet bidra til å skape noe mindre politisk spenning i området, litt mer fred og positiv sameksistens?

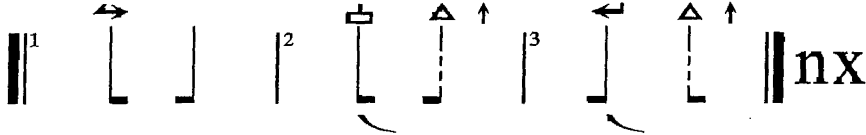
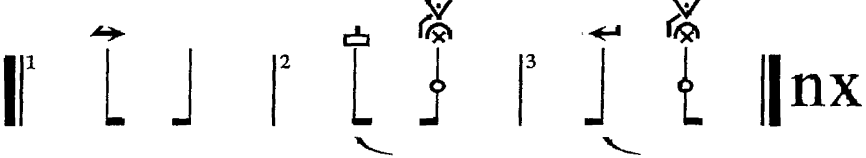
Må legge til at det finnes forskere også i disse ladene jeg her omtaler. Noen er uavhengige, og noen mer påvirket av folkekulturbevegelse eller statens offisielle syn. Jeg hørte forsker Stergio Filippo fortelle i mars 1994 i Athen at han hadde gjort feltarbeid i Makedonia. "De samme dansene finnes på begge sider av grensen, i slavisk Makedonia har de slaviske navn." Slike forskere burde få større oppmerksomhet.

Jeg ønsker å videreføre dette arbeidet til en engelskspråklig utgave. Men jeg vet det ikke er enkelt å finne forlegger til slike smale produksjoner.

LITTERATURLISTE

- Almon, Mark: Europe's backyard war.
 And, Metin: A pictorial history of turkish danscing, Ankara 1976.
 Andersen/Hägg: Hellas og Norge, Oslo 1990
 Andric, Ivo: Broen over Drina og Konsulene, Oslo 1962
 Andric, Ivo: Den forbannede gården, Oslo 1972
 Andric, Ivo: Fortelling fra Bosnia, Oslo 1993
 Andric, Ivo: Pasjaens elskerinne, Oslo 1990
 Aranikjan, Rem: Jerevan, Stockholm 1989
 Aschehoug/Gyldendal: Leksikon
 Backpapers: Greece, 1982.
 Bakka, Egil: Norske dansetradisjonar, Oslo 1990
 Bakka, Egil, Versland, Vårdal: Grunnbok i folkedans, Oslo 1991
 Bastian, Peter: Ind i musikken, Kbh. 1987
 Benet, Sula: Verdens eldste mennesker, Oslo 1977
 Bennet, Christopher: Yugoslavia'a bloody collapse
 Cappelen: Jordens folk, Oslo 1974
 Croutier, Alev Lytle: Harem, verdenen bak sløret, Oslo 1992.
 Cuddon: Guide to Yugoslavia 1984
 Dahl, Thorleif: Bosnia og Hercegovina 1875 - 1909, Oslo 1994.
 De Jongh, Brian: Mainland Greece, London 1979
 Drakulic, Slavenka: Balkan-ekspresen, Oslo 1993
 Ekström, Per Olof: Ceausescu och Rumänien, Stockholm 1977.
 Eriksen, Bent Ole: Cypren, Asien-biblioteket, Kbh. 1990.
 Espelund, Arne: Kort dansehistorie. (Stensiltrykk)
 Espelund, Arne: Strukturelle trekk i levende middelalderdans, "Sumlen" 1979. pp 25 - 38.
 Farson, Daniel: A Traveller in Turkey, London 1985
 Feldman, Walter in "Yearbook for traditional music", vol 21, 1989.
 Fife, Agnes: Kulturforskjeller i Europa, Oslo 1994
 Finne, Ferdinand: Ringer i et hav, Oslo 1991
 Flydal, Einar: Romania, Oslo 1980
 Fodor's: Yugoslavia 1987
 Frimodt, Steen: Tyrkiet rundt - en skarv-guide, Danmark 1987
 Gallis, Arne: Kulturliv på Balkan, Flekkefjord 1978
 Giurchescu, Anca: Romanian Traditional Dance, Mill Valley 1995
 Grannes, Alf: Som fugl føniks, Bulgaria gjennom 1300 år, Oslo 1981.
 Goldschmidt, Matti: Ursprung und Eigendynamik des israelischen Volktanzes
 Hatzimichali, Angelika: The Greek Folk Costume, Athens 1977.
 Hill, Richard: Vi europeere, Brussel 1992.
 Hjort, Madeleine (red.): Dans i världen, Stockholm 1993.
 Human Rights Watch/Helsinki: Denying ethnic identity (The Macedonians of Greece), USA 1994
 Jepsen, Hans Lyngby: Bulgarien, København 1967
 Johansen, Jan Otto: Folket som ingen vil ha, Oslo 1995
 Johansen, Jan Otto: Hvor går Jugoslavia, Oslo 1973
 Johansen, Jan Otto: Jøde og araber, Oslo 1974
 Jugoslaviapublic: Treasure og Yugoslavia, Beograd 1980
 Kadare, Ismail: Albansk vår, Oslo 1991

- Kinross, Lord: Hagia Sophia, NY 1972.
 Koestler, Arthur: The Thirteenth Tribe, London 1976.
 Kostøl, Sigmund: Tyrkia sett med egne øyne, Oslo 1968
 Kristiansen/Rasmussen: Fjendebilleder og fremmedhad. København 1995
 Lehmann, Henning: Armenierne - kultur og historie, Tønder 1984
 Madsen, Hans: Rumænien, København 1981
 Magris, Claudio: Donau, 1986
 Malcolm, Noel: Bosnia, a short history, London 1994
 Marcus, Aage: Hellas, København 1958
 Martis, Nicolaus: The Falsification of Macedonian history, Athens 1984.
 Melis, Evi: Greek Islands, England 1985
 Mønnesland, Svein: Aktuell Informasjon 1/94, Kosovo
 Mønnesland, Svein: Aktuell Informasjon 2/94, Bosnia-Hercegovina.
 Mønnesland, Svein: Bosnia-Hercegovina, Oslo 1994
 Mønnesland, Svein: Før Jugoslavia og etter, Oslo 1992
 Namikawa, Ryo: Istanbul, the tale of three cities, Tokyo 1972
 Nilsen, Norvald: Musikkbevegelse som pedagogisk verktøy, Oslo 1993.
 Nissen, Gunnar: Jugoslaviens storhed og fald, Kolding 1992
 Phaidon: Greece, Oxford 1985
 Poulton, Hugh: The Balkans, minorities and states in conflict, London 1991
 Ranheim, Ingar: Folkedans, disiplinering og nasjonsbygging, 1993
 Rasmussen, Halvdan: Mørke over Akropolis, Rhodos/København 1966
 Richardson/Denton: The rough guide to eastern Europe, London 1988
 Ronström, Owe, Att gestalte ett ursprung, Stockholm 1992
 Røssum, Jon: Farvel Jugoslavia, Oslo 1992
 Semb, Klara: Norske folkedansar 1 + 11, Oslo 1991
 Schultz, Inger: Turen går til Tyrkiet, København 1988.
 Sommelius, Sören: Kosova utan stjärna, Stockholm 1993
 Torp, Lisbet: Chain and round dance patterne, København 1990
 Torp, Lisbeth: The dance event, a complex cultural phenomenon (ICTM 1989)
 Torp, Lisbet: Zorba's Dance: The story of A Dance Illusion and It's Touristic Value, Ethnografika - Dance in Greece Vol. VIII/1991 - 92, Athen.
 Torp, Lisbet: It's all greek to me - The Invention og Pan-Hellenic Dances and Other National Stories. I Telling Reality - Folklore Studies in Memory og Bengt Holbek, NIF Publications 26, Copenhagen and Turku 1993.
 UDI: Albanerne i Jugoslavia, Oslo 1992
 Utbildningsradioen: Jugoslaviens folkelig dans, musik og kunst, Stockholm 1979
 Vardapet, Elishe: Vardan og armenernes krig. Oslo 1992
 Vukovic, Zeljko: Mordet på Sarajevo, Oslo 1993
 Woodhouse, C.M.: Modern Greece, London 1991

STA TRIA ("tresteg")		
Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Hellas, Thessalia, Karditsa. Kilde: Video-opptak fra Athen 4. juli 1992. Dora Stratou Theatre.
Hender/armer: 	Rytme/takt: 2/4	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 28.02.96 C
Grunnform: Alternativ (Vlach - Epirus): 		

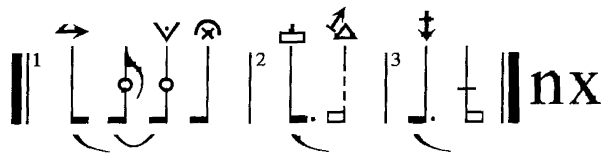
LESNOTO		
Formasjon:	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted: Makedonia (FYROM) hele landet. Kilde: Video-kopi fra sending i TV-Pristina, nyttårskvelden 1989.
Hender/armer:	Rytme/takt: 7/8 (322)	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 28.02.96 C

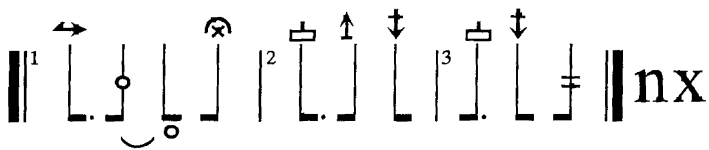
STAGENA

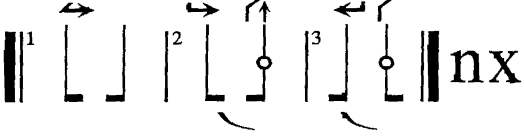
<p>Formasjon:</p> 	<p>☐ Pardans</p> <p>☒ Ikke pardans</p> <p>☒ Formell ledelse (høyre)</p>	<p>Land/region/sted</p> <p>Hellas, Makedonia</p> <p>Kilde: Paniotis (Takis) Mavropolis i Athen (Dora Statou Theatre) juli 1992.</p>
<p>Hender/armer:</p> 	<p>Rytme/takt:</p> <p>7/8</p>	<p>Notasjon/opphavsrett:</p> <p>Norvald Nilsen, 22.03.06 ©</p>

A: Langsom del:

B: Hurtigere del:

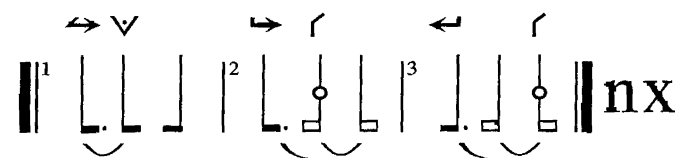
Pravo (Pirinsko Gaida)		
Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Bulgaria, Pirin, Blagoevgrad Kilde: Video-opptak i bryllup på hotellet i Blagoevgrad 28.06.03
Hender/armer: 	Rytme/takt: 2/4	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 27.11.03 ©
		

PRAVO (PIRIN)

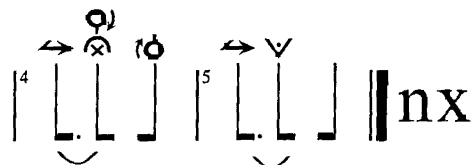
Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Bulgaria, Pirin Kilde: Belcho Stanev, Bulgaria juli 1997 (video-opptak)
Hender/armer: 	Rytme/takt: 7/8 (322)	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 21.08.97 ©

Belcho setter denne dansen sammen med andre landsbydanser til en turdans. Her foreslås leder som gir tegn til skifte av figur.

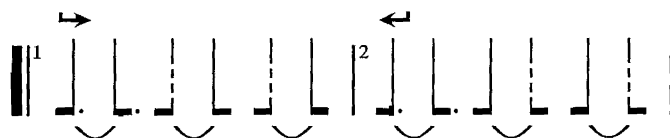
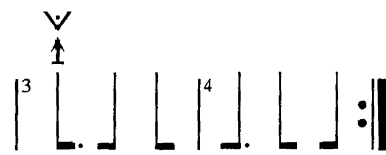
A

B (takt 1, 2 og 3 som før):

C

d.s. men takt $\frac{3}{4}$ ut/bak på samme føtter.

HASAPOSERVIKOS

Formasjon:

Pardans

Ikke pardans

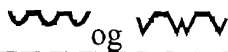
Formell ledelse
(høyre)

Land/region/sted

Hellas, Pireus/Athen, hele landet.

Kilde: Mange video-opptak fra utesteder i Athen i juli 1992.

Hender/armer:

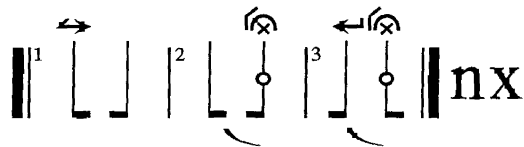
Rytme/takt:

2/4

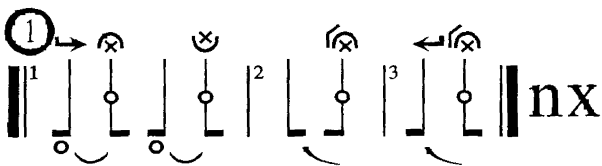
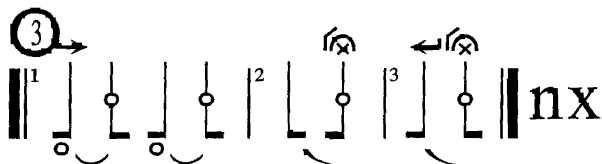
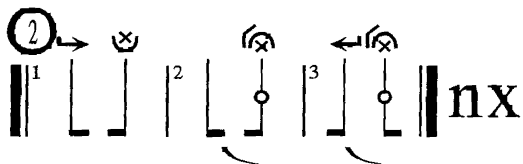
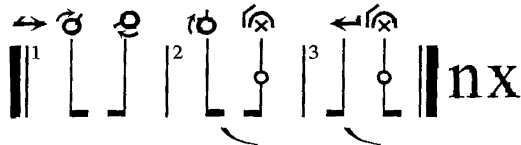
Notasjon/opphavsrett:

Norvald Nilsen, 09.02.99 ©

Grunnform:

Varianter:

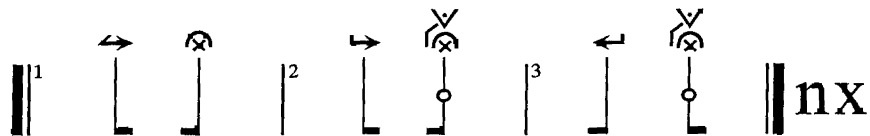

ZONARÁDIKOS

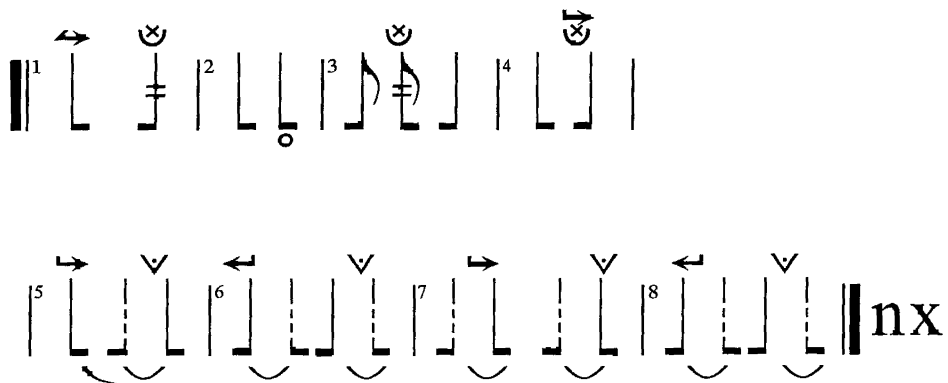
<p>Formasjon:</p> 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	<p>Land/region/sted: Hellas, Thrakí</p> <p>Kilde: Video-opptak: Georgio Lelakis, Sitía, juni 1995.</p>
<p>Hender/armer:</p> 	<p>Rytme/takt: 2/4</p>	<p>Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 09.12.96 ©</p>

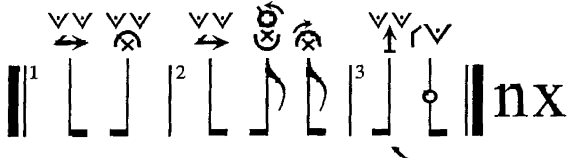

Fatning kan være beltetak, skuldertak eller kryssfatning foran. Dansen har mange varianter.

Vanligste form:

Utbredt variant:

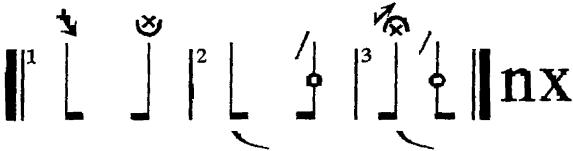
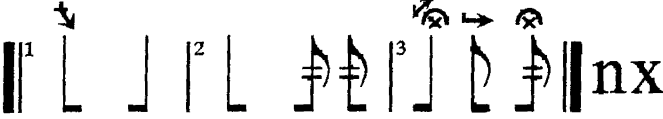
PIRA VADAYA		
Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Bulgaria, Pirin (Blagoevgrad) Kilde: Ilian Danchev, videoopptak juni 2003.
Hender/armer: 	Rytme/takt: 2/4	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 25.01.05 ©
<p>A. Langsom musikk:</p> <p>B. Ved hurtigere musikk:</p> 		

PRAVO HORO (Trakisko)

Formasjon:	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted: Bulgaria, Trakia. (øst) Kilde: Video-opptak fra Koprivstica august 1995. (Todor Karapcianski)
Hender/armer:	Rytme/takt: 2/4	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 28.02.96 C

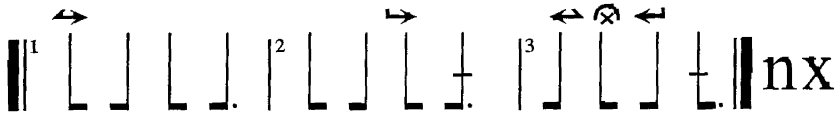
Alternativ 1:

Alternativ 2:

ČOČEK		
Formasjon:	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted: Makedonia (FYROM) - Sigøynerdans fra Skopje-området. Kilde: Eivor Underdal /Paul Mulders/ Ciga Despotovic.
Hender/armer:	Rytme/takt: <p style="text-align: center;">2/4</p>	Notasjon/opphavsrett: <p style="text-align: center;">Norvald Nilsen, 28.04.96 C</p>
<p>Danses både til langsom og hurtig musikk.</p> <p>A: (gående)</p> <p>B: (mer løpende/hoppende)</p> 		

VALLE REND ("Lett dans")		
Formasjon:	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted: Kosóva (Kosovo/Serbia). Kilde: Video-opptak fra Kosovo-albansk flaggdag i Vågsbygd samfunnshus 25.11.94
Hender/armer:	Rytme/takt: 2/4	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 29.02.96 C
Stil: Hendene sterkt ned-opp på hvert trinn. <div style="text-align: center; margin: 10px 0;"> </div>		
Inne i ringen kan par danse Shota (uten fatning), både par av samme kjønn, og blandete par.		

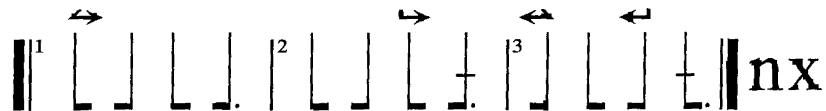
TSOURÁPIA		
Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Hellas, Øst-Makedonia. Kilde: Video-opptak av gamle mennesker på terrassen i Loutrá/Sidirókastró juli 1996.
Hender/armer: 	Rytme/takt: 9/8 (2223)	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 11.12.96 ©
Navnet er tyrkisk, og betyr "vakkert broderte strømper". (Yvonne Hunt)		
		

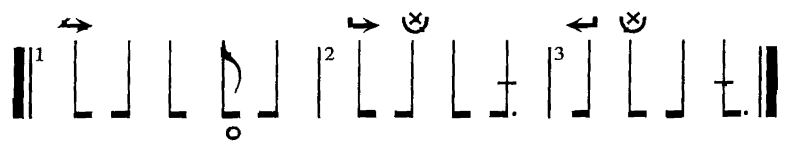
ČOČOK (Devetorka/Ne si go prodovaj)		
Formasjon:	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted: Makedonia (FYROM) - Pelagonia (nord) Kilde: Paul Mulders /trad.
Hender/armer:	Rytme/takt: 9/8 (2223)	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 28.02.96 C
Bevegelsene er gående ved sang, og mer hoppende (energi) når musikken er instrumental.		

Devetorka ("dans til 9")

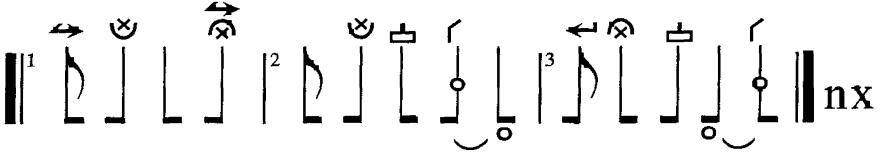
Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Makedonia, Delčevo (øst) Kilde: Irena Tatarsjeva, Delčevo 20. juni 03.
Hender/armer: 	Rytme/takt: 9/8 (2223)	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 26.03.04 ©

Bryllupsdans, svadba = bryllup. Leder kan gi tegn til endringer (små) i dansefigurer.

DAITSJOVO HORO		
Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Bulgaria, Severnjasko Kilde: Video-opptak (fra Koprivstiza 1991) i Plovdiv 29.09.97 under veil. av professor Dimitro Rushkov.
Hender/armer: 	Rytme/takt: 9/8 (2223)	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 09.11.97 ©
		

ELENO MOME (Eleni)

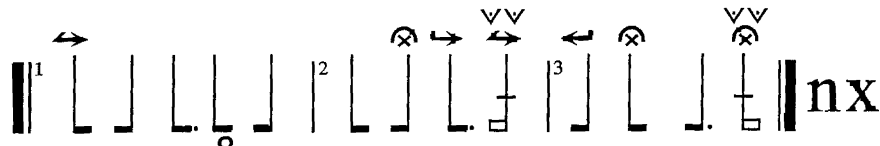
<p>Formasjon:</p> 	<p>☐ Pardans</p> <p>☒ Ikke pardans</p> <p>☒ Formell ledelse (høyre)</p>	<p>Land/region/sted Hellas, Makedonia, Petroussa. Kilde: Video-opptak fra den 8. intern. konf. for Dance Research, Drama/Mak. juli 1994. (Dora Stratou)</p>
<p>Hender/armer:</p> 	<p>Rytme/takt: 7/8 1222</p>	<p>Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 13.12.96 ©</p>
		

ELENO MOME / ELÉNINO		
Formasjon:	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted: Bulgaria, Soplok Kilde: Video-opptak fra Koprivstica august 1995. (Todor Karapcianski)
Hender/armer:	Rytme/takt: 7/8 (2212)	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 28.02.96 C

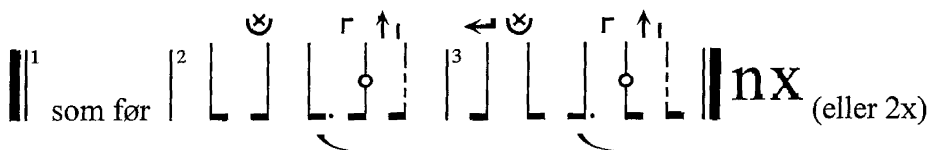
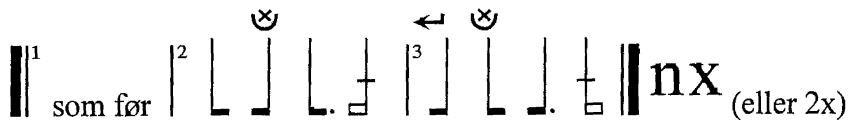
KOPANITSA

Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Bulgaria, Trakia. Kilde: Belcho Stanev (Kurs/intervju/video) Kristiansand 13. okt. 1994.
Hender/armer: 	Rytme/takt: 11/16 (22322)	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 26.12.96 ©

"Kopanitsa med faste turer er nasjonale versjoner".
 Grunntur (eller bare takt 1 om og om igjen, eller bare takt 2 og 3 om og om igjen):

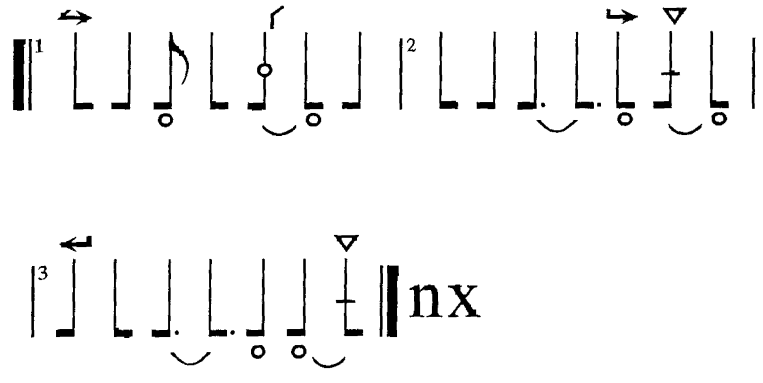
Variasjoner:

GANKINO HORO

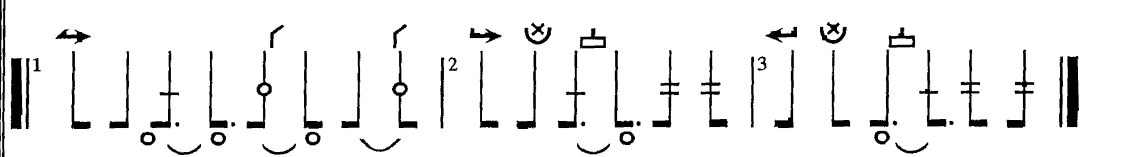
<p>Formasjon:</p> 	<p>☐ Pardans</p> <p>☒ Ikke pardans</p> <p>☒ Formell ledelse (høyre)</p>	<p>Land/region/sted Bulgaria, Trakia Kilde: Video-opptak (fra Koprivstizza 1991) i Plovdiv 29.09.97 under veil. av professor Dimitro Rushkov.</p>
<p>Hender/armer:</p> 	<p>Rytme/takt: 11/16 (22322)</p>	<p>Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 09.11.97 ©</p>

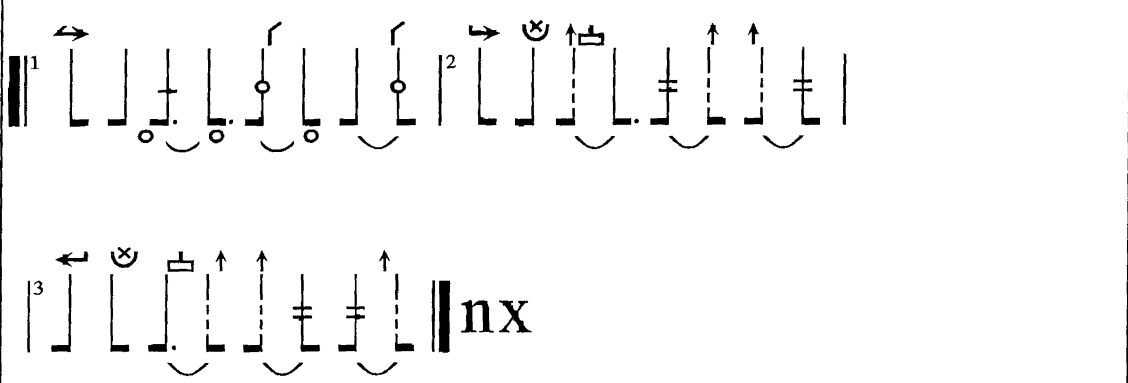
GANKINO HORO

<p>Formasjon:</p> 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	<p>Land/region/sted Bulgaria, Severnjaska Kilde: Video-opptak (fra Koprivstizza 1991) i Plovdiv 29.09.97 under veil. av professor Dimitro Rushkov.</p>
---	---	---

<p>Hender/armer:</p> <p>xxx ∞ el. xxx</p>	<p>Rytme/takt:</p> <p>11/8 22322</p>	<p>Notasjon/opphavsrett:</p> <p>Norvald Nilsen, 06.11.97 ©</p>
---	--------------------------------------	--

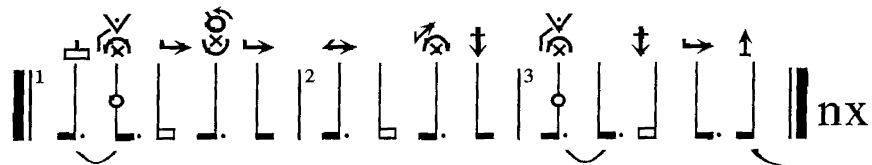
Variant (når lederen vil):

LEVÉNDIKOS

<p>Formasjon:</p> 	<p>☐ Pardans</p> <p>☒ Ikke pardans</p> <p>☒ Formell ledelse (høyre)</p>	<p>Land/region/sted Hellas, Makedonia, Flórina Kilde: Video-opptak fra den 8. intern. konf. for Dance Research, Drama/Mak. juli 1994. (Dora Stratou)</p>
<p>Hender/armer:</p> 	<p>Rytme/takt: 12/8 32232</p>	<p>Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 13.12.96 ©</p>

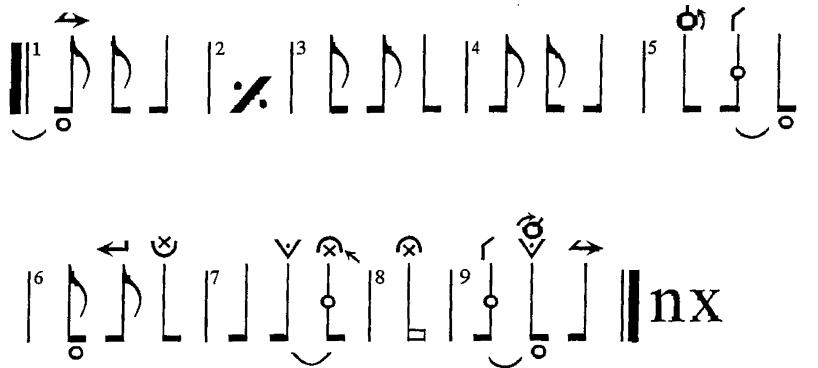
Det er store improvisasjonsmuligheter for lederen. Dansen finnes i mange utgaver både i gresk og "jugoslavisk" Makedonia.

BEROVKA

<p>Formasjon:</p> 	<p>☐ Pardans</p> <p>☒ Ikke pardans</p> <p>☒ Formell ledelse (høyre)</p>	<p>Land/region/sted</p> <p>Makedonia (FYROM), Berovo (øst).</p> <p>Kilde: Kari Ormerod, Kristiansand okt. 97 (Video), Pece Atanasovski, Otesevo.</p>
<p>Hender/armer:</p> 	<p>Rytme/takt:</p> <p>2/4</p>	<p>Notasjon/opphavsrett:</p> <p>Norvald Nilsen, 19.11.98 ©</p>

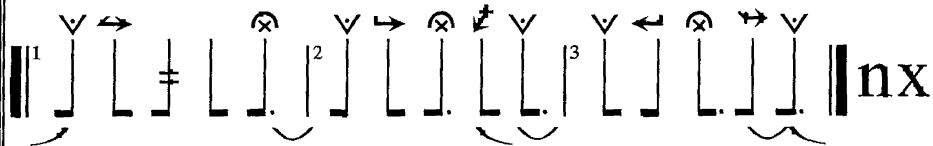
Danses litt forskjellig ettersom musikken er. Denne utgaven har en takt mer enn noen andre utgaver. Danses også i Pirin.

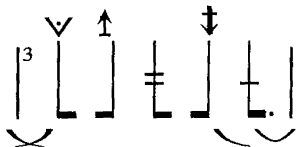
The musical notation is written on a single-line staff. It consists of two lines of music. The first line has five measures, numbered 1 to 5. Measure 1 starts with a double bar line and a circled '1'. Measure 2 has a circled '2' and a slash through a vertical line. Measure 3 has a circled '3'. Measure 4 has a circled '4'. Measure 5 has a circled '5'. The second line has four measures, numbered 6 to 9. Measure 6 has a circled '6'. Measure 7 has a circled '7'. Measure 8 has a circled '8'. Measure 9 has a circled '9'. The notation ends with a double bar line and the letters 'nx'.

DOLGOTO ORO

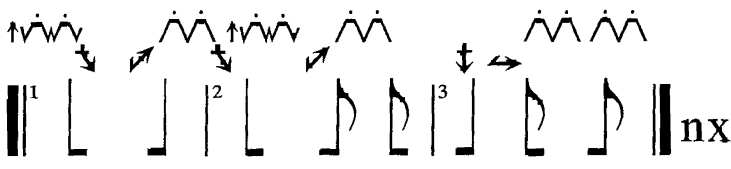
<p>Formasjon:</p> 	<p>☐ Pardans</p> <p>☒ Ikke pardans</p> <p>☒ Formell ledelse (høyre)</p>	<p>Land/region/sted Makedonia (FYROM), Pelagonia (sør).</p> <p>Kilde: Kari Ormerod, Kristiansand okt. 97 (Video), Pece Atanasovski, Oslo 1991.</p>
<p>Hender/armer:</p> 	<p>Rytme/takt: 12/16 (22323)</p>	<p>Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 17.11.98 ©</p>

Alternativ figur takt tre (når leder gir tegn):

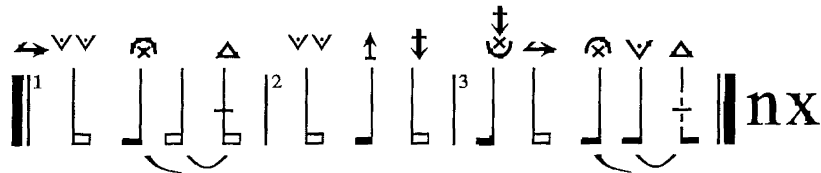
DERVENAYAS

<p>Formasjon:</p> 	<p>☐ Pardans</p> <p>☒ Ikke pardans</p> <p>☒ Formell ledelse (høyre)</p>	<p>Land/region/sted</p> <p>Hellas, Makedonía (øst) – Serres (Vlachs)</p> <p>Kilde: Video-opptak i Aridea, 14. sept. 2000. (14th International Congress on Dance Research.)</p>
<p>Hender/armer:</p> 	<p>Rytme/takt:</p> <p style="text-align: center;">2/4</p>	<p>Notasjon/opphavsrett:</p> <p>Norvald Nilsen, 04.12.00 ©</p>
		

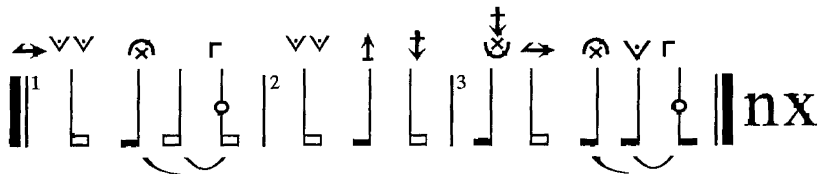
MGOUKITE RAZVIVAT

<p>Formasjon:</p> 	<p>☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)</p>	<p>Land/region/sted Hellas, Vest-Makedonía - Aridéa Kilde: Video-opptak i Aridea, sept. 2000 14th International Congress on Dance Research.</p>
<p>Hender/armer:</p> 	<p>Rytme/takt: 5/4</p>	<p>Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 30.11.00 ©</p>

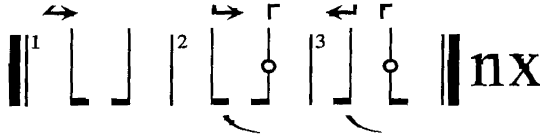
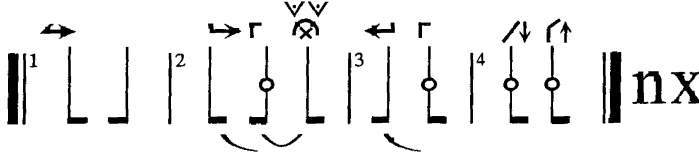
A: Starter langsomt (tre taktens dans): ♀

♂

B: Etter hvert hurtigere, og dansen får en hoppende karakter.

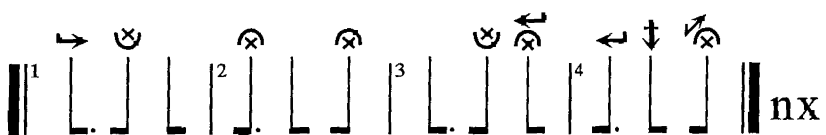
GAIDA (Kavála)		
Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Hellas, Makedonia (øst) Kavala-området Kilde: Paniotis Karamanlis Konstadiniotis, videoopptak juli 2003.
Hender/armer: 	Rytme/takt: 2/4	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 28.01.05 ©
Opptak på borgen i Kavala om kvelden 14. juli 2003:		
Grunnfigur:		
		
Ble også danset:		
		
Første slag i 4. takt: h tå bak v hæl		

SYRTÓS

<p>Formasjon:</p> 	<p>☐ Pardans</p> <p>☒ Ikke pardans</p> <p>☒ Formell ledelse (høyre)</p>	<p>Land/region/sted Hellas, Makedonia, Evros. Kilde: Video-opptak fra den 8. intern. konf. for Dance Research, Drama/Mak. juli 1994. (Dora Stratou)</p>
<p>Hender/armer:</p> 	<p>Rytme/takt: 7/8 322</p>	<p>Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 14.12.96 ©</p>

Det ble sagt "bryllupsdans".

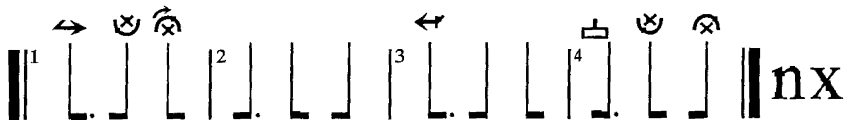

SHIRTO

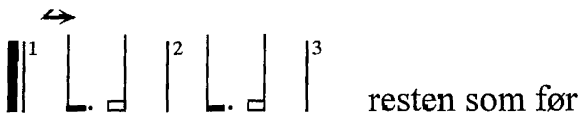
Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Bulgaria, Pirin (Blagoevgrad) Kilde: Ilian Danchev, videoopptak juni 2003.
Hender/armer: 	Rytme/takt: 7/8	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 25.01.05 ©

"Danses i hele regionen. I landsbyene gir lederen (foran til høyre) tegn til figurskifte, og bestemmer figurenes rekkefølge" Ilian Danchev.)

Grunnfigur:

Alternativ 1:

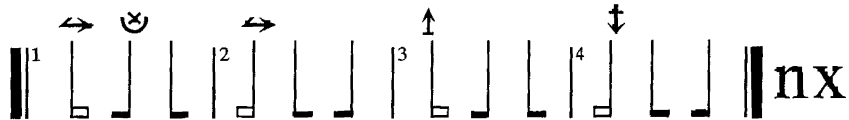
Alternativt kan en gå rundt seg selv motsols i 4. takt både i grunnform og alternativ form

Makedonika kolo

Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Rep. Makedonia (omtrent hele landet) Kilde: Etter Ricky Holden og Børre Quamme 1967.
Hender/armer: 	Rytme/takt: 4/4	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 07.04.05 ©

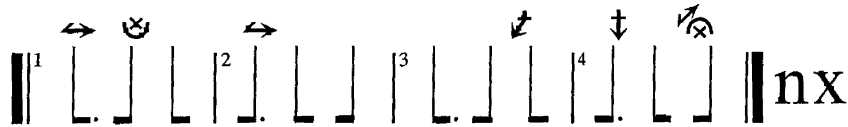
"Dette er en variant av den greske "syrtos kalamatianos" Ricky Holden.

Grunnfigur:

Zaráka (= "arm") og Sirtós

Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Hellas, Vest-Makedonia Kilde: Videoopptak på Platíen i Germanós 10. aug. 2001. 10. aug. 2001. Yannis Konstantinou.
Hender/armer: 	Rytme/takt: 7/8 (322)	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 08.04.05 ©

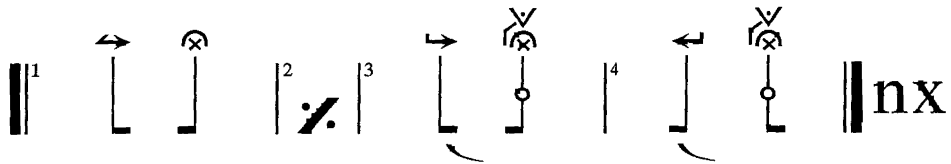

GAIDA GHIDAS

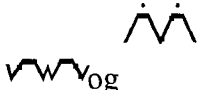
Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Hellas, Ghidas/Øst-Makedonia, Kilde: Aliki Papachristou/Sakis Paleoyiannis, Thessaloniki/Paros (Video- opptak) 10.09.94.
---	---	---

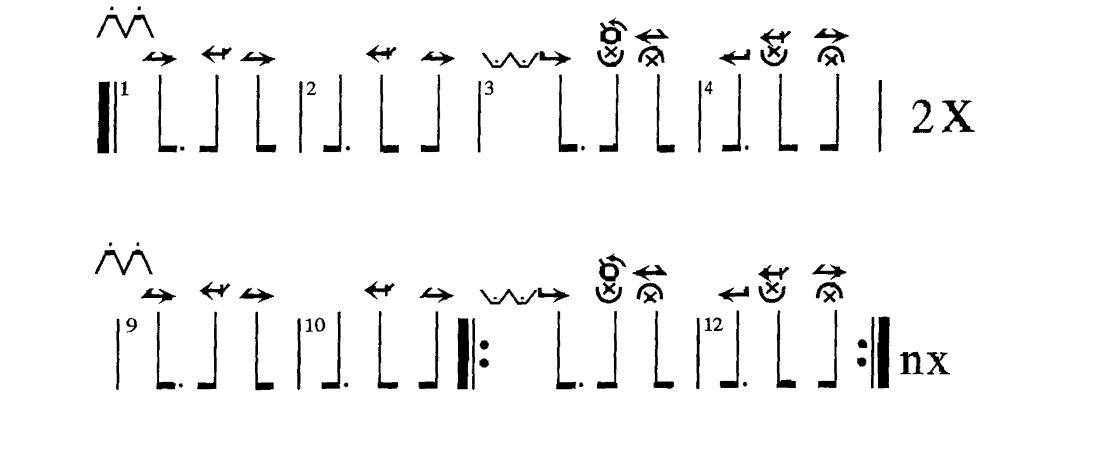
Hender/armer: 	Rytme/takt: 2/4	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 10.12.96 ©
--	------------------------	---

Den kalles også **Kastinós** i Thrakí. (Kastinós-navnet brukes også på en annen dans.)
 Hvis det er bare menn som danser kan det bli brukt skuldertak.

SYRTÓS PYLÉAS

<p>Formasjon:</p> 	<p>☐ Pardans</p> <p>☒ Ikke pardans</p> <p>☒ Formell ledelse (høyre)</p>	<p>Land/region/sted Hellas, Makedonia, Pylea. Kilde: "Greek Folk Dances" av Ted Petrides, Lycabettus Press.</p>
<p>Hender/armer:</p> 	<p>Rytme/takt: $7/8$ 322</p>	<p>Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 14.12.96 ©</p>

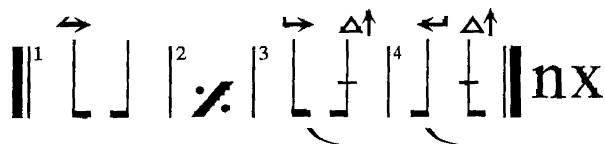
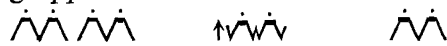

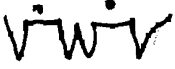
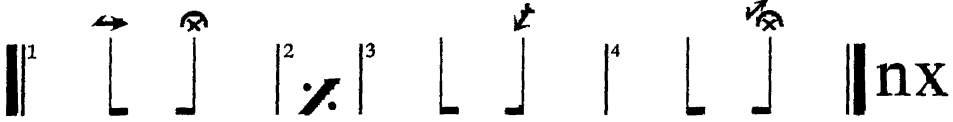
The diagram shows two lines of dance notation. Each line starts with a zigzag line representing hand/arm movement. The first line consists of four measures, numbered 1, 2, 3, and 4. Measure 1 has a double bar line and a vertical line. Measure 2 has a vertical line. Measure 3 has a vertical line and a wavy line. Measure 4 has a vertical line and a symbol. The line ends with a double bar line and '2X'. The second line consists of four measures, numbered 9, 10, 11, and 12. Measure 9 has a vertical line. Measure 10 has a vertical line. Measure 11 has a vertical line and a double bar line. Measure 12 has a vertical line and a double bar line. The line ends with a double bar line and 'nx'.

KASTRINÓ

<p>Formasjon:</p> 	<p>☐ Pardans</p> <p>☒ Ikke pardans</p> <p>☒ Formell ledelse (høyre)</p>	<p>Land/region/sted</p> <p>Hellas, Anatolikí Romelia. Byen Kavaklí i Nord-Trakia, dvs. Bulgaria.</p> <p>Kilde: 12. int. konf. for danseforskning I Athen juli 19985. (Alkis Raftis)</p>
<p>Hender/armar:</p> 	<p>Rytme/takt:</p> <p>2/4</p>	<p>Notasjon/opphavsrett:</p> <p>Norvald Nilsen, 30.10.98 ©</p>

Menneskegruppen utvandret til Thessalia i Hellas i 1985. Dette er en jente-dans.

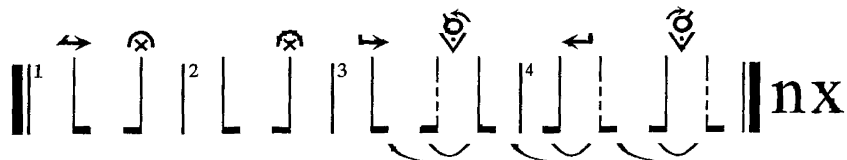
HORÓS TIS TRATAS (SYRTÓS)		
Formasjon:	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Hellas, Attika, Megara. Kilde: Video-opptak fra Athen 4. juli 1992. Dora Stratou Theatre.
Hender/armer: 	Rytme/takt: 2/4	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 28.02.96 C
Opprinnelig en kvinnedans.		
		

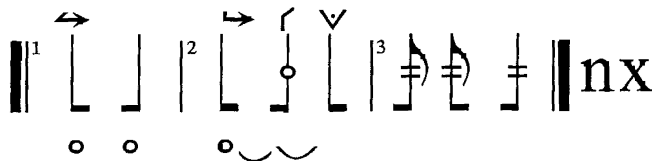
SOUFLITOUDA

Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Hellas, Thrakí (øst) – (grenseområdet mot Tyrkia) Kilde: Foula Eriksen, 1984.
	Rytme/takt: 2/4	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 06.12.00 ©

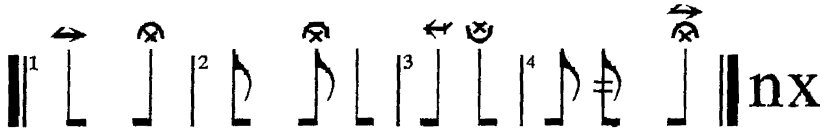

A: (dances til musikken forandrer seg):

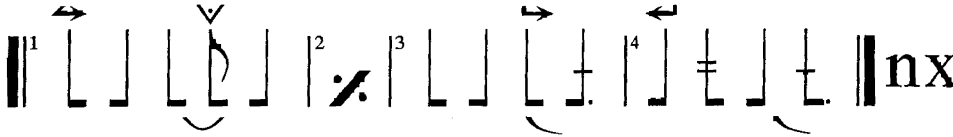

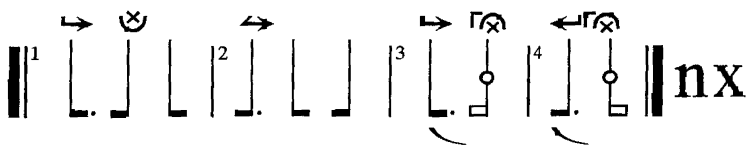
B: (dances til musikken forandrer seg igjen):

Dersom musikken forandrer seg inne i en dansefigur, dances figuren ferdig før en endrer figur.

ODENO ORO		
Formasjon:	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted: Makedonia (FYROM) - Pelagonia (nord) Kilde: Eivor Underdal/Pece Atanasovski 1987.
Hender/armer:	Rytme/takt: 2/4	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 28.02.96 C
<p>A: (langsom -gående) $\dot{r}\dot{w}\dot{v}$</p> <p>B: (hurtigere - mer hoppende) $\dot{r}\dot{v}$</p> 		

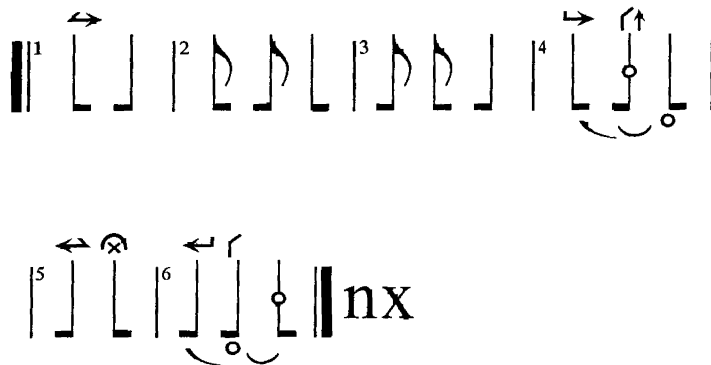
LAZARSKO		
Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Bulgaria, Pirin (Petritsj – hær Hellas) Kilde: Ilian Danchev, videoopptak juni 2003.
Hender/armer: 	Rytme/takt: 9/8 (2223)	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 25.01.05 ©
<p>I landsbyene gir lederen (foran til høyre) tegn til figurskifte, og bestemmer figurenes rekkefølge” Ilian Danchev.)</p> <p>Grunnfigur:</p> 		

Syrtós (Kavála)		
Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Hellas, Makedonia (øst) Kavala-området Kilde: Paniotis Karamanlis Konstadiniotis, videoopptak juli 2003.
Hender/armer: 	Rytme/takt: 7/8 (322)	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 28.01.05 ©
Opptak på borgen i Kavala om kvelden 14. juli 2003: Grunnfigur: 		

Malisjevsko

Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Bulgaria, Pirin, Blagoevgrad Kilde: Video-opptak i bryllup på hotellet i Blagoevgrad 28.06.03
Hender/armer: 	Rytme/takt: 2/4	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 26.11.03 ©

Denne versjonen ble også filmet i bryllupet 28.06. Thor Henriksen kaller også denne Pirinske utgaven for Malisjevsko.

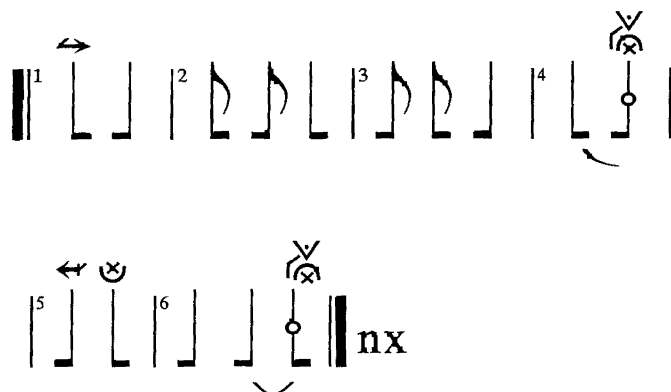

Tidligere filmet som Haralámska (og Kraimonastira) i gresk øst-Makedonia, og da med kryss bak i femte takt, og W-fatning.

HARALÁMSKA (Kraimonastira på slavisk)

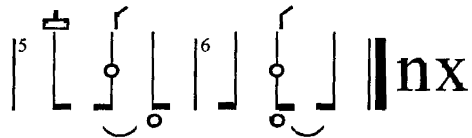
<p>Formasjon:</p> 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	<p>Land/region/sted Hellas, Øst-Makedonia, Oriní Kilde: Video-opptak av landsbyfolk i Loutrá juli 1996. (Yvonne Hunt)</p>
<p>Hender/armer:</p> 	<p>Rytme/takt: 2/4</p>	<p>Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 12.12.96 ©</p>

Landsbyen ligger høyt oppe i fjellene på grensen mot Pirin, og bebos av mest vlacher. Dansen er en type rask gaida. Fotbladet vris ut/fram i takt 6, 7 og 8.

Ovcepolско potculka

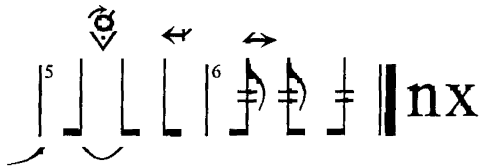
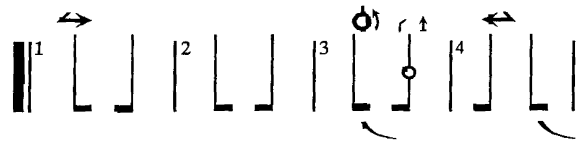
Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Makedonia, Ovcepole (Skopjeomr.) Kilde: Irena Tatarsjeva, Skopje juni 03.
Hender/armer: 	Rytme/takt: 2/4	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 26.10.04 ©

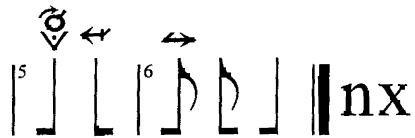
I takt 5 og 6 pendler hendene fram – tilbake.

CRNOGORKA

<p>Formasjon:</p> 	<p>☐ Pardans</p> <p>☒ Ikke pardans</p> <p>☒ Formell ledelse (høyre)</p>	<p>Land/region/sted Makedonia, Skopjeområdet Kilde: Irena Tatarsjeva, Skopje juni 03. Videre Thor Henriksen 1973</p>
<p>Hender/armer:</p> 	<p>Rytme/takt: 2/4</p>	<p>Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 18.10.04 ©</p>

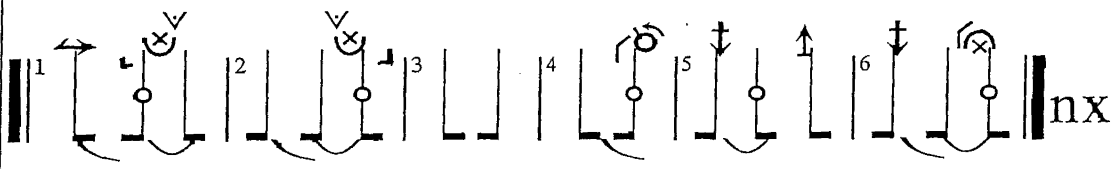

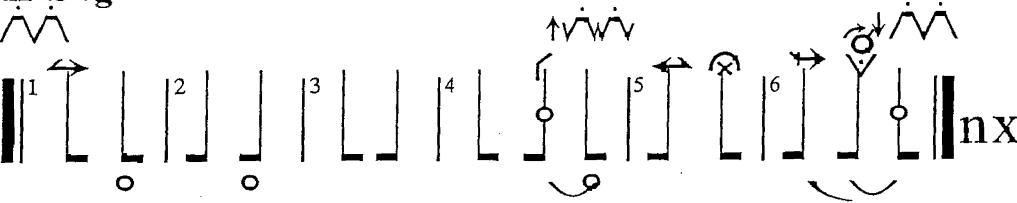

alternativ:

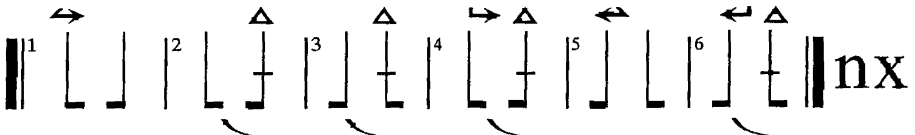

Dansen "Baba Durka" er en koreografi av Crnogorka.

<h1>TIKFESKINO</h1>		
Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Hellas, Vest-Makedonía - Aridéa Kilde: Video-opptak i Aridea, sept. 2000 14 th International Congress on Dance Research.
Hender/armer: 	Rytme/takt: 2/4	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 01.12.00 ©
<div style="display: flex; align-items: center;"> ♂ </div> <p>Noen danset med dobbelsvikt. Lederen kunne gå rundt seg selv til h i 1. takt. I takt tre og fire hadde noen tydelig fire-delning med sleng på løst bein på ”og”-slagene.</p> <p>Hurtigere del: Samme trinn og fatning.</p> <div style="display: flex; align-items: center;"> </div> <p>Hurtig del:</p> 		

SERYIÁNI (Siganós)

<p>Formasjon:</p> 	<p>☐ Pardans</p> <p>☒ Ikke pardans</p> <p>☒ Formell ledelse (høyre)</p>	<p>Land/region/sted Hellas, Øst-Makedonia, Nikríta. Kilde: Video-opptak av landsbyfolk i Loutrá/Sidirókastró juli 1996. (Yvonne Hunt)</p>
<p>Hender/armer:</p> 	<p>Rytme/takt:</p> <p style="text-align: center;">2/4</p>	<p>Notasjon/opphavsrett:</p> <p>Norvald Nilsen, 11.12.96 ©</p>
		

NIFIS (brud) - PRAVO HORO

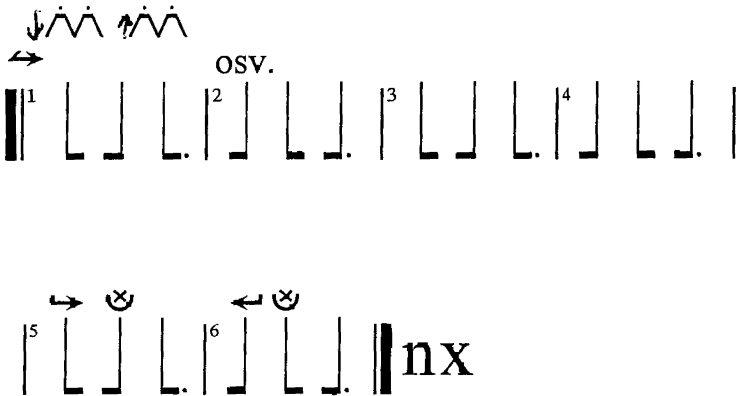
Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Hellas, Anatoliki Romelia. Byen Kavakli i Nord-Trakia, dvs. Bulgaria. Kilde: 12. int. konf. for danseforskning I Athen juli 1985. (Alkis Raftis)
Hender/armer: 	Rytme/takt: 2/4	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 30.10.98 ©

Menneskegruppen utvandret til Thessalia i Hellas i 1985.

KALESTOVO

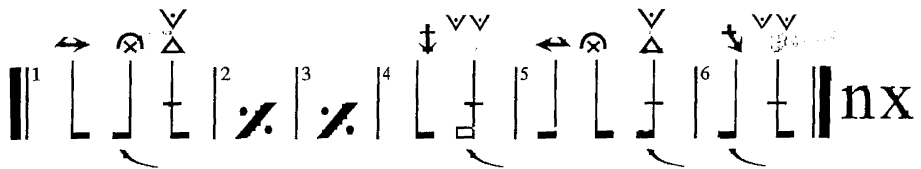
<p>Formasjon:</p> 	<p>☐ Pardans</p> <p>☒ Ikke pardans</p> <p>☒ Formell ledelse (høyre)</p>	<p>Land/region/sted Bulgaria, Sjøpe/Kalesto Kilde: Video-opptak (fra Koprivstizza 1991) i Plovdiv 29.09.97 under veil. av professor Dimitro Rushkov.</p>
<p>Hender/armer:</p> 	<p>Rytme/takt: 7/8 (223)</p>	<p>Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 07.11.97 ©</p>

OSV.

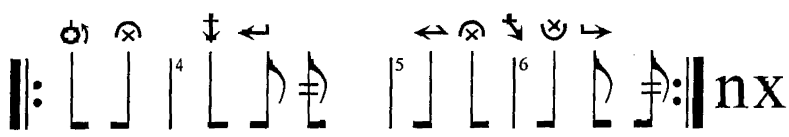
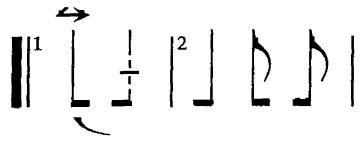
1 2 3 4 5 6 nx

MPAINTOUSKINO

<p>Formasjon:</p> 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	<p>Land/region/sted Hellas, vest-Makedonia, Kazani. Kilde: Video-opptak i Aridea 14. sept. 2000.</p>
<p>Hender/armer:</p> 	<p>Rytme/takt: 3/4</p>	<p>Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 11.11.05 ©</p>
<p>Hendene går svakt opp-ned for hvert slag</p> 		

ROMSKO BITOLSKO ORO

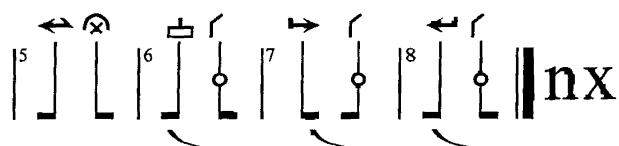
Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Makedonia, Bitola (sør) Kilde: Irena Tatarsjeva, Skopje juni 03.
Hender/armer: 	Rytme/takt: <p style="text-align: center;">2/4</p>	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 22.03.04 ©

Taktene 3 – 6 dances to ganger for hver sekvens.

Malisjevsko

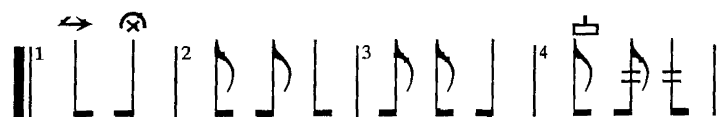
Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Bulgaria, Pirin, Blagoevgrad Kilde: Video-opptak i bryllup på hotellet i Blagoevgrad 28.06.03
Hender/armer: 	Rytme/takt: <p style="text-align: center;">2/4</p>	Notasjon/opphavsrett: <p style="text-align: center;">Norvald Nilsen, 18.11.03 ©</p>

Denne dansen ble filmet i Aridéa av Vlacher i september 2000 som "Vlachóla", og i Loutrá juli 1996 (Yvonne Hunt).

FESILA GAIDA

Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Makedonia, Delčevo (øst) Kilde: Filmet i Delčevo 20. juni 03. Tilstede bl.a. Irena Tatarsjeva
Hender/armer: 	Rytme/takt: <p style="text-align: center;">2/4</p>	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 26.03.04 ©

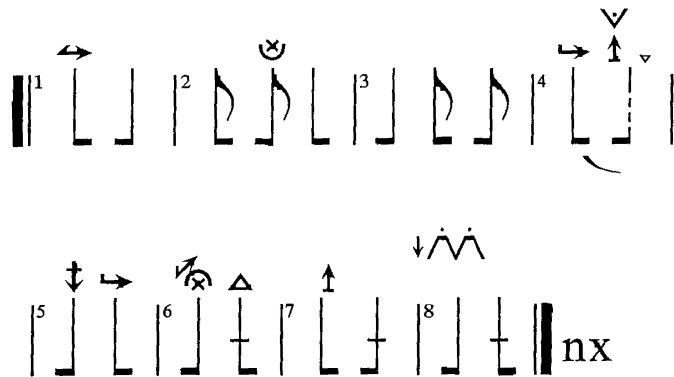

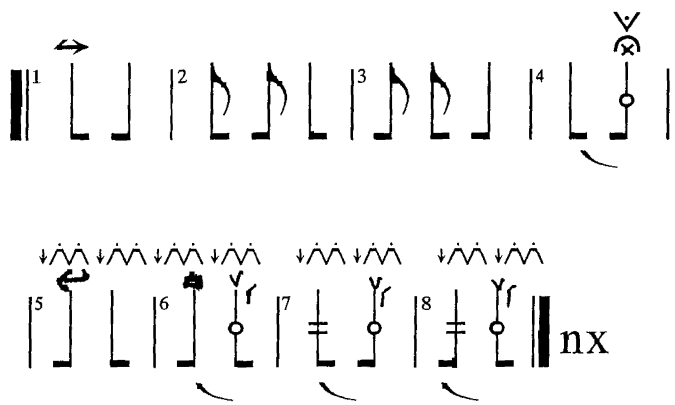

GAIDA (fra Neohório)

Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Hellas, Øst-Makedonia, Neohório Kilde: Video-opptak av landsbyfolk i Loutrá/Sidirókastró juli 1996. (Yvonne Hunt)
Hender/armer: 	Rytme/takt: <p style="text-align: center;">2/4</p>	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 12.12.96 ©

Landsbyen består av sigøynere og Øst-Trakiske flyktninger (1922).

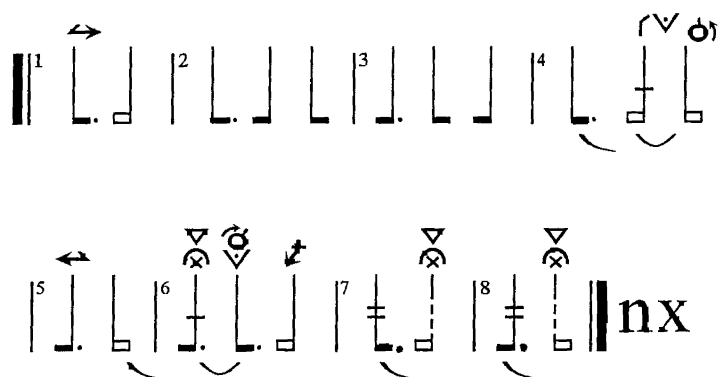

VLACHÓLA		
Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Hellas, Øst-Makedonia, Xirótopos Kilde: Video-opptak av landsbyfolk (Vlach) i Xirótopos ("tørt sted") juli 1996. (Yvonne Hunt)
Hender/armer: 	Rytme/takt: <p style="text-align: center;">2/4</p>	Notasjon/opphavsrett: <p style="text-align: right;">Norvald Nilsen, 12.11.05 ©</p>
<p>Landsbyen ligger høyt oppe i fjellene på grensen mot Pirin, og bebos av mest vlacher. Dansen er en type rask gaida. Fotbladet vris ut/fram i takt 6, 7 og 8.</p>		
		

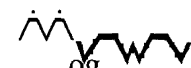
Prilebska svadbarsko oro

Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Makedonia, Prileb (sentral/sør) Kilde: Irena Tatarsjeva, Skopje juni 03. Også Poul Mulders 1988
Hender/armer: 	Rytme/takt: 7/8 (322)	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 26.03.04 ©

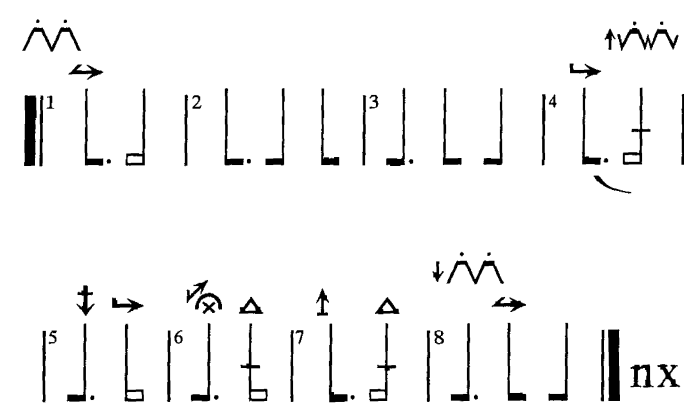
Bryllupsdans, svadba = bryllup. Leder kan gi tegn til endringer (små) i dansefigurer.

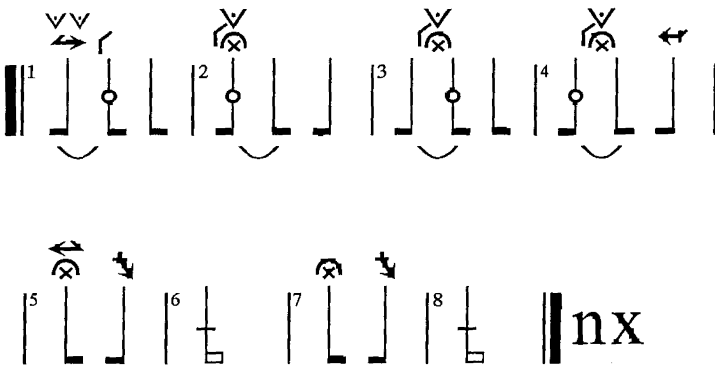

JÉRIKOS

<p>Formasjon:</p> 	<p>☐ Pardans</p> <p>☒ Ikke pardans</p> <p>☒ Formell ledelse (høyre)</p>	<p>Land/region/sted Hellas, Øst-Makedonia, Pongis Meno Kilde: Video-opptak av landsbyfolk ved besøk i Pongis Meno juli 1996. (Yvonne Hunt)</p>
<p>Hender/armer:</p> 	<p>Rytme/takt: 7/8 322</p>	<p>Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 11.12.96 ©</p>

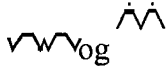
Pongis Meno har en blandet befolkning av sigøynere (mest) og flyktninger fra Øst-Trakia.

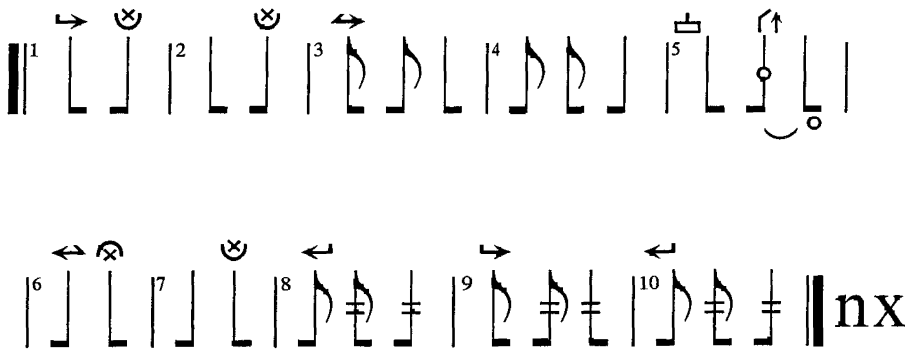
ARÁPHAVASÍ		
Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Hellas, Øst-Makedonia, Kimisi. Kilde: Video-opptak av landsbyfolk i Loutrá/Sidirókastró juli 1996. (Yvonne Hunt)
Hender/armer: 	Rytme/takt: 2/4	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 11.12.96 ©
Havasí = "dans" på tyrkisk. Mannsstil: Høye kneløft. Kvinnestil: Nesten ikke løft. 		

Shopsko selsko (Pravo selsko horo = bygdedans)

<p>Formasjon:</p> 	<p>☐ Pardans</p> <p>☒ Ikke pardans</p> <p>☒ Formell ledelse (høyre)</p>	<p>Land/region/sted</p> <p>Bulgaria, Shoplok og Pirin</p> <p>Kilde: Video-opptak fra transportarbeidernes årsmøtefest 27.06.03 på hotellet i Blagoevgrad.</p>
<p>Hender/armer:</p> 	<p>Rytme/takt:</p> <p>2/4</p>	<p>Notasjon/opphavsrett:</p> <p>Norvald Nilsen, 18.11.03 ©</p>

Mest W-fatning:

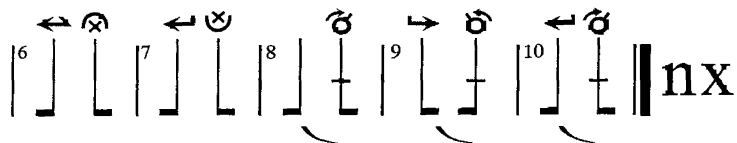
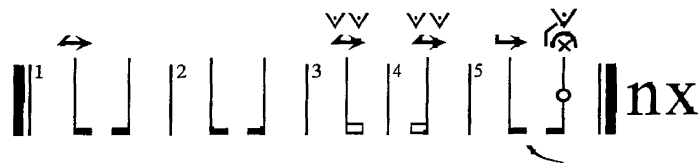

Filmet i bryllup samme sted 28.06.03:

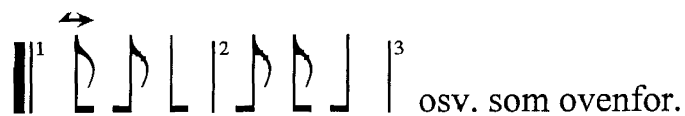

SJOPSKO SELSKO

Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Bulgaria, Sjoplok (Sofia-området) Kilde: Arne Espelund 21.02.2000 i Kristiansand.
Hender/armer: 	Rytme/takt: 2/4	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 17.03.00 ©

Alternativ takt 1 og 2:

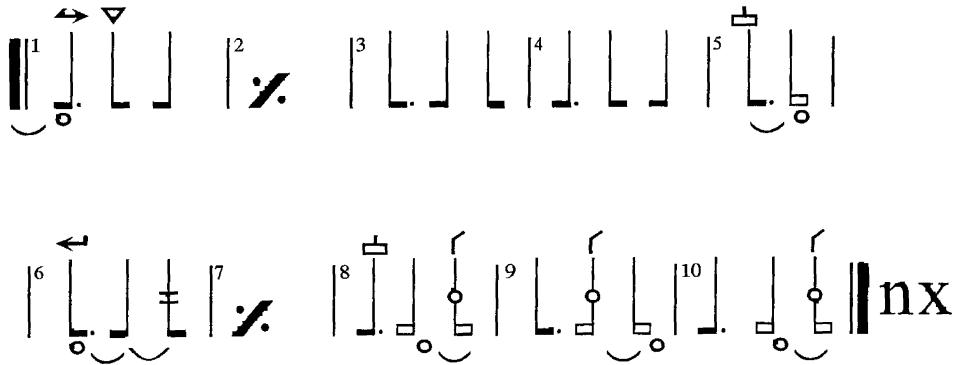

POTRČANO ("løpende")

<p>Formasjon:</p> 	<p>☐ Pardans</p> <p>☒ Ikke pardans</p> <p>☒ Formell ledelse (høyre)</p>	<p>Land/region/sted Makedonia, Skopje og østover Kilde: Opptak i Skopje (Irena Tatarsjeva) juni 2003.</p>
<p>Hender/armer:</p> 	<p>Rytme/takt: 7/8 (322)</p>	<p>Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 12.11.05 ©</p>

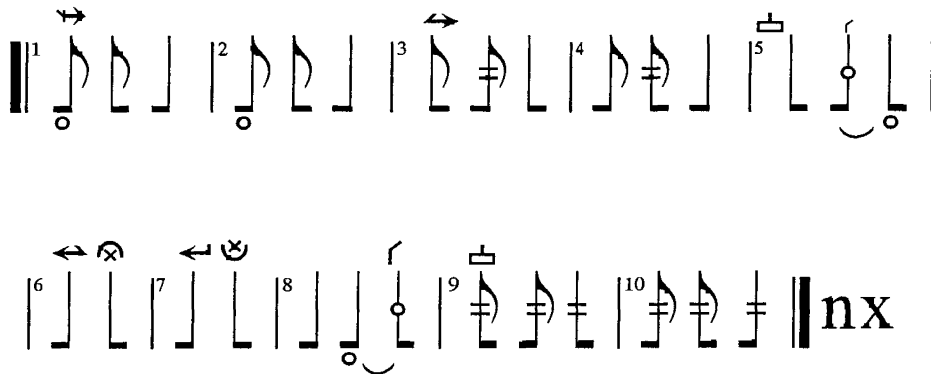
Dansen er synkron til musikken.

Danses også med takt 6 halvvendt mot venstre og takt 7 halvvendt mot høyre (bakover).

Graovsko horo

Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Bulgaria, Nord-vest Bulgaria Kilde: Video-opptak i bryllup på hotellet i Blagoevgrad 28.06.03
Hender/armer: 	Rytme/takt: <p style="text-align: center;">2/4</p>	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 26.11.03 ©

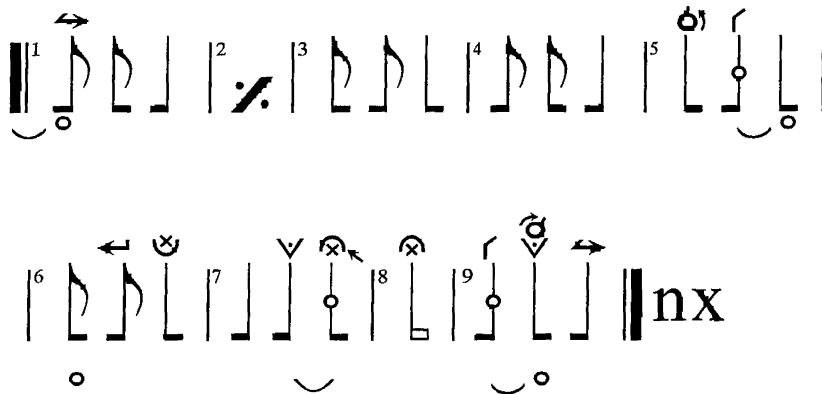
1 2 3 4 5

6 7 8 9 10 nx

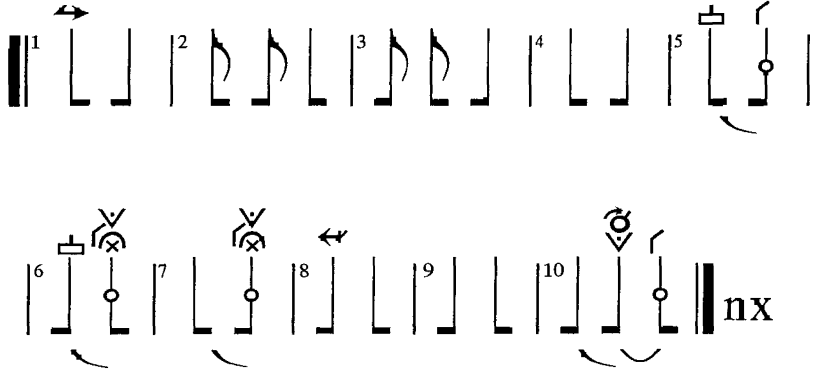
BEROVKA

Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Makedonia (FYROM), Berovo (øst). Kilde: Kari Ormerod, Kristiansand okt. 97 (Video), Pece Atanasovski, Otesevo.
Hender/armer: 	Rytme/takt: 2/4	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 19.11.98 ©

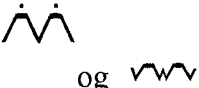
Danses litt forskjellig ettersom musikken er. Denne utgaven har en takt mer enn noen andre utgaver. Danses også i Pirin.

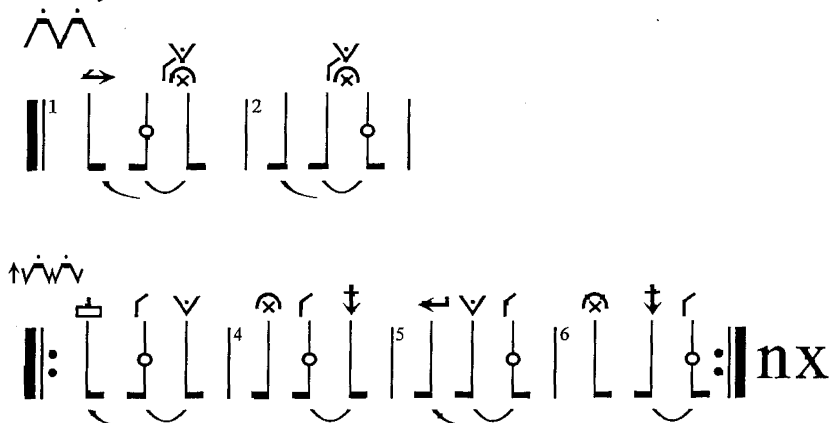
(uten navn)

Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Hellas, Vest-Makedonia, Florina Kilde: Video-opptak av landsbyfolk i Drama på den 8. internasjonale folkedanskonferansen juli 1994
Hender/armer: 	Rytme/takt: 2/4	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 12.11.05 ©
<p>Klarte ikke å få tak i navnet på dansen.</p> <p>Leder gav tegn til snurring medsols i takt 4 og motsols i takt 8.</p>		

SAIKOS

Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Hellas, Vest-Makedonia, Kastoriá Kilde: Video-opptak av landsbyfolk på Paros 10.09.94 1996. (Aliki Papachristou, Sakis Paleoyiannis)
Hender/armer: 	Rytme/takt: <p style="text-align: center;">2/4</p>	Notasjon/opphavsrett: <p style="text-align: center;">Norvald Nilsen, 12.11.05 ©</p>

Dansen er asynkron til musikken.

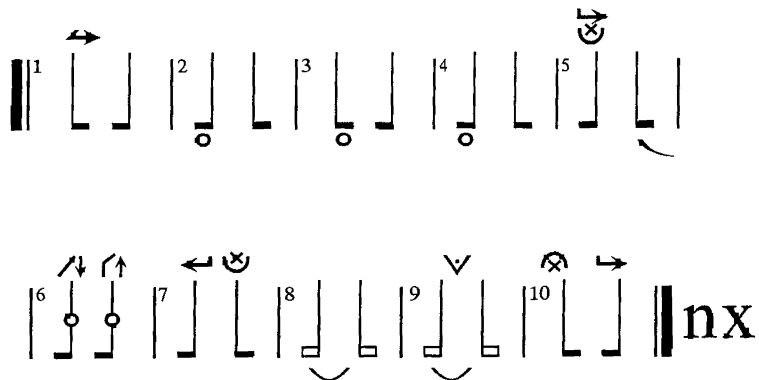

Den siste, hurtige delen har samme trinn, men går i 9/8-rytme (2212)

Zaiko Kukuraiko

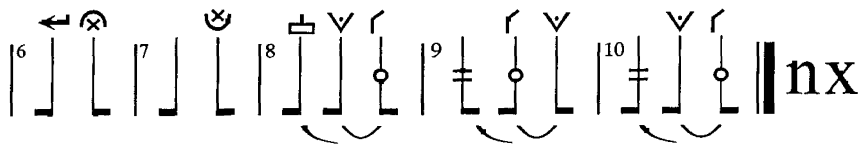
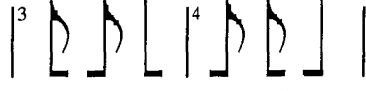
Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Bulgaria, Pirin (sør/vest) Kilde: Velko Yavkov, 16. mars 2003
Hender/armer: 	Rytme/takt: <p style="text-align: center;">2/4</p>	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 16.11.04 ©

Tell (langsomt) til 6 før vi begynner.

SJUKA		
Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Bulgaria, Sjøpe/Kalesto Kilde: Video-opptak (fra Koprivstizza 1991) i Plovdiv 29.09.97 under veil. av professor Dimitro Rushkov.
Hender/armer: 	Rytme/takt: 2/4	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 07.11.97 ©

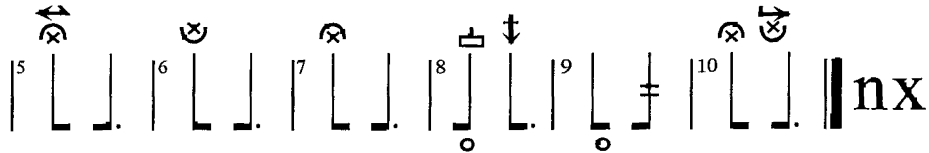
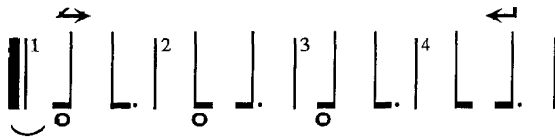

<p>Takt 3 og 4 kan være:</p> <p>I takt 8, 9 og 10 kan det være hink istedenfor svikt.</p>

PAIDUSKA

<p>Formasjon:</p> 	<p>☐ Pardans</p> <p>☒ Ikke pardans</p> <p>☒ Formell ledelse (høyre)</p>	<p>Land/region/sted Bulgaria, Shoplok, Lozen Kilde: Video-opptak av eldre kvinner som danset i Lozen (nær Sofia) 26.07. 1997.</p>
<p>Hender/armer:</p> 	<p>Rytme/takt:</p> <p>5/8 (23)</p>	<p>Notasjon/opphavsrett:</p> <p>Norvald Nilsen, 21.08.97 ©</p>

Små armbevegelser fram på eneren og bak på toeren. Takt 6 ble også danset med ☞

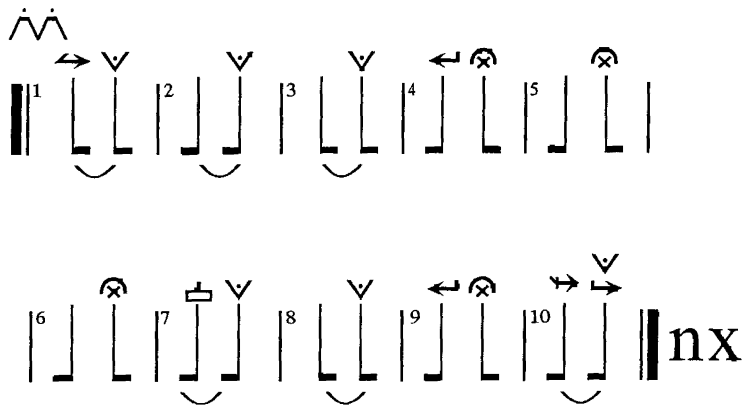

BAIDOUSKA

Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Hellas, Øst-Makedonia, Vamvakófyto Kilde: Video-opptak av landsbyfolk på terrassen i Loutrá/Sidirókastró juli 1996. (Yvonne Hunt)
Hender/armer: 	Rytme/takt: 5/8 32 (2/4)	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 12.12.96 ©

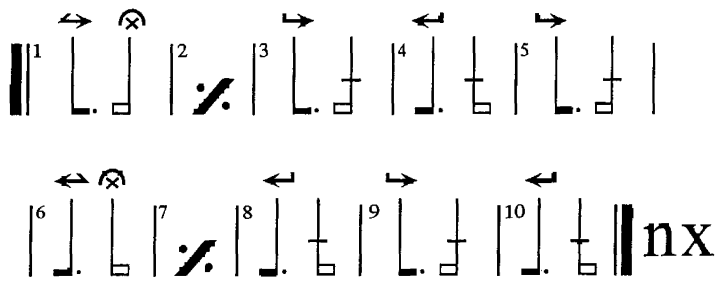
Rytmen skal vel alltid være 5/8 (?), men noen ganger spilles det som 2/4. Med mer energi blir andre trinn i takter omgjort fra ekstra svikt til hink.

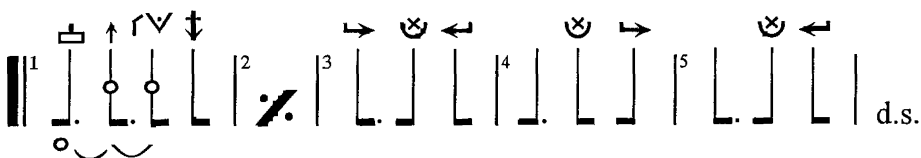
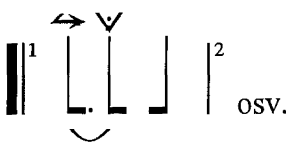
SJETVORNO

Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Bulgaria, Shoplok, Lozen Kilde: Video-opptak av eldre kvinner som danset i Lozen (nær Sofia) 26.07. 1997.
Hender/armer: 	Rytme/takt: 7/8 (322)	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 20.08.97 ©

Formell ledelse, og lederen tar initiativ til improvisasjon ved å vise tegn med handa.

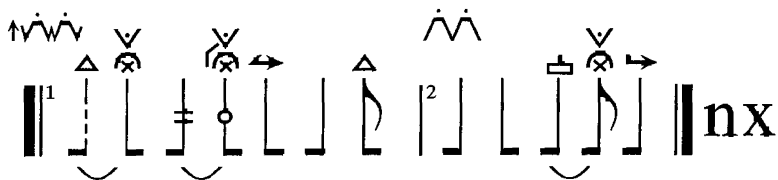
Impro-varianter som ble vist:

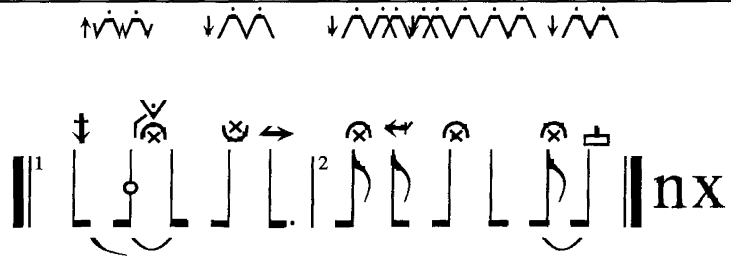
AJDAROVO HORO

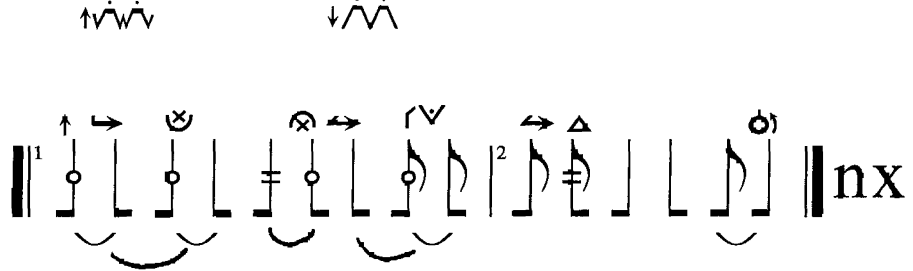
Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Bulgaria, Pirin, Goce Delcev. Kilde: Bianca de Jong 1996, Kostadin Rujcev/Atanas Sinanski.
Hender/armer: 	Rytme/takt: 9/8	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 23.12.96 ©

Mannsdans. Stil: Mykt sviktende. Dansen kalles også "Kavrak Elena" som betyr "pent kledd Elena". Kivrak på tyrkisk.

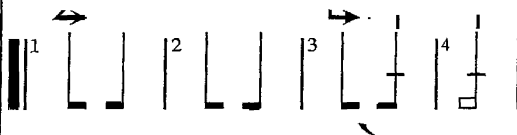
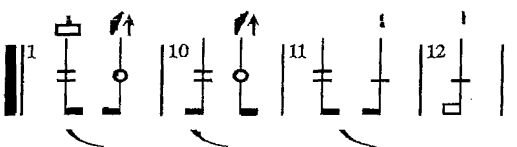

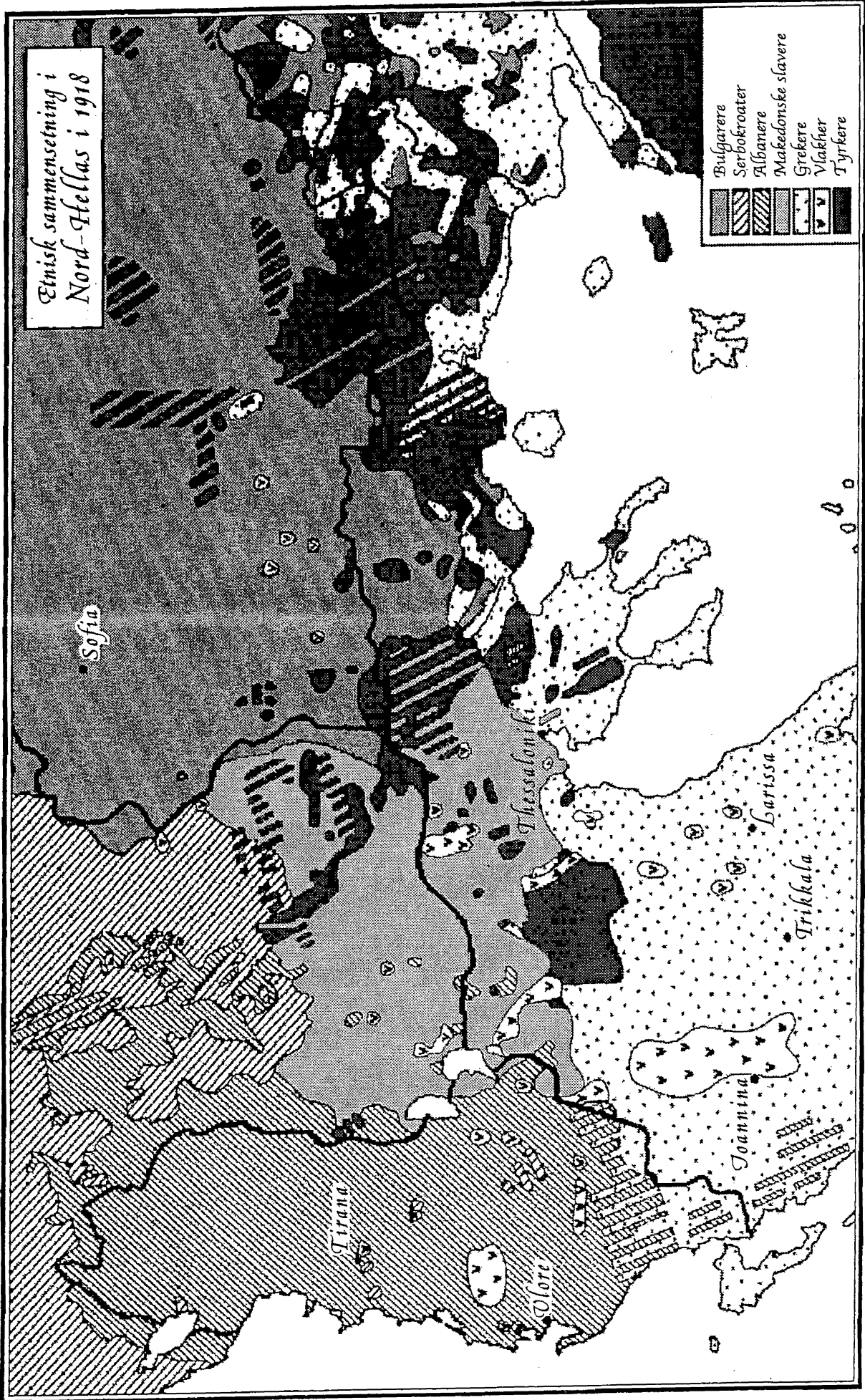
The notation consists of a sequence of rhythmic symbols: a double bar line with a '1', followed by a vertical line with an upward arrow, a vertical line with a downward arrow, a vertical line with a cross, a vertical line with a rightward arrow, a vertical line with an upward arrow, a vertical line with a double upward arrow, a vertical line with a downward arrow, a vertical line with a cross, a vertical line with a rightward arrow, a double bar line with a '2', a vertical line with a downward arrow, a vertical line with a cross, a vertical line with a rightward arrow, and finally a double bar line with 'nx'.

OURMANLÍ		
Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Hellas, Øst-Makedonia (Malenikítsa) Kilde: Videoopptak av landsbyfolk (Rom.) i Loutrá juli 1996 (Yvonne Hunt).
Hender/armer: 	Rytme/takt: 9/8 (2223)	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 15.06.05 ©
		

AĪDÍN		
Formasjon: 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	Land/region/sted Hellas, Øst-Makedonia (Flambouro) Kilde: Videoopptak av landsbyfolk (Rom.) i Loutrá juli 1996 (Yvonne Hunt).
Hender/armer: 	Rytme/takt: 9/8 (2223)	Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 18.10.06 ©
		

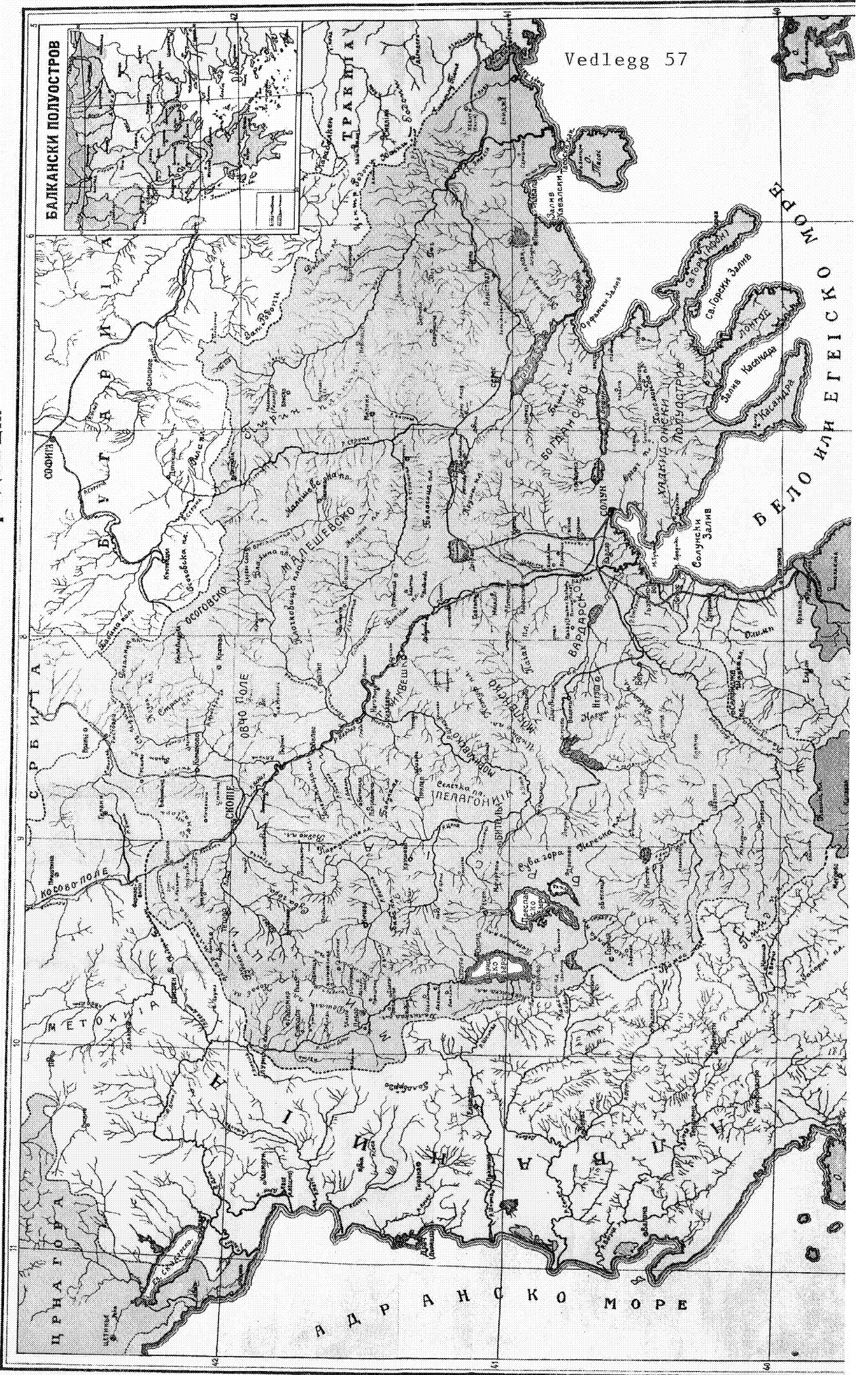
ČUKANO (horo)

<p>Formasjon:</p> 	☐ Pardans ☒ Ikke pardans ☒ Formell ledelse (høyre)	<p>Land/region/sted Bulgaria, Rodopes Kilde: Video-opptak (fra Koprivstizza 1991) i Plovdiv 29.09.97 under veil. av professor Dimitro Rushkov.</p>
<p>Hender/armer:</p> 	<p>Rytme/takt: 2/4</p>	<p>Notasjon/opphavsrett: Norvald Nilsen, 06.11.97 ©</p>
<p> d.s. mots. vei mots. fot 2X </p> <p> d.s. mots. fot 2X </p>		

КАРТА МАКЕДОНИЈА

по програма на Македонските народници.

БАЛКАНСКИ ПОЛУОСТРОВ

ТРАКИЈА

БЕЛО ИЛИ ЕГЕЈСКО МОРЕ

ВАДРАНСКО МОРЕ

СРБИЈА

МЕТОХИЈА

ЦРНА ГОРА

СОФИЈА

КОСОВО ПОЛЕ

НИШ

ОВЧО ПОЛЕ

СКОПЈЕ

ТИРАНО

БОГОВИЦА

МАКЕДОНИЈА

ВЕЛИКИ

МАКЕДОНИЈА

ВЕЛИКИ

ВЕЛИКИ

ВЕЛИКИ

ВЕЛИКИ

ВЕЛИКИ

ВЕЛИКИ

ВЕЛИКИ

ВЕЛИКИ

ВЕЛИКИ

ВЕЛИКИ

ВЕЛИКИ

ВЕЛИКИ

ВЕЛИКИ

ВЕЛИКИ

ВЕЛИКИ

ВЕЛИКИ

ВЕЛИКИ

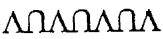

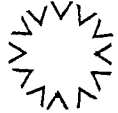
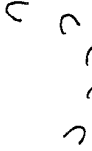
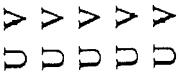

ВЕЛИКИ

ROMANOTASJON

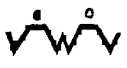

Romanotasjon forteller om oppstilling, formasjon, håndfatninger, taktarter, formstrukturer, retninger, spesielle gang- eller stegformer, ekstra svikt osv. I denne oppstillingen tar vi med de romanotasjonstegnene som er viktige for å kunne nyttiggjøre seg dansebeskrivelsene i denne boka.

OPPSTILLING/FORMASJON

	<p>REKKEOPPSTILLING Her: På linje ved siden av hverandre.</p>
	<p>ÅPEN RING Pilen viser danseretningen. Første danser er leder</p>
	<p>LUKKET RING</p>
	<p>ETTER HVERANDRE UTEN HÅNDFATNING</p>
	<p>TO REKKER (gutter/jenter) etter hverandre. (Formasjonsdans)</p>
	<p>TO REKKER MOT HVERANDRE. Her: Gutte- og jenterekke.</p>

Utfyllende tekst forklarer spesielle oppstillinger.

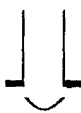

HÅNDFATNING/ARMSTILLING

	LAV HÅNDFATNING
	HÅNDFATNING I SKULDERHØYDE (W-fatning)
	HØY HÅNDFATNING
	SKULDERTAK/FATNING
	TETT SKULDER MOT SKULDER Her: ikke håndfatning.
	KRYSSSTAK (foran kroppen)
	KRYSSSTAK (bak kroppen)
	BELTETAK Kan også danses som krysstak foran.

Spesielle håndfatninger vil bli forklart med ord.

BASISTEGN

 Δ	GUTT/MANN
 Ω	JENTE/KVINNE
ΔΩ	PAR SIDE OM SIDE
	NAVLEPINNEN RETT FRAM. Brukes også for dans på stedet.
↑	DANS RETT FRAM
↓	DANS BAKLENGS
	DANSEBEVEGELSE RUNDT TIL HØYRE

	HØYRE FOT
	VENSTRE FOT
	Det skjer noe med begge bein på en gang.
	Danseretning mot høyre, og kroppen vender skrått til høyre.
	Danseretning mot høyre, og kroppen vender rett fram.
	Kroppen rett fram, og dansebevegelse skrått til høyre.
	Kroppen rett fram, og danseretning bakover skrått mot venstre.
	Rundt seg selv til høyre.

TRINNTEGN/TILLEGGSINFORMASJON

	Vekt på hele fotsålen			Hæl
	Tåspiss			Hæl i luften
	Tåspiss i lufta			Hælene mot hverandre
	Vekt på tåball			Hælene mot hverandre i luften
	Foten i luften			Tramp/slag uten tyngdeoverføring
	Foten i luften, kneet litt løftet.			Tramp/slag med tyngdeoverføring
	Foten i luften, kneet høyt løftet			Brukes bare for fot inntil uten vekt
	Hopp - hink			Brukes for trinn uten vekt
	Venstre fot krysser bak høyre fot			Foten settes inntil med vekt
	Venstre fot krysser foran høyre fot.			Kroppens midtlinje
	Svikt			Dobbelsvikt

Tilleggsinformasjon kan også bli gitt som tekst.

NOTEVERDIER/DANSEVERDIER

NOTER					
PAUSER					
FOTTEGN					
NOTEVERDIER	1/1	1/2	1/4	1/8	1/16

TAKTARTER

Takt/rytme angis med brøk, f.eks.

3/4 = tre firedelsslag i hver takt, f.eks. vals, mazurka, pols.

4/4 = fire firdelsslag i hver takt

6/8 = en todelt rytme hvor hvert slag har en underdeling på tre slag.

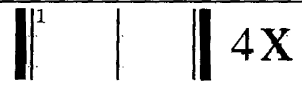

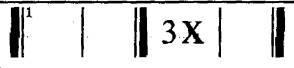
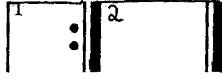
7/8 = sju åttedeler i hver takt. Disse kan være delt inn som 322 eller 223.

Noen ganger kan vi finne rytmer som f.eks. 13/16. Det vil da alltid være en underdeling på 2 eller 3.

Det første slaget etter ny taktstrek er alltid tungt.

FORENKLINGER

Dette er tegn vi bruker når ting blir gjentatt. Det sparer plass samtidig som det gir informasjon om form og struktur.

		LIK FOREGÅENDE TAKT
		DET SAMME FIRE GANGER
		DET SAMME UENDELIG MANGE GANGER
(d.s.) 	eller -"-	DET SAMME MED MOTSATT BEIN FØRST
(d.s.) 	← eller -"-	DET SAMME SPEILVENDT, OG MED MOTSATT BEIN
		DE TO FØRSTE TAKTENE 3 GANGER, OG DERETTER RESTEN.
		DETTE BETYR DET SAMME SOM I NOTER: REPETISJONEN HAR EN ANNEN AVSLUTNING (sekunda volta)